

Молодіжний економічний вісник ХНЕУ ім. С. Кузнеця № 1

Електронний журнал

січень 2023

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

**Молодіжний економічний вісник
ХНЕУ ім. С. Кузнеця**

№ 1

січень 2023

Електронний журнал

Виходить раз на місяць

Засновник – ХНЕУ ім. С. Кузнеця
Видавець – ФОП Лібуркіна Л. М.

Затверджено на засіданні
вченої ради університету
Протокол 1 від 16.01.2023 р.

Періодичність – щомісяця
Мова видання – українська, англійська, французька,
німецька

Засновано в січні 2015 року згідно з рішенням вченої ради

Редакційна колегія

Пилипенко А. А. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ імені Семена Кузнеця (головний редактор)

Бриль М. С. – канд. екон. наук, доцент ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Власенко Т. А. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Вовк В. А. – канд. екон. наук, доцент ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Гриневич Л. В. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Журавльова І. В. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Коц Г. П. – канд. екон. наук, доцент ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Малярець Л. М. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Назарова Г. В. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Пушкар О. І. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Тищенко В. Ф. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Чернишов В. В. – канд. екон. наук, доцент ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Ястремська О. М. – докт. екон. наук, професор ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Поштова адреса засновника:

61166, Україна, м. Харків, пр. Науки, 9а, **Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця**

Головний редактор – **Пономаренко В. С.** Конт. телефон: (057)702-03-04

Відповідальність за достовірність фактів, дат, назв, імен, прізвищ, цифрових даних, які наводяться, несуть автори статей.

Рішення про розміщення статті приймає редакційна колегія. У текст статті без узгодження з автором можуть бути внесені редакційні виправлення або скорочення.

Редакція залишає за собою право їх опублікування у вигляді коротких повідомлень і рефератів.

У разі копіювання чи передрукування матеріалів посилання на електронний журнал обов'язкове.

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру суб'єктів видавничої справи ДК № 4853 від 20.02.2015 р.

© Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця, 2023

ЗМІСТ

Абраменко А. Д. Аналіз ліквідності та якості кредитного портфеля КБ «ПРИВАТБАНК»	4
Богаславський К. Б. Оцінка маркетингової діяльності банку з використанням таксономічного аналізу	7
Єрмоменко О. О. Аналіз виконання бюджету селищної територіальної громади з використанням таксономічного показника	13
Жиленкова Г. О. Моделювання бізнес-процесів аналізу фінансової стійкості підприємства.....	17
Казачковський М. Є. Основи аналізу фінансової стійкості підприємства	20
Коденко Є. В. Прогнозування фінансової стійкості підприємства методом кореляційно-регресійного аналізу	23
Козуб Ю. С. Аналіз та оцінка фінансового стану підприємства	27
Кульбака Д. С. Технологія аналізу й оцінювання фінансового стану суб'єкта господарювання	32
Манченко В. В. Удосконалення кредитного портфеля банку шляхом запровадження моделі діагностики	35
Марченко В. А. Застосування інтегрального оцінювання для визначення ефективності використання фінансових ресурсів підприємства	39
Никита А. Ю. Рейтингова оцінка фінансового потенціалу АТ «Львівської кондитерської фабрики «СВІТОЧ»	44
Одинець О. С. Застосування таксономічного аналізу для визначення інтегрального показника оцінки фінансового стану підприємства	47
Палазюк Д. С. Аналіз фінансових результатів діяльності ІТ-компанії	51
Пархоменко А. О. Підходи до прогнозування рівня фінансової стійкості підприємства.....	54
Саакян Л. В. Оптимізація підходів до аналізу фінансової діяльності підприємства.....	58
Самойлова К. О. Управління фінансовими результатами підприємства	62
Сасунова М. О. Прогнозування фінансових результатів підприємства	65
Снівак В. Б. Теоретико-практичні засади визначення кредитоспроможності позичальника	69
Тарасік А. М. Застосування таксономічного аналізу для оцінки якості кредитного портфеля банку	75
Шляхтіна А. Д. Підходи до аналізу й оцінки фінансової стійкості банків в Україні.....	79
Ювченко М. Ю. Аналіз та оцінка депозитної діяльності АТ КБ «ПРИВАТБАНК».....	83

АНАЛІЗ ЛІКВІДНОСТІ ТА ЯКОСТІ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ КБ «ПРИВАТБАНК»

УДК 336.7

Абраменко А. Д.

Студент 4 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. У статті проаналізовано поняття «ліквідність банку», поняття «кредитний портфель» комерційного банку; досліджено ліквідність комерційного банку «ПриватБанк» та якість його кредитного портфеля. Досліджено основні показники роботи комерційного банку «ПриватБанк» та надано рекомендації щодо покращення роботи банківської установи.

Ключові слова: банківська установа, комерційний банк, «ПриватБанк», ліквідність банку, кредитний портфель.

Annotation. The article analyzes the concept of «bank liquidity», the concept of «credit portfolio» of a commercial bank, investigates the liquidity of the commercial bank «PrivatBank» and the quality of its credit portfolio. The main indicators of the work of the commercial bank "PrivatBank" were studied and recommendations were made to improve the work of the banking institution.

Keywords: banking institution, commercial bank, PrivatBank, bank liquidity, loan portfolio.

Ліквідність банківської установи є одним з найважливіших показників роботи банку. Ліквідність банку зумовлює його фінансову стійкість, надійність і конкурентоспроможність. Надлишок чи нестача ліквідності негативно впливає на економічні відносини на мікро- та макрорівнях. Ефективне управління ліквідністю є необхідною умовою забезпечення безперебійної роботи банку, оптимального розподілу та використання банківських ресурсів. Усе це вимагає чіткого зрозумілого апарату, зокрема, вдосконалення трактування терміна «ліквідність», визначення та структурування факторів, що впливають на неї, тощо.

Управління ліквідністю банку – складний та багаторівневий процес у банківській сфері, що вимагає зважених рішень, всебічного аналізу та прогнозу динаміки розвитку, уміння оцінювати ризики, використання сучасних методів і математичних розрахунків. Процес управління ліквідністю банку також можна описати як сукупність різних заходів і методів щодо балансування активів та пасивів. Це зі стратегією комерційного банку, вибором банку та різними підходами.

Процес управління ліквідністю ґрунтується на оптимальному поєднанні абсолютно протилежних вимог, а саме максимізації прибутковості та обов'язковому дотриманні встановлених нормативів ліквідності. У таких умовах є фактор невизначеності, оскільки керівництво банку не зможе точно передбачити, коли і в яких обсягах виникне проблема з ліквідністю. І при виникненні такої проблеми залишається лише приймати управлінські рішення виходячи із раніше створених резервів ліквідних коштів, особливої структури активів та пасивів банку. Управління ліквідністю в ПАТ КБ «ПриватБанк» спрямоване на виконання нормативних вимог Національного банку.

Планування ліквідності банку здійснюється за ієрархічним підходом: на стратегічному рівні розробляються стратегія, політика та культура управління ризиком ліквідності, план відновлення діяльності банку; на тактичному рівні – ліміти балансової та позабалансової позиції, ліміти ризику ліквідності; на операційному рівні – платіжний календар банку. Важливим фактором впливу на ліквідність банку є його стабільна ресурсна база, характеристику якої зображено на рис. 1.

Протягом останніх 5 років чисті активи та зобов'язання мають постійну тенденцію до зростання, чого не можна сказати про власний капітал банку, який значно збільшився протягом 2019 року, але має плаваючу тенденцію. Можна обґрунтовано зробити висновок про ліквідність банку, коли він має можливість постійно і безперебійно задовольняти потреби у готівці, перетворювати свої активи на готівку без істотної втрати їх вар-

тості або вільно запозичувати кошти на ринку за середнім курсом з метою поповнення ліквідності. Як видно на рис. 1, чисті активи банку мають стабільну тенденцію до зростання та тримаються на певному рівні у структурі банку.

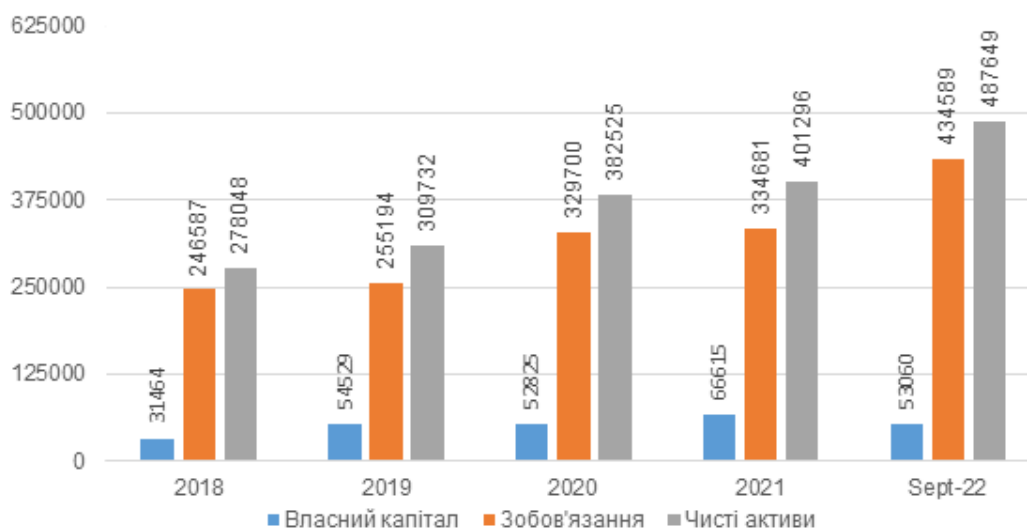

Рис. 1. Динаміка основних показників діяльності АТ КБ «ПриватБанк» протягом 31.12.2018 – 30.09.2022 рр., тис. грн

При аналізі ліквідності комерційного банку слід звернути увагу на його кредитний портфель. Враховуючи ймовірність погіршення якості обслуговування кредитів в умовах зниження реальних доходів населення, викликаного, в тому числі, наслідками карантинних заходів в умовах пандемії коронавірусу, введення воєнного стану від 24 лютого 2022 року внаслідок агресії Російської федерації, існують додаткові загрози для ліквідності банку.

Частка непрацюючих кредитів у банківському секторі становила 38 % на 1 січня 2023 р. порівняно з 30 % на 1 січня 2022 р. Обсяг непрацюючих кредитів збільшився за рік на 87 млрд грн до 432 млрд.

Повномасштабне військове вторгнення Росії в Україну переломило тенденцію поступового зниження частки непрацюючих кредитів в українських банках, що намітилася з 2018 року: за цей час сума НРК зменшилася майже на 300 млрд грн, частка у кредитному портфелі знизилася з 55 % до 27 % станом на 1 березня 2022 року.

Наслідки війни – знищення активів і застав, втрата доходів і погіршення платоспроможності позичальників знижують їхню платоспроможність кредитів, погіршують якість кредитних портфелів банків та призводять до збільшення відрахувань до резервів. Банки вже визнали значні кредитні збитки – з початку повномасштабної війни сума відрахувань до резервів за кредитами перевищила 100 млрд грн і становить понад 12 % кредитного портфеля, який був у банків на кінець лютого 2022 року. Потенційні втрати кредитного портфеля через війну, економічну кризу та енергетичний терор країни-агресора можуть досягати 30 %. Коефіцієнт покриття непрацюючих кредитів (ставлення всіх резервів на можливі втрати за кредитами до непрацюючих кредитів) на кінець 2022 року становив 95 % [3].

З початку 2022 року «ПриватБанк» збільшив кредитний портфель підприємців та МПБ на понад 8,5 млрд грн, або на 52 %. За словами члена правління «ПриватБанку» Євгена Заїграєва, загальна сума кредитів бізнесу, виданих банком за 9 місяців 2022 року, становить понад 17,3 млрд грн. Зростання довіри підприємців і клієнтів МПБ до «ПриватБанку» відобразилося в збільшенні активної бази на 7,4 тис. клієнтів і коштів на рахунках на 16,5 млрд грн. Згідно з останнім дослідженням ЦБР, 47 % юридичних осіб і 62 % підприємців називають «ПриватБанк» основним банком для свого бізнесу. Динаміку кредитного портфеля показано на рис. 2.

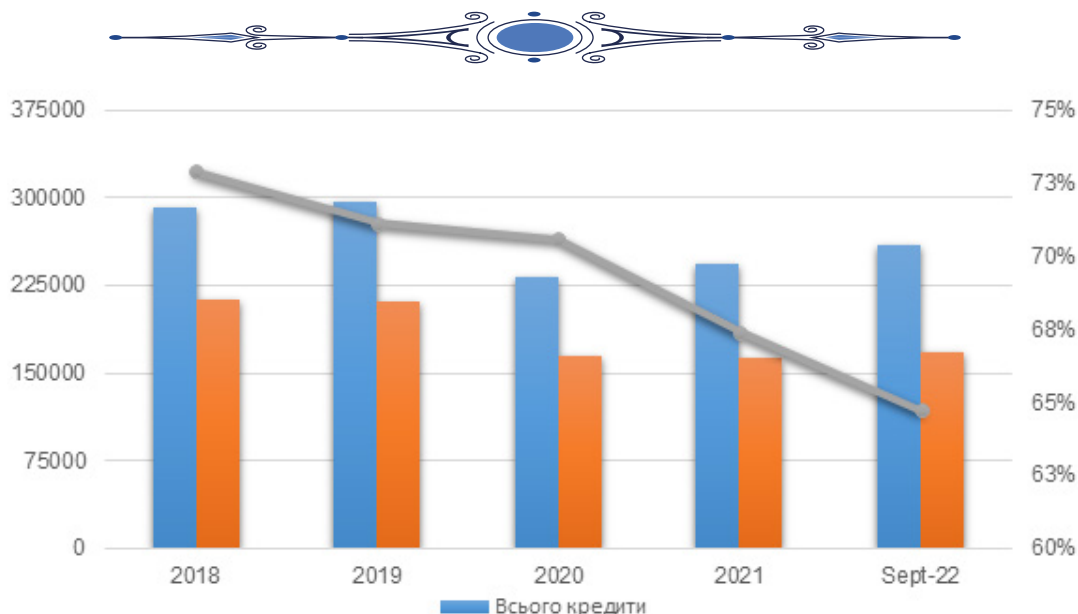

Рис. 2. Динаміка кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» протягом 31.12.2018 – 30.09.2022 рр., тис. грн

За даними рисунку видно, що частка непрацюючих кредитів за період з 2018 року значно знизилася у структурі загального об'єму кредитування. Однак і загальна сума кредитування значно знизилася, що, скоріше за все, пов'язано зі зменшенням платоспроможності громадян, закриттям бізнесу через пандемію 2019 року та воєнну агресію Російської федерації 2022 року.

Отже, розглянута система показників КБ «ПриватБанку» показала, що протягом 2018–2022 років банк виконував нормативні вимоги Національного банку України щодо ліквідності та забезпечував своїми активами можливість погашення всіх вимог щодо зобов'язань перед клієнтами банку, які розміщували свої кошти на поточних та депозитних рахунках, а також перед кредиторами та акціонерами. Узагальнюючи результати аналізу ПАТ «ПриватБанк», можна охарактеризувати рівень ліквідності банку як достатній. Основними негативними факторами, що впливають на нього, є незбалансованість активів і пасивів за сумами та строками до одного року, зумовлена короткостроковим характером наявних у банку джерел фондування, а також значна частка непрацюючих активів на баланс.

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент Кузенко Т. Б.

Література: 1. Молчанов О. В. Теоретичні підходи до управління ліквідністю сучасних банків. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2006. № 10. С. 48–51. 2. Безвух С. В. Ліквідність банку: сутність та фактори впливу. *Ефективна економіка*. 2015. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4650>. 3. Фінансова звітність АТ КБ «Приватбанк». URL: <https://privatbank.ua/about/finansovaja-otchetnost>. 4. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/chastka-nepratsyuyuchih-kreditiv-u-bankah-u-2022-rotsi-zroslo-do-38-unaslidok-viyni>.

Стаття надійшла до редакції 20.06.2023 р.

ОЦІНКА МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ БАНКУ З ВИКОРИСТАННЯМ ТАКСОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ

УДК 336.719

Богаславський К. Б.

Студент 4 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Запропоновано методичний підхід до оцінювання маркетингової діяльності банку методом таксономічного аналізу. На базі даних фінансової звітності АТ «Укрсиббанк» проведено відповідні розрахунки та побудовано інтегральний показник ефективності маркетингу в банку, проаналізовано його динаміку.

Ключові слова: оцінка, ефективність, маркетингова діяльність банку, таксономічний аналіз, інтегральний показник.

Annotation. A methodical approach to the assessment of the bank's marketing activity by the method of taxonomic analysis is proposed. Based on the database of financial reporting of JSC «Ukrsibbank», appropriate calculations were made and an integral indicator of marketing efficiency in the bank was constructed, and its dynamics were analyzed.

Keywords: evaluation, efficiency, marketing activities of the bank, taxonomic analysis, integral indicator.

Однією з умов прибуткового функціонування банку є його продуктивна маркетингова діяльність. Тому своєчасний аналіз її ефективності допомагає запобігти більшості проблем, пов'язаних з діяльністю банківської установи, а також визначити шляхи розвитку основних банківських операцій, що створюють прибуток. У зв'язку з цим розвиток сучасних методів комплексного оцінювання маркетингу в банку є актуальним завданням у сучасних умовах.

Метою дослідження є оцінка ефективності маркетингової діяльності банку на прикладі АТ «Укрсиббанк» з використанням методу таксономічного аналізу.

Дослідженням проблематики оцінки маркетингової діяльності банку займалися: Д. В. Завадська, Л. О. Іванова, Б. Луців, І. О. Лютий, А. В. Нікітін, Л. О. Примостка, Л. Ф. Романенко, В. Є. Черкасов, І. В. Алексеев, С. М. Козьменко, Р. Бакуменко, О. П. Квасова, І. В. Краснова, І. Л. Хвальчик, Л. О. Волощук, К. С. Шапошников та інші.

Так, використання процентної політики в маркетингу комерційних банків здійснюється в двох напрямках [1]:

1. Встановлення відповідного процента за депозити (вкладення).
2. Регулювання процентних ставок для позичальників за користування кредитами.

Одержання вкладниками банків доходів у формі процента створює зацікавленість для них вкладати тимчасові вільні кошти на зберігання в банк. Тому, з одного боку, маркетинг повинен бути орієнтований на вивчення перспектив збільшення депозитів (вкладів).

Водночас використання процентної політики в маркетингу банків повинно здійснюватися з одночасним регулюванням ставок за користування підприємствами й організаціями кредитом. В умовах фінансового ринку процентні ставки за користування кредитом регулюються попитом і пропонуванням позичкового капіталу. Завданням банківського маркетингу в цих умовах є вивчення попиту на кредит, яке передбачає вивчення фінансового стану підприємства, вивчення напрямків більш ефективного вкладення позичкового капіталу, вдосконалення якості кредитного обслуговування підприємств та населення.

У зв'язку з цим можемо виділити сукупність фінансових показників, що можуть бути використані для оцінки ефективності маркетингової діяльності банку (рис. 1). Однак для більш коректного оцінювання показники результативності мають бути доповнені показником витрат на рекламні та маркетингові послуги, що були понесені банком. З метою поєднання виділених вище показників і формування єдиного узагальнюючого показника оцінки ефективності банківського маркетингу пропонується використання методу таксономічного аналізу.

Таксономія – це наука, що вивчає принципи, теорії класифікації та систематизації складно організованих областей дійсності, що мають зазвичай ієрархічну будову [2].

Основою методу таксономії є визначення таксономічної відстані – відстань між точками багатовимірного простору, розмірність якого визначається кількістю ознак, що характеризують об'єкт дослідження. Застосування методу таксономії дозволяє вирішити проблему упорядкування багатомірності обраних категорій через їх зведення до єдиного інтегрального показника. Простеження динаміки інтегрального показника дасть змогу прогнозувати тенденцію зміни ситуації, проаналізувати, в який з аналізованих періодів сформувався найліпший інтегральний показник, тобто встановити рейтинг категорії за обраною сукупністю ознак у динаміці.

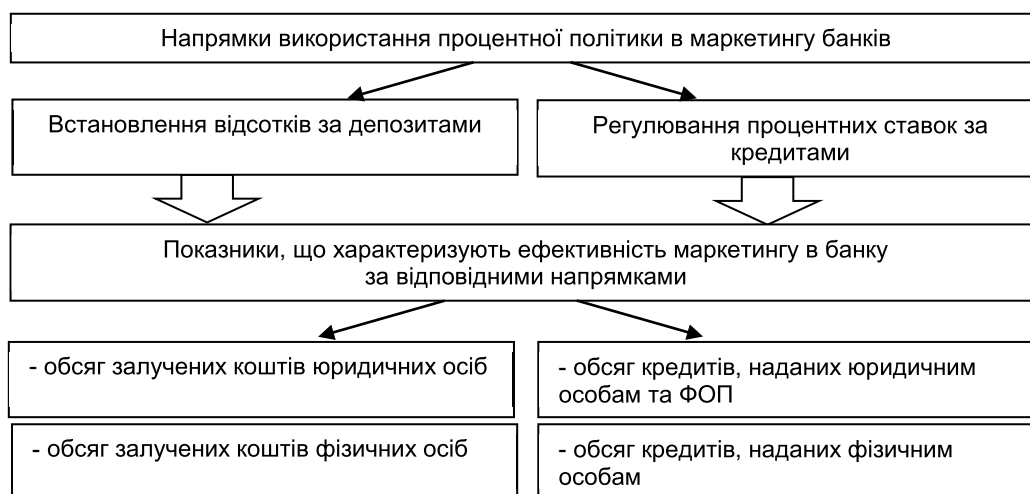

Рис. 1. Формування системи показників для оцінки ефективності маркетингу в банку

Таксономічний аналіз здійснюється у декілька етапів:

здійснення вибору й обґрунтування системи показників – ознак, що описують об'єкт дослідження у кількісному виразі;

проведення формування еталонних рівнів значень показників у системі;

проведення стандартизації показників в системі та еталону;

здійснення розрахунків інтегрального показника розвитку об'єкта дослідження;

обчислення інтегрального показника в динаміці.

При побудові таксономічного показника будується початкова матриця даних, що складається з комплексу обраних показників за період проведення дослідження. Показники у матриці є однотипними між собою за призначенням, проте відмінні за своєю суттю. Початкову матрицю спостережень можна представити у вигляді системи значень (формула (1)):

$$x = \begin{matrix} & \xrightarrow{\quad} & & & \\ & P & P & P & \\ \begin{matrix} x_{11} \\ x_{21} \\ x_{i1} \end{matrix} & \begin{matrix} x_{12} \\ x_{22} \\ x_{i2} \end{matrix} & \begin{matrix} x_{1j} \\ x_{2j} \\ x_{ij} \end{matrix} & \begin{matrix} n \\ n \\ n \end{matrix} & \downarrow \end{matrix} \quad (1)$$

де x – досліджуваний показник;

i – порядковий номер досліджуваного показника від 1 до n ;

j – порядковий номер досліджуваного показника від 1 до p .

Для проведення таксономічного аналізу сформуємо початкову матрицю за даними фінансової звітності АТ «Укрсиббанк» за 2020 – 1 півріччя 2022 рр., що наведено у табл. 1.

Значення показників слід привести до стандартизованого вигляду через визначення середньоарифметичного значення та середньоквадратичного відхилення за формулою (2) [3]:

$$Z_{ij} = \frac{X_{ij} - \bar{X}_i}{\sigma_i}, \quad (2)$$

де X_{ij} – значення показника за порядковим номером ij ;

\bar{X}_i – середнє значення i -показника;

σ_i – середньоквадратичне відхилення i -показника.

Середньоарифметичне значення показника можна знайти у програмі MS Excel через застосування функції «Срзнач» та вибравши діапазон необхідних значень, або скориставшись формулою (3):

$$\bar{X}_i = \frac{1}{n} \sum_{j=1}^n X_{ij}. \quad (3)$$

Середньоквадратичне відхилення визначається за формулою (4) або можна визначити у MS Excel за допомогою функції «Стандотклон» за діапазоном досліджуваного показника.

$$\sigma = \sqrt{\frac{\sum_{j=1}^n (X_{ij} - \bar{X}_i)^2}{n}}. \quad (4)$$

Таблиця 1

Вихідні дані для побудови таксономічного показника оцінки ефективності маркетингової діяльності банку

Показник	Період									
	31.03.20	30.06.20	30.09.20	31.12.20	31.03.21	30.06.21	30.09.21	31.12.21	31.03.22	30.06.22
Залучені кошти юрид. осіб, тис. грн	26689858	28256695	32104684	35430177	30432334	32344873	35875333	35215999	38840077	41917925
Залучені кошти фіз. осіб, тис. грн	19652802	21218805	22432464	23836380	24034365	25184666	24913203	27291167	30946574	30870673
Кредити та аванси юридичним особам та фізичним особам – підприємцям, тис. грн	20002268	14815427	17866036	16574811	17501948	16108426	20059532	22233049	23422728	19996396
Кредити та заборгованість фізичних осіб, тис. грн	6603035	6 093 983	6 128 686	6 469 606	6 470 434	6 625 693	7 115 655	7 145 220	7 177 731	6 301 697
Витрати на рекламні та маркетингові послуги, тис. грн	11600	5594	10819	33151	9818	9415	14653	36303	9295	2951

На основі проведених розрахунків середньоарифметичного значення та середньоквадратичного відхилення показників стандартизуємо значення початкової матриці та наведемо їх у табл. 2.

Таблиця 2

Стандартизована матриця показників оцінки ефективності маркетингової діяльності банку

Період / Показник	Залучені кошти юрид. осіб у тис. грн	Залучені кошти фіз. осіб у тис. грн	Кредити й аванси юридичним особам та ФОП, тис. грн	Кредити та заборгованість фізичних осіб, тис. грн	Витрати на рекламні та маркетингові послуги
1	2	3	4	5	6
31.03.2020	26689858	19652802	20 002 268	6 603 035	11600
30.06.2020	28256695	21218805	14 815 427	6 093 983	5594
30.09.2020	32104684	22432464	17 866 036	6 128 686	10819

Закінчення табл. 2

1	2	3	4	5	6
31.12.2020	35430177	23836380	16 574 811	6 469 606	33151
31.03.2021	30432334	24034365	17 501 948	6 470 434	9818
30.06.2021	32344873	25184666	16 108 426	6 625 693	9415
30.09.2021	35875333	24913203	20 059 532	7 115 655	14653
31.12.2021	35215999	27291167	22 233 049	7 145 220	36303
31.03.2022	38840077	30946574	23 422 728	7 177 731	9295
30.06.2022	41917925	30870673	19 996 396	6 301 697	2951
Середньоариф. значення	1,52	0,05	0,01	0,74	0,46
Середньоквадр. відхилення	0,26	0,03	0,01	0,10	0,75

Наступним і найважливішим етапом виконання таксономічного аналізу є визначення та обґрунтування точки-еталона. Саме реальне та адекватне значення точки-еталона визначає значення узагальнюючого показника. Визначення точки-еталона проводиться за критерієм вибору мінімального та максимального значення кожного коефіцієнта зі стандартизованої матриці значень. Максимальні та мінімальні значення можна визначити у програмі MS Excel за допомогою функцій «Макс» та «Мін» відповідно.

Для визначення еталонного значення необхідно здійснити диференціацію ознак кожного з показників за двома групами: стимулятори та дестимулятори.

Стимулятори – показники, для яких нормативною тенденцією є зростання їх значення. Точка-еталон за такими показниками визначається як максимальне значення з усіх періодів. Дестимуляторами є показники, для яких бажаною тенденцією змін є скорочення. Точка-еталон у такому випадку дорівнюватиме мінімальному значенню показника за аналізовані періоди [3].

Оскільки зростання обсягу як депозитного, так і кредитного портфеля банку свідчатиме про зростання активності клієнтів банку, то показники розмірів обсягу кредитів і депозитів слід вважати стимуляторами. Водночас розмір витрат на рекламні та маркетингові послуги є дестимулятором.

Після визначення еталона необхідно знайти відстань фактичного значення показника до оптимального, еталонного. Здійснити це можна за допомогою формули (5).

$$D_j = \sqrt{\sum_{i=1}^m (Z_{ij} - Z_{j0})^2} \quad (5)$$

Ця формула компонує в собі всі застосовані показники та зводить їх до єдиного значення – евклідової відстані. Проте для визначення відстані до інтегрального показника також необхідно розрахувати стандартизовану відстань до еталонного значення, для чого за результатами розрахунку евклідової відстані визначають середньоарифметичне значення (\bar{Z}_d) та середньоквадратичне відхилення (S_d) (за формулами (3) та (4)). Отримані розрахункові величини треба застосувати до формули (6) для визначення стандартизованої відстані:

$$D = \bar{Z}_d + 2 \times S_d \cdot \quad (6)$$

Визначивши значення евклідової та стандартизованої відстані, можна розрахувати відстань до інтегрального показника за формулою (7):

$$I_j = \frac{D_j}{D} \quad (7)$$

Після цього для розрахунку значення інтегрального показника слід скористатися формулою (8):

$$I = 1 - I_j \quad (8)$$

У табл. 3 наведено результати розрахунку інтегрального показника оцінки ефективності маркетингової діяльності банку.

Таблиця 3

Результати розрахунків значень інтегрального показника

Рік	Залучені кошти юрид. осіб у тис. грн	Залучені кошти фіз. осіб у тис. грн	Кредити та аванси юридичним особам та ФОП, тис. грн	Кредити та заборгованість фізичних осіб, тис. грн	Витрати на рекламні та маркетингові послуги	Евклідова відстань	Значення інтегрального показника	
31.03.2020	10,551	9,048	0,594	1,544	0,594	4,871	0,257	
30.06.2020	8,491	6,713	0,056	9,775	0,056	5,665	0,136	
30.09.2020	4,382	5,142	0,492	4,074	0,492	4,550	0,306	
31.12.2020	1,915	3,586	7,247	6,187	7,247	4,685	0,286	
31.03.2021	6,002	3,389	0,375	4,625	0,375	4,171	0,364	
30.06.2021	4,170	2,355	0,332	7,058	0,332	3,968	0,395	
30.09.2021	1,661	2,582	1,088	1,492	1,088	2,617	0,601	
31.12.2021	2,044	0,948	8,839	0,187	8,839	3,468	0,471	
31.03.2022	0,431	0,000	0,320	0,000	0,320	0,867	0,868	
30.06.2022	0,000	0,000	0,000	1,549	0,000	2,483	0,621	
\bar{Z}_d								3,734
Sd								1,412
D								6,559

Відобразимо отримані результати графічно на рис. 2. Бачимо, що загальна тенденція таксономічного показника є позитивною, тобто в цілому ефективність маркетингової діяльності зростає і результатом цього є зростання кредитного та депозитного портфелю банку. Водночас протягом останнього року в досліджуваному періоді (2 півріччя 2021 – 1 півріччя 2022 р.) динаміка показника є нестабільною.

Для визначення, наскільки фактичний рівень ефективності маркетингової діяльності банку наблизений до оптимального бажаного результату, можна скористатись шкалою Чеддока, яку подано у табл. 4.

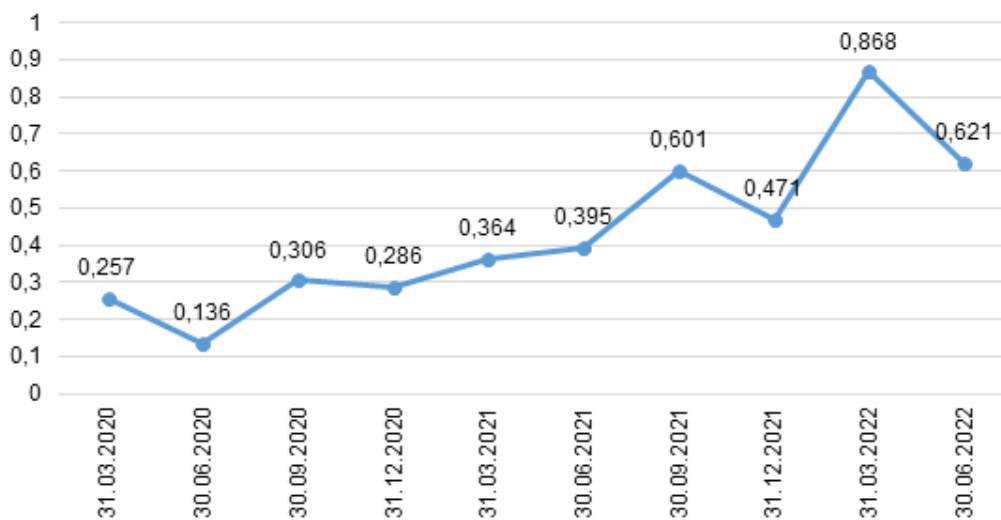

Рис. 2. Динаміка інтегрального показника оцінки ефективності маркетингової діяльності банку у 2020–2022 рр.

Таблиця 4

Шкала Чеддока для визначення наближення результатів до абсолютної величини

Характеристика	Шкала оцінювання
Слабка відповідність	0,00 – 0,30
Помірне наближення	0,31 – 0,50
Задовільна відповідність	0,51 – 0,70
Сильне наближення	0,71 – 0,90
Дуже сильне наближення	0,91 – 1,00

Шкала Чеддока слугує для оцінки сили відповідності певному встановленому критерію. Заданий критерій повинен знаходитись у межах градації від 0 до 1 згідно з табл. 4, при цьому чим ближче значення показника до 1, тим сильніше його наближеність до оптимального бажаного значення [5]. Для аналізу ефективності маркетингової діяльності банку шкала Чеддока найбільш підходить завдяки градації її значень та характеристиці рівнів наближеності до оптимального значення. В цьому випадку, чим ближче інтегральний показник до 1, тим більш ефективно здійснюється маркетингова діяльність банку.

Отже, у першому півріччі 2020 р. інтегральний показник знаходиться на рівні, що відповідає слабкому рівню відповідності оптимальному значенню. Потім показник дещо зріс, однак до початку 2021 року залишався в межах слабого рівня ефективності маркетингової діяльності. У 1–2 кварталах 2021 р. рівень відповідності зріс та характеризувався як помірний. У 3 кварталі 2021 р. відбулося суттєве зростання показника, однак наприкінці 2021 року він знову повернувся до помірнього рівня.

В 1 кварталі 2022 р. значення інтегрального показника значно зросло до максимального значення за весь аналізований період 0,868. Однак у 2 кварталі 2022 р. воно різко впало, однак, на наш погляд, це, скоріше, може бути пов'язано з зовнішніми факторами, зокрема, з воєнною агресією РФ проти України.

Аналіз динаміки складових інтегрального показника говорить про те, що падіння інтегрального показника у 2 кварталі 2022 р. пов'язане зі скороченням обсягів виданих кредитів, як юридичним, так і фізичним особам. Водночас позитивною тенденцією для банку є те, що розмір депозитів фізичних осіб знизився дуже несуттєво, а депозити юридичних осіб взагалі зросли, незважаючи на воєнний стан в Україні.

Отже, бачимо, що ефективність маркетингової діяльності АТ «Укрсиббанк» постійно зростала, що відображалось як у зростанні обсягу залучення коштів на депозити, так і у розмірі виданих кредитів. Водночас падіння інтегрального показника в 2 кварталі 2022 р. пояснюється тим, що постковідні реалії та російсько-українська війна значно змінили умови на ринку банківських послуг, ускладнили їх.

Протягом роботи було сформовано сукупність показників для оцінки ефективності маркетингової діяльності банку, до яких віднесено обсяг депозитів юридичним та фізичним особам, розмір виданих кредитів окремо юридичним та фізичним особам, а також витрати на рекламу та маркетинг. З використанням методу таксономічного аналізу побудовано інтегральний показник оцінки ефективності маркетингової діяльності банку, проаналізовано його динаміку та виділено фактори, що спричинили його негативну зміну. Рекомендовано маркетингову діяльність банку в майбутні періоди пріоритетно спрямовувати на розширення та розвиток кредитних операцій як таких, що забезпечують основну прибутковість АТ «Укрсиббанк».

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент Берест М. М.

Література: 1. Іванова Л. О., Семак Б. Б., Вовчанська О. М. Маркетинг послуг : навч. посіб. Львів : Вид-во ЛТЕУ, 2018. 508 с. 2. Сербін О. О. Систематизація інформації в контексті розвитку класифікацій наук : монографія. Київ : ВПЦ «Київ. ун-т», 2015. 431 с. 3. Петрашук М. М. Використання методів кореляційно-регресійного аналізу для моделювання рівня фінансового забезпечення інноваційної діяльності в Україні. *Ефективна економіка*. 2013. № 6. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=2139>.

Стаття надійшла до редакції 20.06.2023 р.

АНАЛІЗ ВИКОНАННЯ БЮДЖЕТУ СЕЛИЩНОЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ З ВИКОРИСТАННЯМ ТАКСОНОМІЧНОГО ПОКАЗНИКА

УДК 336.146:338.244.47

Єрмоєнко О. О.

Студент 4 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. У статті розглянуто результати використання таксономічного аналізу для визначення інтегрального показника рівня ефективності виконання бюджету Межівської селищної територіальної громади Дніпропетровської області за доходами на основі бюджетної звітності фінансового відділу Межівської селищної ради.

Ключові слова: таксономічний аналіз, інтегральний показник, бюджет, фінансова незалежність, бюджетне покриття.

Annotation. The article considers the results of using taxonomic analysis to determine the integral indicator of the level of effectiveness of the budget implementation of the Mezhiiv settlement territorial community of Dnipropetrovsk region on the basis of budget reporting of the financial department of the Mezhiiv settlement council.

Keywords: taxonomic analysis, integral indicator, budget, financial independence, budget coverage.

У ході оцінювання бюджетних показників територіальної громади застосовують різноманітні методи та прийоми, які дозволяють отримати загальну картину про стан формування та виконання бюджету за доходами, видатками тощо. Основний недолік такого аналізу полягає у тому, що часткові показники, як правило, неоднозначно характеризують ситуацію, а інколи узагалі є різнонаправленими. За цих обставин для кращого розуміння стану справ доцільним є розрахунок інтегрального показника, який дозволить звести до єдиного цілого усе різноманіття показників, що застосовуються в аналізі. Одним із варіантів отримання такого узагальнюючого інтегрального показника є таксономічний метод.

Дослідженням питання застосування таксономічного аналізу займалися такі науковці, як: А. Бояр [1], Є. Кузькін [2], О. Непочатенко [3], О. Панасюк [4].

Метою статті є отримання інформації про наявні або відсутні недиференційовані об'єкти, за допомогою таксономічного аналізу на прикладі бюджету Межівської селищної територіальної громади Дніпропетровської області. Застосування цього методу допоможе здійснити загальну оцінку рівня ефективності виконання бюджету Межівської селищної територіальної громади за доходами.

Вихідні дані для розрахунку таксономічного показника ефективності виконання бюджету Межівської селищної територіальної громади подано у табл. 1.

Таблиця 1

**Вихідні дані для розрахунку таксономічного показника ефективності виконання бюджету
Межівської селищної територіальної громади**

№ з/п	Показники	Роки			Алгоритм розрахунку
		2020	2021	2022	
1	2	3	4	5	6
1	Доходи бюджету (факт) (X1)	129 696,00	159 128,00	152 351,40	Звіт про виконання бюджету
2	Коефіцієнт бюджетного покриття (X2)	0,98	1,04	1,12	ДБ/ВБ

Закінчення табл. 1

1	2	3	4	5	6
3	Коефіцієнт стійкості дохідної бази (X3)	0,57	0,54	0,57	(ПН+НН)/ДБ
4	Коефіцієнт фінансової незалежності (X4)	0,55	0,5	0,54	ВД/ДБ
5	Коефіцієнт податкової самостійності (X5)	0,54	0,49	0,53	ПН/ДБ
6	Коефіцієнт автономії (X6)	0,54	0,5	0,61	ВД/ВБ
7	Частка офіційних трансфертів у загальній сумі доходів (із урахуванням трансфертів) (X7)	0,43	0,46	0,42	МТ/ДБ
8	Частка місцевих податків і зборів у структурі доходів (X8)	0,20	0,17	0,16	МП/ДБ

Примітка: ДБ – доходи бюджету, ВБ – витрати бюджету, ПН – податкові надходження, НН – неподаткові надходження, ВД – власні доходи, МТ – міжбюджетні трансферти, МП – місцеві податки та збори

Для побудови таксономічного показника потрібно сформуванати матрицю спостережень (X), вона має такий вигляд (табл. 2).

Таблиця 2

Матриця спостережень

X	129 696,00	0,98	0,57	0,55	0,54	0,54	0,43	0,20
	159 128,00	1,04	0,54	0,50	0,49	0,52	0,46	0,17
	152 351,40	1,12	0,57	0,54	0,53	0,61	0,42	0,16

Оскільки матриця спостережень складається з показників, котрі мають різні одиниці виміру, то їх потрібно звести до однієї величини. Для цього за кожним показником було розраховано середні значення ($X_{1сер} = 147\,058,47$; $X_{2сер} = 1,05$; $X_{3сер} = 0,56$; $X_{4сер} = 0,53$; $X_{5сер} = 0,52$; $X_{6сер} = 0,55$; $X_{7сер} = 0,44$; $X_{8сер} = 0,18$) та середньоквадратичні відхилення ($X_{1сер.кв.відхилення} = 15\,413,37$; $X_{2сер.кв.відхилення} = 0,07$; $X_{3сер.кв.відхилення} = 0,02$; $X_{4сер.кв.відхилення} = 0,03$; $X_{5сер.кв.відхилення} = 0,03$; $X_{6сер.кв.відхилення} = 0,05$; $X_{7сер.кв.відхилення} = 0,02$; $X_{8сер.кв.відхилення} = 0,02$).

Після розрахунку середнього значення та середньоквадратичного відхилення стандартизуємо показники за формулами:

$$Z = (Z_{ij}) \quad (1)$$

$$Z_{ij} = (X_{ij} - \bar{X}_i) / \sigma_i, \quad (2)$$

де Z_{ij} – стандартизоване значення показника;

X_{ij} – елемент матриці спостережень;

\bar{X}_i – середнє значення;

σ_i – середньоквадратичне відхилення.

Результати стандартизації показників подано у табл. 3.

Таблиця 3

Матриця стандартизованих значень

Z	0,28	-0,58	-1,09	0,58	-1,05	0,58	1,10	-0,80
	-1,11	-0,58	0,88	-1,15	0,94	-1,15	-0,84	1,12
	0,83	1,15	0,21	0,58	0,11	0,58	-0,26	-0,32

Наступним етапом є формування еталонних рівнів значень показників за двома критеріями min та max, для цього потрібно провести диференціацію ознак, інакше кажучи – розділити показники на стимулятори та дестимулятори. Цей розподіл визначається впливом кожного показника на рівень розвитку досліджуваного об'єкта. До стимуляторів відносять ознаки стимулювання, тобто ті показники, зростання яких позитивно впливає на виконання бюджету селищної територіальної громади, а до дестимуляторів відносяться показники, котрі погіршують результати виконання бюджету. Цей розподіл є головним для побудови точки-еталона.

Обчислення точки-еталона є одним з найбільш відповідальних етапів розрахунку, адже саме вона визначає саме значення узагальнюючого показника.

За результатами проведення диференціації можемо сказати, що усі показники, задіяні в аналізі, є стимуляторами, і тільки частка офіційних трансфертів у загальній сумі доходів бюджету (із урахуванням трансфертів), а саме показники X7 є дестимулятором.

Точка-еталон, котра характеризує ступінь ефективності виконання бюджету Межівської селищної територіальної громади, відповідно, має такі координати: 0,78; 1,05; 0,62; 0,66; 0,60; 1,14; -0,69; 1,10.

Наступним етапом аналізу є визначення відстані стандартизованих значень до точки-еталона за формулою:

$$d_j = \sqrt{\sum_{i=1}^m (z_{ij} - z_{i0})^2}, \quad (3)$$

де z_{ij} – стандартизоване значення;

z_{i0} – точка-еталон.

Отримані результати розрахунків наведені в табл. 4.

Таблиця 4

Відстань до точки-еталона

dj	3,65	3,97	0,00	0,00	0,00	2,34	0,06	0,00
	0,00	1,31	3,15	3,28	3,08	3,54	3,38	1,84
	0,19	0,00	0,01	0,03	0,00	0,00	0,00	3,81

Наступним кроком аналізу є розрахунок таксономічного показника, для чого будуть використані такі формули:

$$I_j^* = 1 - I_j, I_j = \frac{d_j}{d} \times d_j = \sqrt{\sum_{i=1}^m (z_{ij} - z_{i0})^2} \quad (4)$$

$$d = \bar{z}_d + a s_d, a = 3, \bar{z}_d = \frac{1}{n} \times \sum_j d_j, s_d = \sqrt{\frac{1}{n} \times \sum_j d_j} = (d_j - \bar{z}_d)^2. \quad (5)$$

Результат розрахунків складових показника таксономії наведено в табл. 5.

Таблиця 5

Складові показника таксономії

Показник	Значення
asd	3,20
zd	1,21
d	5,61

Останнім етапом аналізу є розрахунок коефіцієнта таксономії для кожного з років дослідження. Результати розрахунку наведені на рис. 1.

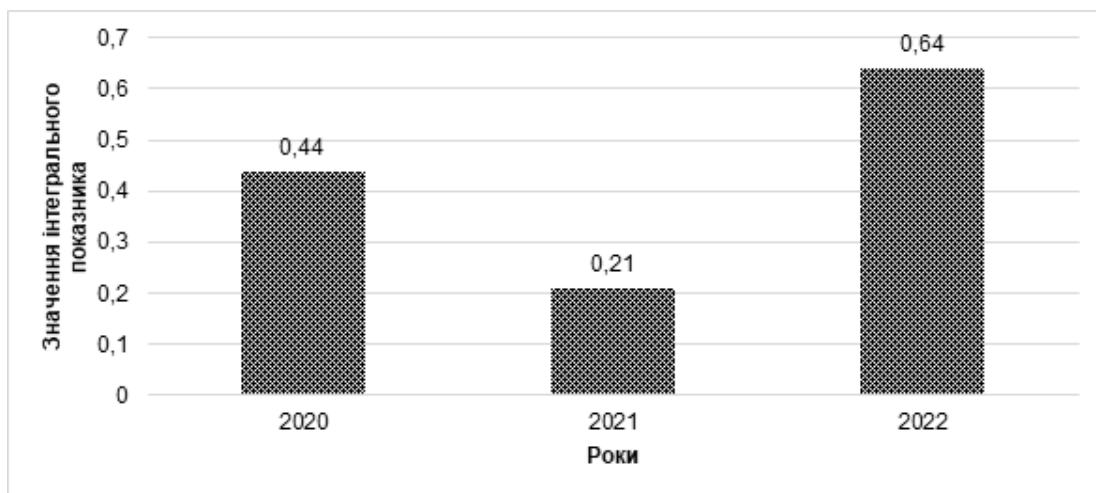

Рис. 1. Динаміка зміни інтегрального показника ефективності виконання бюджету Межівської селищної територіальної громади за доходами

З рис. 1 бачимо, що коефіцієнт таксономії виконання бюджету Межівської селищної територіальної громади за доходами коливається протягом досліджуваного періоду. Найвища ефективність виконання показників бюджету спостерігалася у 2022 році, найнижча – в 2021 р.

Зазначимо, що позитивно на зростання в 2022 р. інтегрального показника ефективності виконання бюджету громади вплинули насамперед зростання коефіцієнта бюджетного покриття, коефіцієнта автономії та зниження частки трансфертів у доходах бюджету. Коефіцієнт стійкості дохідної бази був на однаковому рівні у першому та останньому роках дослідження. Одночасно деяке зниження коефіцієнтів фінансової незалежності, податкової самостійності, загальної величини доходів бюджету та частки місцевих податків і зборів у структурі доходів не дозволили таксономічному показнику в 2022 р. більше наблизитися до свого максимального значення.

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент Юшко С. В.

Література: 1. Бояр А. О. Таксономія бюджетних відносин. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2018. №11 (39). С. 4–8. 2. Кузькін Є. Ю. Фінансово-бюджетний потенціал органів місцевого самоврядування в умовах адміністративно-територіальної реформи : монографія. Київ : ДНУ «Академія фінансового управління», 2013. 312 с. 3. Непочатенко О. О. Оцінка фінансової стійкості місцевих бюджетів Уманського району. URL: <https://journal.udau.edu.ua/assets/files/100.2/22.pdf>. 4. Панасюк О. Ю. Оцінка фінансової стійкості місцевих бюджетів в забезпеченні соціально-економічного розвитку сільських територій. *Ефективна економіка*. 2015. № 11. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_11_95.

Стаття надійшла до редакції 20.06.2023 р.

МОДЕЛЮВАННЯ БІЗНЕС-ПРОЦЕСІВ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 336

Жиленкова Г. О.

Студент 4 курсу
фінансового фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Досліджено теоретичні основи аналізу фінансового Центру розвитку персоналу та етапи його впровадження. Розроблено модель бізнес-процесів для оцінки й аналізу фінансової стійкості підприємства в нотації BPMN. Визначено області відповідальності та потоків інформації з досліджуваних об'єктів області.

Ключові слова: фінансова стійкість, бізнес-процес, модель, фінансові зобов'язання, фінансові ресурси, платоспроможність, запаси, аналіз.

Annotation. The theoretical foundations of the analysis of financial Xxstability of the enterprise and the stages of its implementation are investigated. The model of business processes for assessing and analyzing the financial stability of the enterprise in BPMN notation is developed. The areas of responsibility and information flows of the studied subject area are determined.

Keywords: financial stability, business process, model, financial liabilities, financial resources, solvency, reserves, analysis.

Фінансова стійкість – це надійно гарантована платоспроможність, рівновага між власними та залученими засобами, незалежність від випадковостей ринкової кон'юнктури і партнерів, довіра кредиторів і інвесторів та рівень залежності від них, наявність такої величини прибутку, який би забезпечив самофінансування. Вона може бути тільки за умови виконання конкретних заходів, які націлені на ефективне формування, розподіл і використання фінансових ресурсів, з одночасним збереженням платоспроможності, яка є зовнішнім проявом стійкості підприємства [1].

У сучасних умовах нестабільної економіки підприємству доцільно проводити аналіз фінансової стійкості, оскільки вона є важливою основою діяльності суб'єкта господарювання, може надати інформацію про перспективи та можливості фінансового розвитку.

Проведення оцінювання фінансової стійкості розглядалося у роботах Базілінської О. Я., Гринів Б. В., Дедікова О. І., Деевої Н. М., Заюкова М. С., Калишенко В. О., Кремень В. М., Кузьмін О. Є., Марцин В. С., Мельник О. Г., Москалець К. М., Наумова Л. Ю., Овсяннікова А. О., Оржинська О. О., Подольська В. О., Цал-Цалко Ю. С., Щепетков С. Я. та інших. Проте подальшого розвитку потребує вивчення особливостей моделювання бізнес-процесів щодо аналізу фінансової стійкості із використанням стандарту BPMN, що наразі є найбільш зручним і сучасним інструментом візуалізації завдань предметної області та створює підґрунтя для ухвалення якісних управлінських рішень.

Отже, **метою** статті є розробка моделі бізнес-процесів аналізу фінансової стійкості підприємства засобами BPMN.

Дослідженням теоретичного змісту явища фінансової стійкості підприємства займалися такі науковці, як: Савицька Г. В., Поддєрьогін А. М., Філімоненков О. С., Кривицька О. Р., Грабовецький Б. Є., Бланк І. А., Базілінська О. Я. [2]. Вони розкрили різноманіття підходів до сутності поняття «фінансова стійкість». Аналізуючи ці підходи можна зробити висновок, що фінансова стійкість включає в себе оцінку різних видів діяльності суб'єкта. Вона є головною складовою частиною загальної стійкості підприємства та формується в процесі всієї виробничої діяльності.

Фінансова стійкість впливає на підтримання ліквідності підприємства, забезпечує інвестиційну привабливість, слугує важливим фактором забезпечення ліквідності, є важливою передумовою конкурентоспроможності, дозволяє забезпечити платоспроможність у довгостроковому періоді.

Фінансова стійкість вважається допустимою, коли розмір короткострокових кредитів і кредитів для формування запасів і витрат не перевищує загальну вартість виробничих запасів і готової продукції.

Аналіз фінансової стійкості підприємства можна розподілити на дві складові [3]:

1) оцінювання фінансової стійкості – розрахунок відносних та абсолютних показників, що ґрунтуються на порівнянні активів та їх джерел фінансування;

2) оцінювання запасу фінансової стійкості – аналіз критичного обсягу реалізації, зони безпеки, операційного та фінансового левериджу.

Бізнес-процес – це послідовність дій (підпроцесів), спрямована на отримання заданого результату, що представляє цінність для суб'єкта господарювання [6]. Моделювання бізнес-процесів показує логічний взаємозв'язок елементів процесу аналізу фінансової стійкості підприємства. У ході моделювання будуються різні схеми та діаграми, які відображують поточний актуальний чи потенційно можливий алгоритм оцінювання фінансової стійкості. Моделювання бізнес-процесів аналізу фінансової стійкості доцільно проводити інструментами BPMN.

Нотація BPMN (Business Process Model and Notation – модель бізнес-процесів і нотація) є одним з найбільш популярних методів зображення бізнес-процесів для підприємств всіх галузей [6]. В нотації BPMN виділяють п'ять основних категорій елементів: елементи потоку (події, процеси і шлюзи); дані (об'єкти даних і бази даних); з'єднувальні елементи (потоки управління, потоки повідомлень і асоціації); зони відповідальності (пули і доріжки); артефакти (виноски). Діаграма процесу в цій нотації може відображати алгоритм виконання аналізу фінансової стійкості. На діаграмі визначені події, виконавці, матеріальні та документальні потоки, які супроводжують реалізацію даного процесу. Бізнес-процес може бути декомпозовано на більш низькі рівні [7].

На основі аналізу наукових праць, виділено основні етапи дослідження рівня фінансової стійкості та розроблена модель бізнес-процесів для її аналізу (рис. 1).

Зонами відповідальності моделі визначено фінансового аналітика та керівника підприємства.

На першому етапі аналітиком здійснюється збір фінансової інформації та створення бази даних для проведення подальших досліджень.

Бізнес-процес аналізу абсолютних показників формує передумови для визначення типу фінансової стійкості. Охарактеризувати його можна за допомогою співвідношення окремих запасів та джерел їх фінансування.

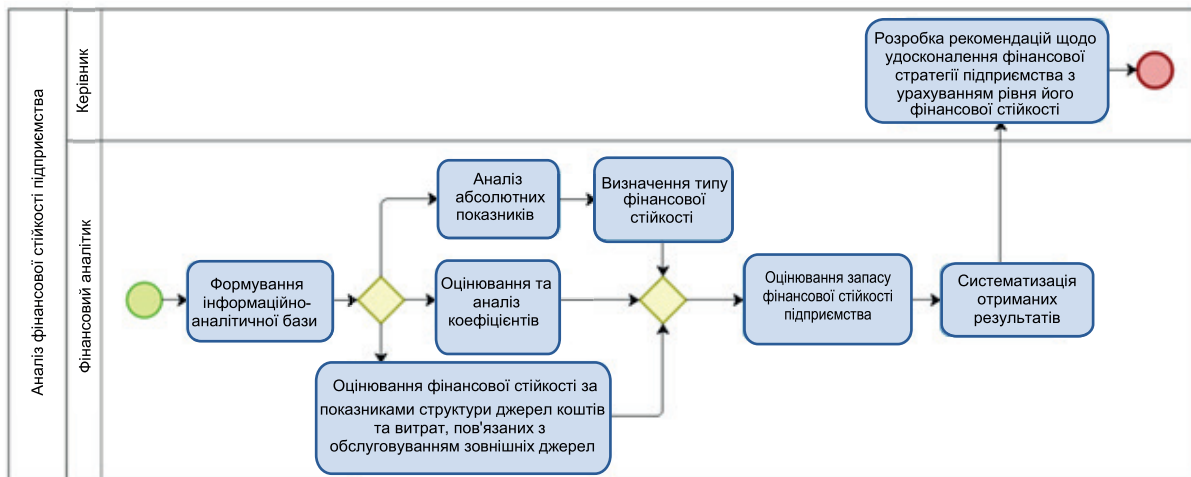

Рис. 1. Модель бізнес-процесів аналізу фінансової стійкості підприємства

Існують чотири типи фінансової стійкості [4]:

- абсолютна, це коли сума власного оборотного капіталу та кредитів банку під товарно-матеріальні цінності є більшою за обсяг запасів і затрат підприємства;
- нормальна, при якій підприємство оптимально використовує власні та кредитні ресурси, що гарантує платоспроможність підприємства;

- нестійкий (передкризовий) фінансовий стан, коли порушується платіжний баланс, але зберігається можливість відновити рівновагу платіжних зобов'язань за рахунок залучення вільних джерел в оборот підприємства;
- кризовий стан – неможливість розрахування з кредиторами.

В ході реалізації процесу «Аналіз та оцінювання коефіцієнтів» відбувається визначення рівня відносних показників фінансової стійкості, серед яких:

- коефіцієнт фінансової незалежності (автономії), що визначається відношенням суми власних коштів до валюти балансу та характеризує концентрацію власного капіталу підприємства;
- коефіцієнт фінансової залежності, який є оберненим показником до коефіцієнта фінансової незалежності;
- коефіцієнт фінансового ризику, який розраховується як співвідношення позикових та власних коштів;
- коефіцієнт маневреності власного капіталу, що визначається відношенням робочого капіталу до власного капіталу. Позитивною тенденцією вважається невелике зростання його в динаміці;
- коефіцієнт покриття відсотків, який свідчить про потенційну можливість підприємства погасити позику, ступінь захищеності кредиторів від несплати відсоткових платежів. Зменшення цього коефіцієнта в динаміці свідчить про збільшення витрат підприємства на сплату відсотків за кредит;
- коефіцієнт покриття запасів, що показує, наскільки запаси забезпечені (покриті) робочим капіталом.

У процесі «Оцінювання фінансової стійкості за показниками структури джерел коштів та витрат» проводиться дослідження динаміки і структури джерел коштів та витрат підприємства, а також аналізуються фактори впливу.

За результатами виконання розглянутих бізнес-процесів оцінюється запас фінансової стійкості підприємства, який характеризується порогом рентабельності, зоною безпеки (аналізується за допомогою запасу міцності і коефіцієнта запасу міцності) та розраховується через показники операційного (утворюється за рахунок використання підприємством постійних операційних витрат), фінансового (створюється при використанні підприємством позикових джерел фінансування, плата за які постійна) та операційно-фінансового левериджу (визначають оцінюванням взаємозалежності трьох компонент: чистого доходу, постійних витрат операційного та фінансового характеру, чистого прибутку).

Процес «Систематизація отриманих результатів» має на меті узагальнення отриманих даних та за потреби реалізовуватиме підпроцеси щодо оцінювання інтегрального рівня фінансової стійкості, вивчення факторів, що на нього впливають, та прогнозування майбутньої динаміки.

Завершальним бізнес-процесом побудованої моделі є «Розробка рекомендацій щодо удосконалення фінансової стратегії підприємства з урахуванням рівня його фінансової стійкості», який реалізовуватиметься топ-менеджером, уповноваженим на розробку та ухвалення управлінських рішень у сфері фінансового менеджменту.

За результатами проведеного моделювання можна зазначити, що аналіз фінансової стійкості є невід'ємною складовою фінансового аналізу, який підприємство повинно робити для оцінювання ефективності діяльності. За допомогою оцінювання фінансової стійкості можна визначити фінансову незалежність суб'єкта господарювання, провести аналіз джерел фінансування запасів, оцінити його потенційну можливість погасити позику, визначити, наскільки запаси забезпечені (покриті) робочим капіталом, оцінити ступінь захищеності кредиторів від несплати відсоткових платежів та інше. Запас фінансової стійкості може показати поріг рентабельності та зону безпеки. Подальші дослідження будуть присвячені емпіричній реалізації бізнес-процесів розробленої моделі.

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент Лелюк С. В.

Література: 1. Білик М. Д., Павловська О. В., Притуляк Н. М., Невмержицька Н. Ю. Фінансовий аналіз. Київ : КНЕУ, 2007. 592 с. 2. Крамаренко Г. О., Чорна О. Є. Фінансовий аналіз : підручник. Київ : Центр учб. літ., 2008. 392 с. 3. Литвин Б. М., Стельмах М. В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Київ : Хай-Тек Прес, 2008. 336 с. 4. Мних Є. В., Барабаш Н. С. Фінансовий аналіз : підручник. Київ : КНТЕУ, 2014. 536 с. 5. Лахтіонова Л. А. Аналіз фінансової стійкості суб'єктів підприємницької діяльності : монографія. Київ : КНЕУ, 2013. 1091 с. 6. BPMN Quick Guide // Object Management Group Business Process Model and Notation. URL: <https://www.bpmn.org/>. 7. Documents Associated With Business Process Model And Notation (BPMN). Version 2.0. URL: <http://www.omg.org/spec/BPMN/2.0/>.

Стаття надійшла до редакції 20.06.2023 р.

ОСНОВИ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 336.717.061

Казачковський М. Є.

Студент 4 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Охарактеризовано основи аналізу фінансової стійкості підприємства. Доведено, що застосування кумулятивного ефекту впливу факторів у кінцевому підсумку проявляється у здатності компанії генерувати достатній прибуток, який є основним джерелом зростання капіталу та гарантує її фінансову стабільність, як у довгостроковій, так і в короткостроковій перспективі.

Ключові слова: фінансова стійкість, платоспроможність, ліквідність, монетарна стабільність, ризик неплатоспроможності, коефіцієнт концентрації, коефіцієнт фінансової залежності, коефіцієнт гнучкості.

Annotation. The basics of the analysis of the financial stability of the enterprise are characterized. It is proven that the application of the cumulative effect of the influence of factors is ultimately manifested in the company's ability to generate sufficient profit, which is the main source of capital growth and guarantees its financial stability, both in the long and short term.

Keywords: financial stability, solvency, liquidity, monetary stability, insolvency risk, concentration ratio, financial dependence ratio, flexibility ratio.

Аналіз та оцінка ступеня монетарної стабільності є необхідним елементом контролю в системі управління капіталом, етапом у процесі прийняття управлінських рішень усіма зацікавленими в бізнесі компанії сторонами: власниками, менеджерами, інвесторами, кредиторами.

Метою аналізу фінансової стійкості підприємства є оцінка його здатності протистояти негативному впливу факторів ринкового середовища найближчим часом без істотного ризику втрати платоспроможності, здатності фінансувати свою діяльність як за рахунок власних грошей, так і за допомогою позикового капіталу.

На нашу думку, аналіз фінансової стійкості підприємства необхідно проводити за такими аналітичними процедурами:

1. Вивчення складу і структури капіталу та оцінка фінансової незалежності підприємства.
2. Аналіз ліквідності, визначення оптимального співвідношення активів з джерелами їх формування та оцінка типу фінансової стійкості.
3. Оцінка платоспроможності та характеристика грошових властивостей діяльності.
4. Вивчення особливостей прибутку, оцінка прибутковості та аналіз основних факторів рентабельності власного капіталу.
5. Оцінка здатності до самофінансування діяльності.

Платоспроможність, ліквідність і фінансова стійкість утворюють єдину систему, що дозволяє більш повно охарактеризувати фінансово-господарську діяльність підприємства в умовах ринкової економіки. В якості узагальнюючого розрахункового показника виступає фінансова стійкість, а в якості приватних факторних показників – платоспроможність і ліквідність [1].

Аналіз монетарної стабільності є однією з найважливіших складових аналізу фінансового стану підприємства. В економічній літературі та на практиці можна зустріти різні підходи до оцінки фінансової стійкості підприємства.

З переходом до ринкової економіки та у зв'язку з реформуванням системи обліку та звітності фінансову стійкість підприємств почали оцінювати за достатністю власного капіталу, яка вимірюється перевищенням його розміру над розміром короткого капіталу. При цьому пропонується використовувати такі показники, як частка власних і залучених коштів в активах підприємства, коефіцієнт накопичення власного капіталу, співвідношення довгострокових і короткострокових зобов'язань, рівень власного капіталу, достатність забезпечення оборотних активів відповідними власними джерелами як додаткові розрахункові характеристики [5].

Фінансова стійкість і ризик неплатоспроможності значною мірою залежать від структури капіталу компанії, виду її активів і співвідношення між ними. Для підприємства позичковий капітал несе в собі певний ризик, оскільки, незалежно від фінансового стану підприємства, позики та відсотки за ними мають бути виплачені вчасно. Нездатність підприємства виконувати свої зобов'язання призводить до збитків і, як наслідок, поглинання всього власного капіталу. Для компанії така ситуація може обернутися банкрутством.

Довгострокові джерела є строковими зобов'язаннями підприємства, а отже, оборотні кошти, сформовані за цією статтею пасиву, включаються до оборотних коштів підприємства, тобто є «непов'язаними». Збільшуючи, наприклад, обсяги довгострокового кредитування, ми тим самим підвищуємо ліквідність і фінансову гнучкість підприємства. Але з наближенням строку погашення довгострокових зобов'язань вони стають короткостроковими і, відповідно, до цього моменту вираховуються із суми оборотних коштів. Особливістю оцінки характеристик структури капіталу є введення більш широких часових меж. У подальшому одним із основних і найважливіших показників фінансової стійкості підприємства, безумовно, є прибуток.

До найбільш значущих показників фінансової стійкості належать: коефіцієнти капіталізації (коефіцієнт концентрації власного капіталу, коефіцієнт концентрації позикового капіталу, коефіцієнт загальної фінансової залежності); коефіцієнти структури капіталу (коефіцієнт довгострокової залежності від капіталу, коефіцієнт довгострокової незалежності від капіталу, коефіцієнт грошового левериджу); коефіцієнти підтримки капіталу (коефіцієнти покриття відсотків, коефіцієнти покриття постійних витрат, коефіцієнти забезпечення капіталом, еластичність оборотного капіталу).

У групі показників капіталізації в першу чергу виділяються коефіцієнти, розраховані шляхом порівняння за власним, позиковим капіталом і залученими коштами із загальною сумою джерел фінансування [2].

Перший із цих коефіцієнтів називається коефіцієнтом концентрації власного капіталу. Коефіцієнт характеризує частку майна засновників підприємства в сумі коштів, авансованих у його діяльність. Чим вище значення цього коефіцієнта, тим більш фінансово стійким, стабільно незалежним є стан компанії щодо її зовнішніх кредиторів та інвесторів.

Зворотним показником є коефіцієнт фінансової залежності, зростання якого в динаміці означає збільшення частки позикових коштів у фінансуванні підприємства. Частка позикових коштів у джерелах фінансування свідчить про те, яка частка майна підприємства фактично належить кредиторам, а не його власникам. Чим вище ця частка, тим жорсткіші вимоги кредитори можуть висувати до підприємства, і ці вимоги здебільшого не збігаються з інтересами власників.

До показника концентрації власного капіталу також розраховується коефіцієнт концентрації залучених коштів. Сукупне значення цих коефіцієнтів становитиме 1, або 100 %. З позицій загальної оцінки фінансового стану підприємства це означає, що окремі складові пасиву балансу можна розглядати або як потенційне джерело покриття будь-якого активу, або як показник, що характеризує фінансову структуру.

Насправді більш загальні характеристики характеризують структуру довгострокових джерел фінансування (власних і залучених). Основою для їх розрахунку та оцінки є дані аналітичного балансу, які визначаються як різниця між загальною сумою балансу та короткостроковими зобов'язаннями підприємства. При цьому виходячи із загальноприйнятого правила, згідно з яким оборотні активи є забезпеченням короткострокових зобов'язань, незалежно від того, чи мають ці зобов'язання фінансовий чи нефінансовий характер [3].

Показник коефіцієнта грошової незалежності характеризує рівень фінансової незалежності підприємства від залучених джерел. Чим менше значення коефіцієнта, чим більше кредитів у компанії, тим вищий ризик неплатоспроможності. Низьке значення коефіцієнта також відображає потенційну небезпеку дефіциту коштів для підприємства. Високе значення показника є захистом від великих втрат у періоди спаду та гарантією отримання кредиту. Це особливо важливо, наприклад, коли підприємству потрібно замінити основні засоби, тоді потрібні великі інвестиції. Тоді поряд з інвестуванням власних коштів підприємство зможе активніше залучати кредити (принаймні, у такого підприємства буде більше майна, яке можна передати в заставу).

Коефіцієнт грошової залежності показує, яка частина активів компанії фінансується за рахунок позик. Частка позикових коштів у джерелах фінансування свідчить про те, яка частка майна підприємства фактично належить кредиторам, а не його власникам. Чим вище ця частка, тим жорсткіші вимоги кредитори можуть висувати до компанії, і ці вимоги здебільшого не збігаються з інтересами власників [4].

В обліково-аналітичній практиці широко використовується інший вид приведених коефіцієнтів, відомий як «коефіцієнт фінансового важеля». Цей показник вважається однією з основних характеристик фінансової стійкості підприємства і відповідає на питання, скільки сомів позикового капіталу припадає на один сом власних коштів. Чим вищий рівень фінансового левериджу, тим вищий ризик, пов'язаний з цією фірмою, і тим менший потенціал резервного левериджу.

Коефіцієнти капіталізації доповнюються такими показниками, як коефіцієнт покриття процентної заборгованості, коефіцієнт постійних витрат і коефіцієнти, що характеризують платоспроможність, – забезпеченість активів власним капіталом і гнучкість оборотних коштів [5].

Загальна сума відсотків, що підлягає сплаті за користування кредитами і позиками, а також витрати на фінансову оренду та лізингові операції зазвичай називають постійними витратами і відносять на собівартість продукції. Тому в процесі аналізу їх вартість порівнюється з доходом від операційної діяльності. Перший із цих показників називається коефіцієнтом покриття відсотків. Значення показника повинно бути більше одиниці, інакше компанія зможе повністю розрахуватися за поточними зобов'язаннями перед зовнішніми інвесторами. Якщо до процентних витрат додати витрати на довгострокову оренду, то отримаємо суму постійних витрат довгострокового характеру, за якою обчислюють коефіцієнт покриття постійних фінансових витрат [6].

Коефіцієнт гнучкості власного капіталу характеризує ступінь мобільності використання власних коштів підприємства. Вказує, яка частина власного капіталу використовується для фінансування поточної діяльності, тобто вкладається в оборотні кошти, яка частина капіталізується. В економічній літературі рекомендацій щодо значення цього коефіцієнта практично немає. У деяких публікаціях висловлюється думка, що цей коефіцієнт повинен перевищувати 60 %, інакше підприємство втрачає фінансову незалежність і стає значною мірою залежним від позикових джерел. Мінімум допустиме значення цього коефіцієнта становить 0,1. Шеремет та інші пишуть про оптимальне значення цього коефіцієнта на рівні 0,5.

Підводячи підсумок, зазначимо, що єдиних нормативних критеріїв щодо розглянутих показників не існує. При аналізі показників фінансової стійкості на практиці зазвичай орієнтуються на окремі значення показників, встановлені з урахуванням таких факторів, як: галузева приналежність; існуючі умови та принципи кредитування; сформована структура активів і пасивів, ділова репутація фірм. Кумулятивний ефект усіх цих факторів у кінцевому підсумку проявляється у здатності компанії генерувати достатній прибуток, який є основним джерелом зростання капіталу та гарантує її фінансову стабільність, як у довгостроковій, так і в короткостроковій перспективі.

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент Кузенко Т. Б.

Література: 1. Білик М. Д., Павловська О. В., Притуляк Н. М., Невмержицька Н. Ю. Фінансовий аналіз. Київ : КНЕУ, 2007. 592 с. 2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 «Звіт про фінансові результати». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0397-99#Text>. 3. Цал-Цалко Ю. С. Фінансова звітність підприємств та її аналіз : навч. посіб. // Фінансовий аналіз : підручник. Київ : Центр учб. літ., 2008. 568 с. 4. Литвин Б. М., Стельмах М. В. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Київ : Хай-Тек Прес, 2008. 336 с. 5. Мних Є. В., Барабаш Н. С. Фінансовий аналіз : підручник. Київ : КНЕУ, 2014. 536 с. 6. Яріш П. М., Касьянова Ю. В. Методи проведення аналізу фінансових результатів діяльності організацій. *Управління розвитком*. 2013. № 4 (144). С. 159–162.

Стаття надійшла до редакції 20.06.2023 р.

ПРОГНОЗУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА МЕТОДОМ КОРЕЛЯЦІЙНО-РЕГРЕСІЙНОГО АНАЛІЗУ

УДК 658.338

Коденко Є. В.

Студент 4 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. У статті досліджено оцінку та прогнозування фінансової стійкості підприємств з використанням інструментів кореляційно-регресійного аналізу. Визначено, модель фінансової стійкості торговельних підприємств, яка враховує взаємозв'язок і вплив показників на фінансові результати діяльності. На основі отриманих результатів запропоновано шляхи покращення фінансової стійкості підприємства.

Ключові слова: фінансова стійкість, кореляційно-регресійний аналіз, коефіцієнт автономії.

Annotation. The article examines the assessment and forecasting of the financial stability of the enterprise using tools of correlation and regression analysis. The model of financial stability of a trading enterprise, which takes into account the relationship and the influence of indicators on the financial results of activity, has been defined. Based on the obtained results, ways to improve the financial stability of the enterprise are proposed.

Keywords: financial stability, correlation-regression analysis, coefficient of autonomy.

Для прийняття управлінських рішень необхідно проаналізувати вплив факторів від яких залежать фінансові результати діяльності підприємств. Це може бути досягнуто шляхом використання економічного прогнозу.

При роботі з економічним прогнозуванням необхідно враховувати, що при побудові багатофакторних моделей або явищ рекомендується використовувати саме метод кореляційно-регресійного аналізу, оскільки цей метод дозволяє проаналізувати та надати кількісну оцінку внутрішнім та зовнішнім наслідковим зв'язкам між факторами, включеними в модель, а також виявити закономірності та тенденції розвитку досліджуваного результативного параметра, та на основі цієї інформації зробити економічні прогнози.

Дослідженням цієї наукової тематики займалися такі вітчизняні вчені: Берест М. М. [1], Докієнко Л. М. [2], Косарева І. П. [3], Яковенко О. І. [4].

Метою статті є удосконалення моделі економічного прогнозування фінансової стійкості підприємства.

Об'єктом дослідження є чотири підприємства, що займаються виробництвом і продажем автомобілів та автомобільних запчастин.

В якості факторів, що впливають на рівень фінансової стійкості підприємств, обрано такі показники:

X1 – коефіцієнт швидкої ліквідності;

X2 – коефіцієнт рентабельності активів за чистим прибутком;

X3 – дебіторська заборгованість;

X4 – коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами.

Як показник, що узагальнено характеризує рівень фінансової стійкості суб'єкта господарювання, обрано коефіцієнт автономії, що вказує, яку частину у загальних вкладеннях у підприємство складає власний капітал (Y).

Вихідні дані дослідження наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Значення параметрів регресійної моделі

Підприємство	Коефіцієнт автономії	Коефіцієнт швидкої ліквідності	Коефіцієнт рентабельності активів за чистим прибутком	Дебіторська заборгованість	Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами
	Y	X1	X2	X3	X4
П1 -2017	0,158	0,34780815	0,01274642	154726	0,0934555758
П1 -2018	0,402	0,71249763	0,29811556	135453	0,366156933
П1 -2019	0,535	1,26429792	0,39397570	105375	0,490123269
П1 -2020	0,229	0,572769261	0,13823290	265363	0,180314347
П1 -2021	0,463	1,34535907	0,32419866	117811	0,415246593
П2 -2019	0,467	1,14733364	0,07246063	975656	0,464380648
П2 -2020	0,512	1,68612285	0,13081106	1934952	0,509515374
П2 -2021	0,679	2,50853728	0,18123827	1743401	0,677048706
П3 -2019	0,827	1,77464348	0,22911723	4271	0,811961188
П3 -2020	0,635	0,84834831	0,21775767	4768	0,571142926
П3 -2021	0,713	1,85823575	0,31420173	5950	0,682701276
П4 -2018	-0,485	0,308473543	0,06403101	291353	-0,628606251
П4 -2019	-0,262	0,709474565	0,29171537	223197	-0,357499763
П4 -2020	-0,296	0,334840489	-0,0126725	200933	-0,369395742
П4 -2021	0,107	0,703003994	0,57919163	168249	0,0912288951

Примітки: П1 – АТ «Рено Україна», П2 – ПрАТ «АвтоКапітал», П3 – ТОВ «Порше Інтер Авто Україна», П4 – ТОВ «Ніссан Мотор Україна»

Результати побудови кореляційної матриці наведено на рис. 1.

Correlations (Кореляційно-регресійний аналіз)					
Marked correlations are significant at $p < ,05000$					
N=15 (Casewise deletion of missing data)					
Variable	y	x1	x2	x3	x4
y	1,000000	0,769934	0,270515	0,194485	0,998349
x1	0,769934	1,000000	0,218229	0,526273	0,776210
x2	0,270515	0,218229	1,000000	-0,279787	0,275851
x3	0,194485	0,526273	-0,279787	1,000000	0,223230
x4	0,998349	0,776210	0,275851	0,223230	1,000000

Рис. 1. Матриця коефіцієнтів парної кореляції

Як видно з рис. 1, на рівень фінансової стійкості найбільш мають вплив коефіцієнти швидкої ліквідності ($r = 0,77$) та забезпечення власними оборотними коштами ($r = 0,998$). При цьому в обох випадках має місце прямий зв'язок. Крім того, спостерігається тісний кореляційний зв'язок між факторами X1 і X4 ($r = 0,776$) та X1 і X3 ($r = 0,526$), що може негативно відобразитися на побудову моделі.

Наступним етапом є побудова моделі залежності рівня фінансової стійкості від чотирьох факторів, де коефіцієнти множинної кореляції – Multiple R = 0,999, а детермінації – $R^2 = 0,999$, що свідчать про адекватну модель. Скоректований коефіцієнт множинної кореляції позбавлений недоліків коефіцієнта множинної кореляції. Включення нової змінної в регресійне рівняння збільшує коефіцієнт детермінації оскільки частинний F-критерій при перевірці гіпотези про значущість включеної змінної більше 1 ($F = 1308,527$). Результати побудови регресії наведено на рис. 2.

Результати побудованої регресії частково не збігаються із результатами побудови кореляційної матриці, оскільки тут на рівень фінансової стійкості найбільш впливають коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами ($r = 0,991$) та обсяг дебіторської заборгованості ($r = -0,051$). При цьому в першому випадку має місце прямий зв'язок, а у другому – зворотний.

Regression Summary for Dependent Variable: y (Кореляційно-регресійний аналіз)						
R= ,99904609 R ² = ,99809310 Adjusted R ² = ,99733034						
F(4, 10)=1308,5 p<,00000 Std.Error of estimate: ,02056						
N=15	b*	Std.Err. of b*	b	Std.Err. of b	t(10)	p-value
Intercept			0,072740	0,013686	5,31485	0,000340
x1	0,032701	0,027901	0,019849	0,016935	1,17205	0,268344
x2	-0,024157	0,016086	-0,060846	0,040518	-1,50170	0,164075
x3	-0,050693	0,019378	-0,000000	0,000000	-2,61603	0,025773
x4	0,990946	0,023342	0,919339	0,021655	42,45326	0,000000

Рис. 2. Вікно результатів побудови регресії

Залишки розподілені за нормальним законом розподілу і добре лягають на пряму, що свідчить про адекватність побудованої моделі. Але водночас у побудованій моделі є два фактори, що незначно впливають на результуючий показник – це фактори X1 і X2. Для кожного параметра моделі були розраховані значення критерію Стюдента, які дозволяють судити про значущість того чи іншого параметра. Так, для параметрів при X1 і X2 розрахункові значення критерію Стюдента не перевищують табличні ($p > 0,05$), що свідчить про їх незначущість. Отже, ці фактори є зайвими в моделі. Графіки розподілу залишків також підтверджують, що модель може бути кращою (рис. 3).

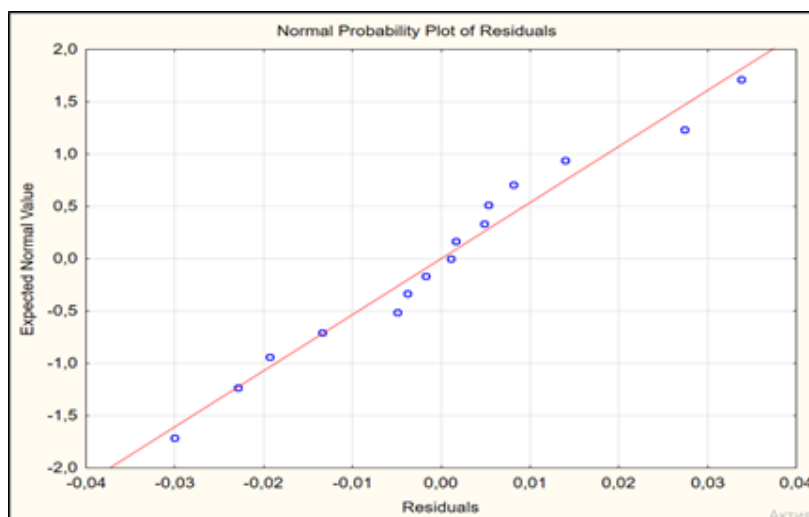

Рис. 3. Графік залишків на нормальному імовірнісному папері

У такому випадку слід покращити модель шляхом виключення незначущих факторів (рис. 4).

Regression Summary for Dependent Variable: y (Кореляційно-регресійний аналіз)						
R= ,99834868 R ² = ,99670008 Adjusted R ² = ,99644624						
F(1, 13)=3926,5 p<,00000 Std.Error of estimate: ,02372						
N=15	b*	Std.Err. of b*	b	Std.Err. of b	t(13)	p-value
Intercept			0,065415	0,007282	8,98286	0,000001
x4	0,998349	0,015932	0,926208	0,014781	62,66173	0,000000

Рис. 4. Параметри моделі, побудованої методом підключень

Графіки розподілу залишків дозволили зробити висновок, що модель, побудована методом Backward stepwise, має вид:

$$Y = 0,065 + 0,926 * X4$$

Отримані результати побудови моделі є достовірними, що підтверджується значенням коефіцієнта детермінації, що дорівнює 0,996 і перевищує поріг 0,7. Це свідчить про те, що вибраний показник має високу частку впливу на результативний показник – коефіцієнт фінансової стійкості, що становить 99,6 %. Модель є адекватною, оскільки значення критерію Фішера перевищує табличне значення.

За допомогою використання функції прогнозування в середовищі Statistica знайдено прогнозне значення залежної змінної (рис. 5).

Variable	Predicting Values for (Кореляційно-per variable: y		
	b-Weight	Value	b-Weight * Value
x4	0,926208	0,541000	0,501078
Intercept			0,065415
Predicted			0,566494
-95,0%CL			0,550622
+95,0%CL			0,582365

Рис. 5. Результати прогнозування

Таким чином, найбільше на рівень фінансової стійкості підприємств, основним видом діяльності яких є торгівля автомобілями, впливає фактор X4 – коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами, тобто існує пряма та суттєва залежність рівня фінансової стійкості підприємств від частки власних коштів, авансованих у їх діяльність. Це означає, що при значенні коефіцієнта забезпеченості власними коштами 0,514 значення коефіцієнта автономії становитиме 0,566, а з імовірністю 95 % можна стверджувати, що за заданих умов цей коефіцієнт знаходитиметься в межах від 0,551 до 0,582.

Проведене дослідження дає змогу визначити основний шлях збереження та зростання фінансової стійкості підприємств, що займаються продажем автомобілів – керівництво повинно впроваджувати заходи, що спрямовані на забезпечення підприємства достатнім рівнем власних оборотних коштів задля своєчасного виконання поточних зобов'язань. Враховуючи, що чистий прибуток організації – це те, що вона використовує для фінансування власного капіталу, збільшення обсягу чистого прибутку також призведе до збільшення коефіцієнта автономії.

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент Малишко Є. О.

Література: 1. Берест М. М., Меренкова Л. О. Оцінка та аналіз факторів впливу на фінансову стійкість підприємств машинобудування. *Економіка розвитку*. 2019. № 18 (3). С. 1–11. 2. Докієнко Л. М. Концептуальні підходи до комплексної діагностики фінансової стійкості підприємства. *Підприємництво та інновації*. 2020. № 14. С. 25–31. 3. Косарева І. П., Удовика Є. М. Удосконалення системи управління фінансовою стійкістю підприємств. *Економіка та управління підприємствами*. 2018. № 23. С. 246–251. 4. Яковенко О. І., Голубенко Л. О. Дослідження напрямів та шляхів підвищення фінансової стійкості підприємства. *Розвиток економіки країни: можливості, проблеми, перспективи*. 2018. С. 97–100.

Стаття надійшла до редакції 20.06.2023 р.

АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 336.64

Козуб Ю. С.

Студент 4 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Охарактеризовано застосування таксономічного аналізу в аспекті впливу на фінансовий стан підприємства. Доведено, що застосування таксономічного інтегрального показника дає змогу прогнозування рівня ефективності діяльності підприємства з метою розроблення своєчасних заходів щодо її стабілізації і підвищення.

Ключові слова: фінансовий стан підприємства, аналіз, активи, основні засоби, коефіцієнт, ліквідність, платоспроможність, фінансова безпека, фінансова стійкість, фінансова звітність.

Annotation. The application of taxonomic analysis in the aspect of influence on the financial condition of the enterprise is characterized. It has been proven that the use of a taxonomic integral indicator makes it possible to forecast the level of efficiency of the company's activity in order to develop timely measures for its stabilization and improvement.

Keywords: financial state of the enterprise, analysis, assets, fixed assets, ratio, liquidity, solvency, financial security, financial stability, financial reporting.

Аналіз фінансового стану підприємства – це процес дослідження фінансових показників підприємства з метою оцінки його фінансової стійкості, ліквідності та рентабельності. Основними етапами аналізу фінансового стану підприємства є: Збір фінансових даних: аналітик збирає фінансові дані з різних джерел, таких як фінансові звіти, податкові декларації, договори. Аналіз фінансових показників: на основі зібраних даних аналітик обчислює основні фінансові показники, такі як оборотність активів, коефіцієнт ліквідності, коефіцієнт рентабельності.

Інтерпретація результатів будується на основі того, що аналітик робить висновки про фінансовий стан підприємства, визначає його сильні та слабкі сторони, встановлює причини виявлених тенденцій. Далі в аспекті роботи йде розробка рекомендацій, яка може включати такий механізм: на основі виявлених проблем і недоліків аналітик пропонує рекомендації щодо покращення фінансового стану підприємства.

Основні фінансові показники, які використовуються для аналізу фінансового стану підприємства, включають:

- оборотність активів: показник, який відображає, скільки разів за певний період активи підприємства були перевернуті в грошовому виразі;
- коефіцієнт ліквідності: показник, який відображає здатність підприємства виконувати свої фінансові зобов'язання у встановлені строки;
- коефіцієнт рентабельності підприємства – це показник, що демонструє, на скільки йде зростання ефективності господарської діяльності підприємства чи навпаки.

Для проведення дослідження було обрано підприємство – ТОВ «Завод Кобзаренка».

ТОВ «Завод Кобзаренка» засновано у 1993 році як українсько-німецьке товариство «Флігель» та перейменовано на сучасну назву в 2008 році. Основним напрямком діяльності є виробництво та продаж с/г техніки – тракторні причепи, перевантажувальні бункери-накопичувачі, бочки, розкидачі міндобри, тюковози. Окремим напрямком діяльності в Україні є продаж техніки та надання послуг з подрібнення деревини.

Для початку проведемо аналіз фінансово-економічних показників за період 2019–2021 рр. (табл. 1).

За прорахунками табл. 1 видно, що фінансовий результат від операційної діяльності за аналізований період мав неоднозначну динаміку. На зменшення цього показника в аспекті діяльності ТОВ «Завод Кобзаренка» в 2020 році вплинули карантинні обмеження коронавірусу в країні та закритість кордонів – відсутність вчасних

поставок частини сировини для виробництва компанії. При цьому темпи зростання витрат у цей період мало зростаючі тенденції. Проте чистий прибуток від діяльності компанії за три роки має додатну тенденцію та висхідний напрям, що свідчить про ефективність стратегії підприємства.

Таблиця 1

Фінансово-економічні показники ТОВ «Завод Кобзаренка» за 2019–2021 рр., тис. грн

Показники	Інформація з форми №2 Звіт про фінансові результати (Звіт про сукупний дохід), тис грн			Темпи змін, %		Абсолютне відхилення, +/-	
	2019	2020	2021	2020/ 2019	2021/ 2019	2020/ 2019	2021/ 2019
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції	916483	897774	968943	97,96	105,72	-18709	52460
Собівартість реалізованої продукції	662031	671764	742542	101,47	112,16	9733	80511
Валовий прибуток (збиток)	254452	226010	226401	88,82	88,98	-28442	-28051
Інші операційні доходи	21864	23776	78006	108,74	356,78	1912	56142
Адміністративні витрати	18772	24450	26265	130,25	139,92	5678	7493
Витрати на збут	13952	14234	9887	102,02	70,86	282	-4065
Інші операційні витрати	19258	39769	15690	206,51	81,47	20511	-3568
Фінансовий результат від операційної діяльності, прибуток (збиток)	224334	171333	252565	76,37	112,58	-53001	28231
Інші доходи	-	405	3909	-	-	405	3909
Фінансові витрати	5292	15744	17035	297,51	321,90	10452	11743
Інші витрати		356	2565			356	2565
Фінансовий результат до оподаткування, прибуток (збиток)	219042	155638	236874	71,05	108,14	-63404	17832
Витрати (дохід) з податку на прибуток	39436	28015	42647	71,04	108,14	-11421	3211
Чистий прибуток (збиток)	179606	127623	194227	71,06	108,14	-51983	14621

За аналізований період баланс компанії ТОВ «Завод Кобзаренка» за три роки зріс на 149,11 %, за рахунок збільшення статті необоротних активів на 78334 тис. грн, або на +118,18 %, збільшення оборотних активів – на 281139,77 тис. грн, або на +154,75 %. У статті пасивів зростаючими є нарощення бази власних ресурсів в частині власного капіталу підприємства на 321850 тис. грн, або на 153,15 %, при цьому зобов'язання мали зростаючу тенденцію меншими темпами – лише на 77,23 % протягом 2019–2021 рр., а поточні зобов'язання за три роки збільшились на 359473 тис. грн, або на 149,11 % в процентному еквіваленті. На рис. 1 подано зростання оборотних і необоротних активів підприємства.

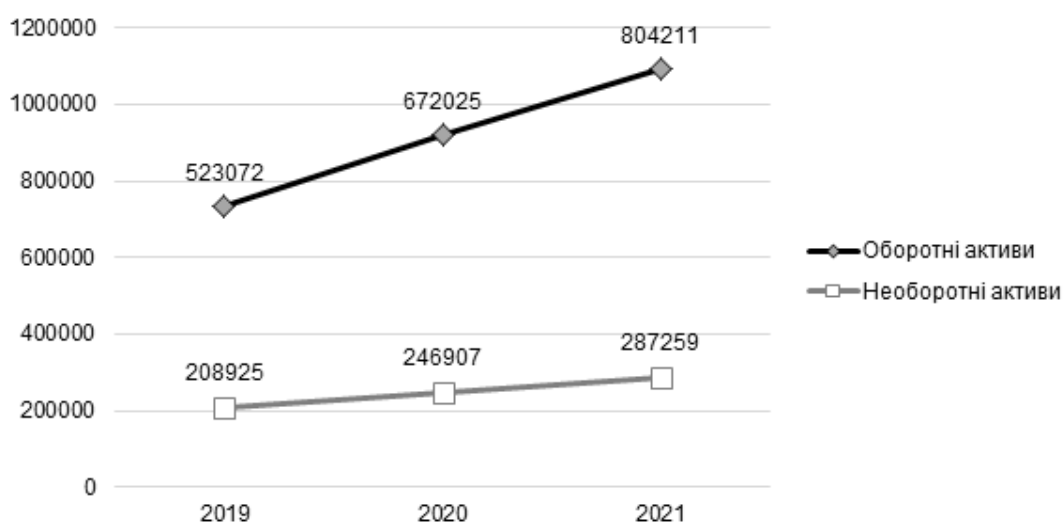

Рис. 1. Динаміка зміни статей активів ТОВ «Завод Кобзаренка» за 2019–2021 рр., тис. грн

На рис. 2 бачимо, що за даними прорахунків фінансово-економічних показників ТОВ «Завод Кобзаренка» за 2019–2021 рр. за методом вертикального аналізу балансу, підтверджується переважання в структурі балансу пасиву власного капіталу, що свідчить про акцент стратегії підприємства на підтримку власної фінансової стійкості та безпеки і, враховуючи кризові явища попередніх років і нестабільність економіки останніх років, забезпечення і попередження ризиків нестачі власних ресурсів у разі виникнення непередбачуваних обставин.

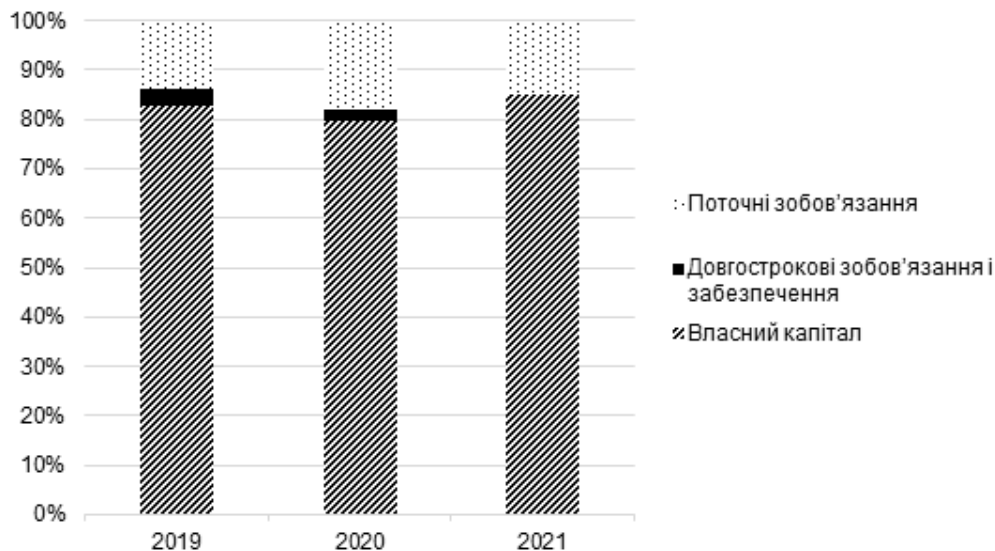

Рис. 2. Структура складу Пасиву балансу ТОВ «Завод Кобзаренка» за 2019–2021 рр., тис. грн

Після отримання даних про структуру та статтю балансу ТОВ «Завод Кобзаренка» доцільно провести коефіцієнтний аналіз основних показників підприємства за 2019–2021 рр.

Коефіцієнт покриття (поточної ліквідності) підприємства може бути використаний для погашення його поточних зобов'язань. На підприємстві ТОВ «Завод Кобзаренка» і коефіцієнт покриття значно переважає 2, тому можна зазначити, що структура балансу є задовільною, загалом підприємство є платоспроможне, тобто компанії цілком вистачає ресурсів для погашення поточних зобов'язань, а на 1 грн короткострокових зобов'язань у 2022 році припадає 4,9 грн активів.

Коефіцієнт швидкої ліквідності відображає платіжні можливості підприємства щодо сплати поточних зобов'язань за умови своєчасного проведення розрахунків з дебіторами. Коефіцієнт швидкої ліквідності для обраного підприємства протягом 2020–2022 рр. не перебуває в межах нормативного значення, що свідчить про нестачу частини найбільш ліквідних оборотних коштів – грошових коштів та їх еквіваленти, фінансових інвестицій та існує потреба в покритті кредиторської заборгованості.

Коефіцієнт абсолютної ліквідності показує, яка частина боргів підприємства може бути сплачена негайно. Коефіцієнт абсолютної ліквідності в 2020–2022 рр. не знаходиться в межах норми, що свідчить про велику довгострокову дебіторську заборгованість, яка сформувалася під час роботи підприємства у цей період та про потребу в нових заходах в аспекті скорочення цього прорахунку.

Коефіцієнт платоспроможності (автономії) показує питому вагу власного капіталу в загальній сумі засобів, авансованих у його діяльність. Фінансова автономія від зовнішніх джерел в даного підприємства є дуже високою у 2020–2022 рр., проте інші показники за цей період значно перевищують нормативне значення (норматив > 0,5), тобто підприємство є майже 100 % фінансово автономним, незалежним від зовнішнього фінансування у цей період.

Коефіцієнт фінансової залежності характеризує залежність підприємства від залучених засобів. Загалом коефіцієнт фінансування має тенденцію постійного незначного зростання, тобто надходження позичкового капіталу в структурі пасивів підприємства ТОВ «Завод Кобзаренка» був незначним, а частка власного капіталу є незмінною з висхідною тенденцією.

Коефіцієнт довгострокового залучення коштів показує забезпеченість підприємства власними оборотними засобами. Як і попередні показники, коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами має високий рівень та має тенденцію незначного коливання (зменшення на 0,004 у 2020-2022 рр.), тобто підприємство повною мірою забезпечено власними оборотними засобами.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу показує, яка частина власного капіталу використовується для фінансування поточної діяльності, тобто вкладена в оборотні засоби, а яка – капіталізована. Цей показник за 2020–2022 рр. зменшився на 0,04, тобто зменшилася частина власного капіталу, яка використовується для фінансування поточної діяльності, тобто вкладена в оборотні засоби.

За аналізований період коефіцієнт рентабельності активів характеризує ефективність використання активів підприємства та має спадну тенденцію. Прибуток, отриманий на одиницю активів підприємства, за 2019–2021 рр. збільшився на 0,910.

Коефіцієнт рентабельності власного капіталу характеризує ефективність вкладення коштів до цього підприємства та склав за три роки від'ємну тенденцію -0,194.

Таблиця 2

Аналіз коефіцієнтів рентабельності ТОВ «Завод Кобзаренка» за 2019–2021 рр., тис. грн

Показник	Джерело інформації	2020	2021	2022
1. Коефіцієнт рентабельності майна (капіталу)	$\frac{\text{ф. 2 р. 2350 (2355)} \times 2}{\text{ф. 1 р. (1900}_{\text{п}} + 1900_{\text{к}})}$	0,283	0,155	0,193
2. Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	$\frac{\text{ф. 2 р. 2350 (2355)} \times 2}{\text{ф. 1 р. (1495}_{\text{п}} + 1495_{\text{к}})}$	0,348	0,191	0,234
3. Коефіцієнт рентабельності продаж	$\frac{\text{ф. 2 р. 2090 (2095)}}{\text{ф. 2 р. 2000}}$	0,28	0,25	0,23
4. Коефіцієнт валової рентабельності основної діяльності	$\frac{\text{ф. 2 р. 2090 (2095)}}{\text{ф. 2 р. 2050}}$	0,38	0,34	0,30
5. Коефіцієнт рентабельності операційної діяльності	$\frac{\text{ф. 2 р. 2190 (2195)}}{\text{ф. 2 р. (2050 + 2180)}}$	0,329	0,241	0,333
6. Коефіцієнт чистої рентабельності реалізованої продукції	$\frac{\text{ф. 2 р. 2350 (2355)}}{\text{ф. 2 р. 2000}}$	0,196	0,142	0,200
7. Коефіцієнт рентабельності необоротних активів	$\frac{\text{ф. 2 р. 2350 (2355)} \times 2}{\text{ф. 1 р. (1095}_{\text{п}} + 1095_{\text{к}})}$	0,979	0,560	0,727
8. Коефіцієнт рентабельності оборотних активів	$\frac{\text{ф. 2 р. 2350 (2355)} \times 2}{\text{ф. 1 р. (1195}_{\text{п}} + 1195_{\text{к}})}$	0,398	0,214	0,263

Коефіцієнт рентабельності діяльності характеризує ефективність господарської діяльності підприємства. Коефіцієнт рентабельності діяльності зменшився у 2019–2021 рр. на 0,005). Скорочення цього показника свідчить про падіння ефективності використання господарської діяльності підприємства. Це – негативна тенденція.

Коефіцієнт рентабельності продукції характеризує прибутковість господарської діяльності підприємства від основної діяльності. Коефіцієнт рентабельності продукції за 2019–2021 рр. зріс на 0,004, тобто підприємство реалізує продукцію і отримує при цьому достатній чистий прибуток. Збільшення коефіцієнта протягом звітного періоду свідчить про покращання результатів діяльності підприємства.

Таблиця 3

Аналіз розрахунків показників оборотності економічних і фінансових результатів ТОВ «Завод Кобзаренка» за 2019–2021 рр., тис. грн

Показник	Напрямок позитивних змін	2019	2020	2021
1. Коефіцієнт оборотності активів	> 0, збільшення	1,44	1,09	0,96
2. Коефіцієнт оборотності основних засобів	> 0, збільшення	5,79	4,73	4,55
3. Коефіцієнт оборотності запасів	> 0, збільшення	1,84	1,50	1,63
4. Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	> 0, збільшення	12,48	8,97	6,06
5. Коефіцієнт оборотності власного капіталу	> 0, збільшення	1,78	1,34	1,17
6. Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	> 0, зменшення	14,13	13,99	15,39

В табл. 3 висвітлено аналіз розрахунків показників оборотності економічних і фінансових результатів ТОВ «Завод Кобзаренка» за 2019–2021 рр.

Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів характеризує швидкість реалізації товарно-матеріальних запасів підприємства. Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів перевищує 1, що свідчить про швидку реалізацію товарно-матеріальних запасів підприємства. При цьому показник за 2019–2021 роки має тенденцію до збільшення. Це свідчить про те, що на продукцію існує зростаючий попит.

Коефіцієнт оборотності основних засобів (фондовіддача) показує ефективність використання основних засобів підприємства. Показник фондовіддачі поступово знижується до показника 6,06 п.п., що свідчить про старіння частини ресурсної бази, техніки та обладнання підприємства.

Коефіцієнт оборотності власного капіталу показує ефективність використання власного капіталу підприємства. Коефіцієнт оборотності власного капіталу зменшився до показника 1,17 %, проте є дуже високим – підприємство використовує власний капітал дуже ефективно.

За проведеним дослідженням фінансового стану ТОВ «Завод Кобзаренка» за 2019–2021 рр. можна зробити висновок про те, що аналіз ліквідності підприємства свідчить про те, що баланс підприємства є ліквідним; структура балансу є задовільною; підприємство платоспроможне, тобто підприємству цілком вистачає ресурсів для погашення поточних зобов'язань. Показники рентабельності перебувають загалом в нормі та мають перспективну динаміку і очікування.

Аналіз платоспроможності (фінансової стійкості) підприємства показав, що підприємство фінансово стійке, при цьому витратна частина ресурсів повністю покриваються за рахунок власної капітальної бази та за рахунок отриманого прибутку вчасно. Це свідчить про те, що дебіторська заборгованість підприємства повністю дозволяє покривати кредиторську. Аналіз ділової активності підприємства показав, що підприємство платоспроможне, конкурентоспроможне, зобов'язання виконуються вчасно та повною мірою.

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент Кузенко Т. Б.

Література: 1. Захарова Н. Ю. Методичні підходи щодо оцінки фінансового стану підприємства. *Вісник Таврійського державного агротехнологічного університету*. 2012. № 7. С. 34–39. 2. Дзюбинська Х. М., Шашина М. В. Обґрунтування необхідності виявлення факторів впливу на рівень виробничого потенціалу підприємств // Сучасні тенденції в економіці та управлінні : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Запоріжжя, 15–16 груд. 2017 р.). Запоріжжя : ГО «Східноукраїнський інститут економіки та управління», 2017. С. 18–19. 3. Керниченко С. М., Шашина М. В. Оцінювання ефективності показників фінансового стану підприємства за його складовими. *Економічні студії*. 2018. № 4. С. 22–28. 4. Коваль Л. В. Економічний потенціал підприємства: сутність та структура. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. 2010. № 690 : Логістика. С. 59–65.

Стаття надійшла до редакції 20.06.2023 р.

ТЕХНОЛОГІЯ АНАЛІЗУ Й ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

УДК 336

Кульбака Д. С.

Студент 4 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. У статті розкрито сутність фінансового стану суб'єкта господарювання у сучасних умовах. Розглянуто підходи до його діагностики. Розроблено модель бізнес-процесів у нотації IDEFO, яка відображає технологію аналізу й оцінювання фінансового суб'єкта господарювання.

Ключові слова: фінансовий стан, аналіз, суб'єкт господарювання, оцінювання.

Annotation. The article reveals the essence of a financial statement of business entity in modern conditions. Approaches to its diagnosis are considered. A model of business processes in the IDEFO notation was developed, which reflects the technology of analysis and evaluation of a financial entity.

Keywords: financial condition, analysis, business entity, assessment.

Відповідно до проекту Плану відновлення України за напрямом «Збереження культурної спадщини» встановлено цілі щодо консолідації українського суспільства довкола спільної національної пам'яті. Одним із кроків її реалізації є впровадження оновленого українського історичного нарративу в освітній, музейний, культурний та інформаційний простір, що повністю залежить від можливостей Державного бюджету України. Основними викликами поточного стану сфери культури України є брак і несталість фінансування [5]. Тому в нинішніх умовах обмеженості фінансового ресурсу значно зростає роль своєчасного і якісного аналізу фінансового стану суб'єктів господарювання музейної галузі України. Адаже є потреба в швидкому переорієнтуванні роботи закладів до нових реалій та залучення нових джерел фінансування для відновлення їх інституційної спроможності [5].

Вагомий внесок у розробку теоретико-методологічних засад аналізу та оцінювання фінансового стану зробили економісти Ф. Ф. Бутинець, А. І. Даниленко, К. В. Ізмайлова, Є. Є. Іонін, В. М. Суторміна, А. В. Чупіс, С. І. Шкарабан, М. І. Яцків та інші. Аналіз наукової літератури показує, що існує багато трактувань природи фінансового стану і його аналізу та оцінювання. Проте подальшого розвитку в сучасних умовах функціонування потребують питання технології проведення аналізу та оцінювання фінансового стану суб'єктів господарювання, особливо культурної галузі, що мають залежність від бюджетного фінансування.

Метою цієї статті є узагальнення наявних теоретико-методичних підходів аналізу та оцінювання фінансового стану суб'єкта господарювання, і розробка моделі бізнес-процесів для відображення технології їх реалізації.

Фінансовий стан – це комплексне поняття, результатом якого є взаємодії різних елементів системи фінансових взаємовідносин організації і визначається низкою виробничо-економічних факторів [1]. Фінансовий стан суб'єкта господарювання залежить від результатів його фінансово-господарської діяльності, важливою умовою розвитку організації є постійні оцінювання та аналіз фінансової діяльності. Діагностика фінансового стану передбачає розрахунок показників, що відображають формування та використання фінансових ресурсів суб'єкта господарювання. Аналіз та оцінювання є необхідним етапом для складання фінансових планів і прогнозів, у тому числі фінансової реструктуризації. Фінансовий стан організації характеризує, наскільки вона забезпечена фінансовими ресурсами, необхідними для її ефективної роботи та своєчасного виконання своїх зобов'язань. Систематизацію та узагальнення основних аспектів аналізу та оцінювання фінансового стану [2] проведено із використанням інтелект-карти у розрізі мети реалізації, об'єкта, цілей, інформаційної основи, групи показників діагностики та факторів впливу (рис. 1).

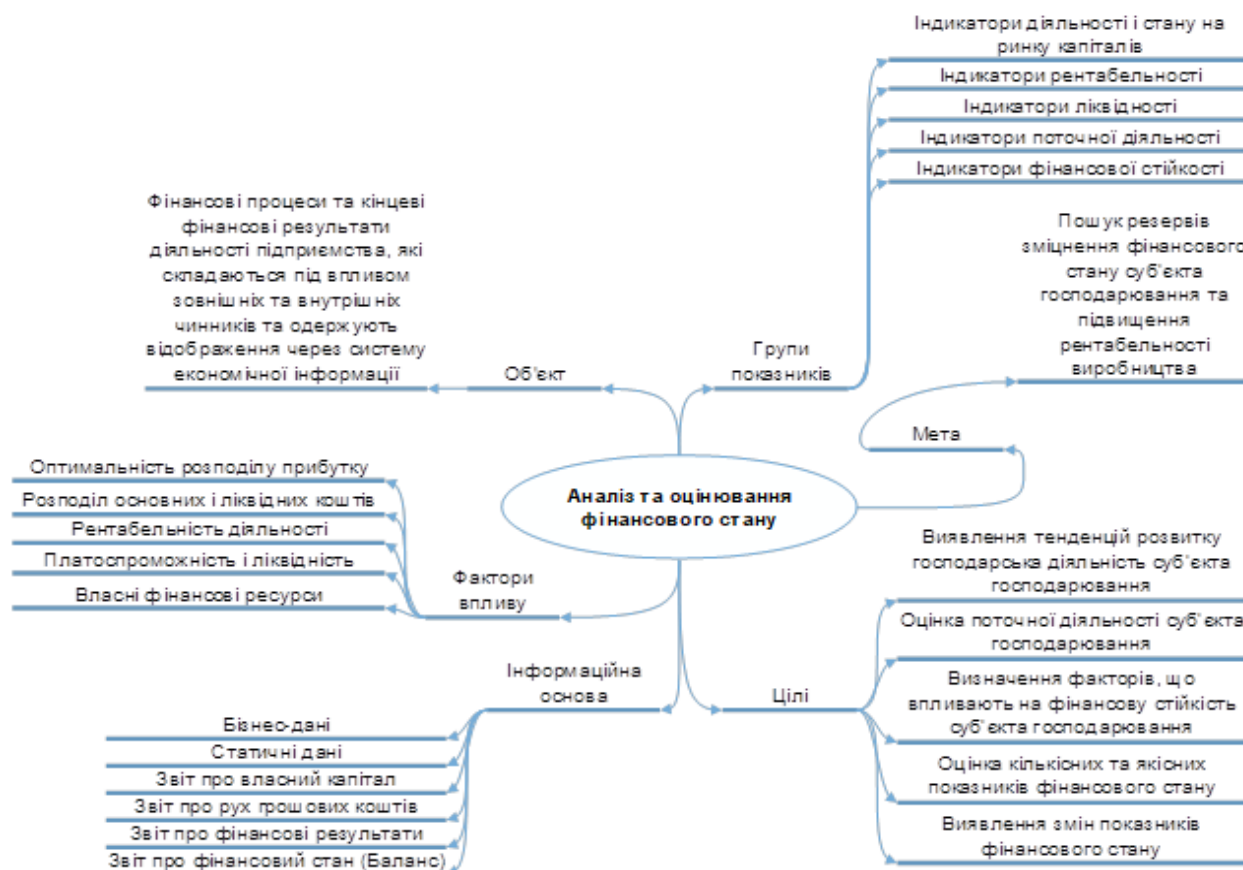

Рис. 1. Узагальнення та систематизація теоретико-методичних аспектів аналізу та оцінювання фінансового стану суб'єкта господарювання

Для проведення системної та всебічної оцінки фінансового стану суб'єкта господарювання необхідно використовувати різні методик, прийоми та методи аналізу. Це дасть можливість критично оцінити статичні та динамічні фінансові результати організації за певний проміжок часу – і за кілька періодів, стане можливим визначити «больові точки» у фінансовій діяльності та шляхи більш ефективного використання фінансових ресурсів [3].

Комплексний фінансовий аналіз повинен дати повну, всебічну та об'єктивну оцінку фінансовому стану суб'єкта господарювання. Він спрямований на підтримання фінансової стійкості, ліквідності та платоспроможності суб'єкта господарювання і забезпечення ефективності діяльності у довгостроковій перспективі [4].

Моделювання технології аналізу та оцінювання фінансового стану суб'єкта господарювання проведено у нотації IDEF0. Перший рівень декомпозиції контекстної діаграми, що подано на рис. 2, утворили бізнес-процеси: експрес-аналіз фінансового стану (блок А1), поглиблена діагностика суб'єкта господарювання (блок А2) та розроблення заходів щодо покращення фінансового стану (блок А3). Наведена модель дає можливість виявити послідовність реалізації, управлінські впливи, механізми та інформаційні потоки, необхідні для виконання аналізу та оцінювання фінансового стану суб'єкта господарювання.

Експрес-аналіз оперативно оцінює основні показники, які узагальнено характеризують фінансовий стан за структурою та динамікою показників фінансової звітності. Перевагою цього аналізу є швидкість та простота розрахунків. Залежно від об'єму вихідної інформації, головної мети й завдань дослідження експрес-аналіз може проводитися з різним ступенем деталізації. Основна ціль експрес-аналізу – це загальна оцінка діяльності суб'єкта господарювання та його фінансового стану [6]. Експрес-аналіз виконується у три етапи: підготовчий етап, попередній огляд фінансової звітності, економічне читання і аналіз звітності [6].

Діагностика суб'єкта господарювання – це оцінка та аналіз економічних показників на основі вивчення окремих результатів з метою виявлення перспектив розвитку суб'єкта господарювання або наслідків поточних управлінських рішень [7]. Мета діагностики полягає у вивченні економічного стану, проблем, що мають місце в організації, виявленні факторів і сил, що впливають на певні проблеми, підготовка необхідної інформації для подальшого планування та успішного подолання проблем [7].

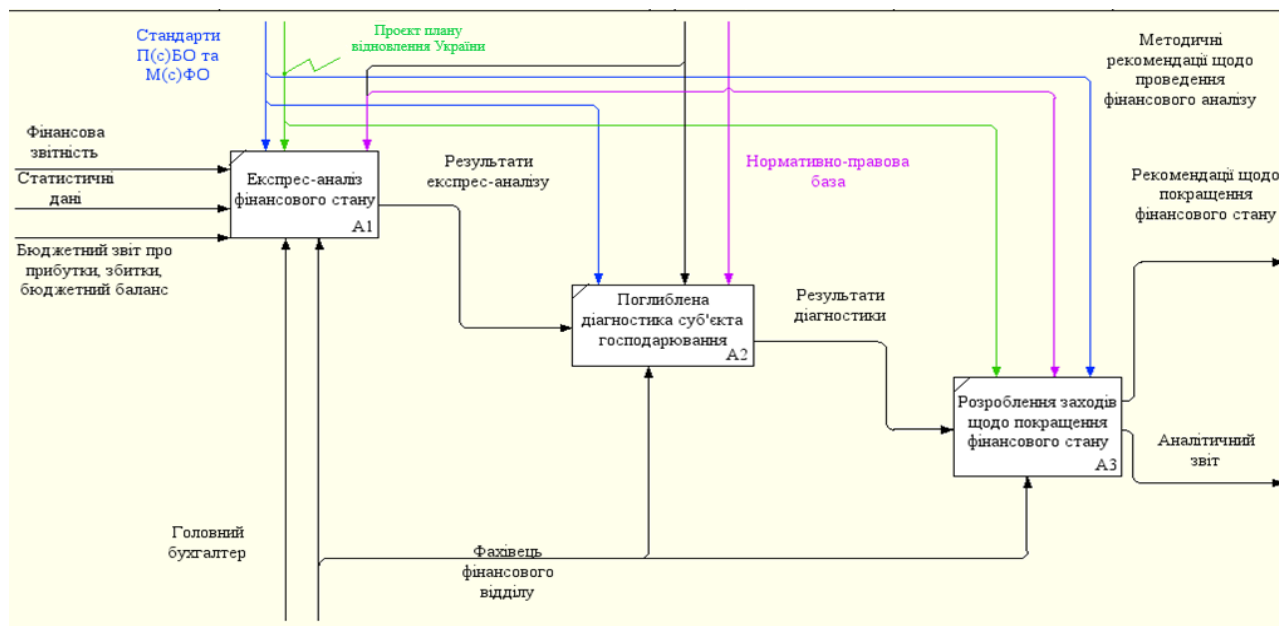

Рис. 2. Декомпозиція першого рівня моделі «Аналіз та оцінювання фінансового стану суб'єкта господарювання»

Таким чином, фінансовий стан підприємства – це комплексне поняття, яке є результатом взаємодії всіх елементів системи фінансових відносин суб'єкта господарювання, визначається сукупністю виробничо-господарських факторів і характеризується системою показників, що відображають наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів. Систематизація методів оцінювання та аналізу фінансового стану суб'єкта господарювання дала змогу встановити особливості їх реалізації.

Проведене моделювання технології аналізу та оцінювання фінансового стану суб'єкта господарювання дозволило виявити, що основні етапи їх реалізації сприятимуть організованому та ефективному управлінню, яке є набором взаємопов'язаних і виконуваних послідовно функцій. Таким чином, технологія оперативного аналізу та оцінювання фінансового стану для музейного закладу дозволить дізнатися його сильні і слабкі сторони, удосконалити стратегію розвитку загалом і стимулювати до застосування інноваційних підходів фінансового менеджменту в музейній сфері. Подальші дослідження будуть присвячені реалізації розглянутої технології на прикладі Національного музею-заповідника українського гончарства.

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент Лелюк С. В.

Література: 1. Олексів І. Б., Фещур Р. В. Проблеми аналізу та оцінки фінансового стану підприємства. *Економічний вісник*. 2011. Вип. 68. С. 256–263. 2. Деркач О. В. Проблеми аналізу фінансового стану підприємства. *Ефективна економіка*. 2013. Вип. 4. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua>. 3. Фінансовий менеджмент : підручник / за заг. ред. А. М. Поддєрьогіна. Київ : КНЕУ, 2017. 534 с. 4. Лелюк А. С. Методика комплексної оцінки фінансового стану сільськогосподарських підприємств. *Економіка та держава*. 2020. № 8. С. 83–88. 5. Проект Плану відновлення України : Матеріали робочої групи «Культура та інформаційна політика». URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/recoveryrada/ua/culture-and-information-policy.pdf>. 6. Експрес-аналіз фінансового стану підприємства. URL: https://pidru4niki.com/86682/finans/ekspres-analiz_finansovogo_stanu_pidpriemstv. 7. Економічна діагностика суб'єктів господарювання за умов невизначеності та ризиків. URL: <https://msn.khmn.edu.ua/mod/resource/view.php?id=14152>.

Стаття надійшла до редакції 20.06.2023 р.

УДОСКОНАЛЕННЯ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ БАНКУ ШЛЯХОМ ЗАПРОВАДЖЕННЯ МОДЕЛІ ДІАГНОСТИКИ

УДК 330.341.1:658.152

Манченко В. В.

Студент 4 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. У статті розглянуто використання кореляційно-регресійного аналізу для удосконалення кредитного портфеля банку. Визначено, як у середньому змінюється кредитний портфель АТ КБ «ПриватБанк» при зміні будь-якого з незалежних показників. За результатами дослідження запропоновано шляхи удосконалення кредитного портфеля банку.

Ключові слова: кредитний портфель, кореляційно-регресійний аналіз, прострочені кредити, прибутковість.

Annotation. The article discusses the use of correlation-regression analysis to improve the bank's loan portfolio. It was determined how the credit portfolio of JSC KB «PrivatBank» changes on average when any of the independent indicators change. Based on the results of the study, the main areas of increasing profitability are proposed.

Keywords: loan portfolio, correlation-regression analysis, overdue loans, profitability.

Створення моделі діагностики кредитного портфеля банку сприяє покращенню якості кредитного портфеля та розробленню певної оптимальної стратегії. Тому цей етап є важливим при оптимізації кредитного портфеля банку. Адже своєчасне усунення недоліків дає змогу підвищити кредитну діяльність у банку. Різноманітність складових і динаміка впливу зовнішнього середовища дає складність управління кредитним банківським портфелем.

Для розробки цієї моделі використовуємо кореляційно-регресійний аналіз. Цей аналіз дає змогу нам побудувати та проаналізувати економіко-математичну модель у вигляді рівняння регресії, яке виражає залежність результативної ознаки від однієї або кількох ознак-факторів і дає певну оцінку міри щільності зв'язку.

Вагомий внесок у дослідження даної наукової тематики зробили такі вітчизняні вчені: Бугель Ю. [1], Волкова В.В., Ставська К. А. [2], Медведева І. Б. [3].

Метою статті є удосконалення моделі діагностики кредитного портфеля банку.

Кореляційно-регресійний аналіз кредитного портфеля проведено на основі дослідження кредитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» за допомогою програми STATISTICA. Це програмне забезпечення дозволяє проводити вичерпний та всебічний аналіз даних, представляючи результати аналізу у вигляді таблиць і графіків. У пакеті STATISTICA об'єднані такі процедури, які дуже часто зустрічаються на початковому етапі обробки статистичних даних, коли встановлюється їхня структура, виявляється залежність між даними та проводиться їхнє групування.

Для побудови та аналізу моделі розраховано поквартально протягом 2020–2022 рр. такі дані: коефіцієнт прострочених кредитів; коефіцієнт кредитної активності; коефіцієнт прибутковості кредитних операцій; коефіцієнт рівня концентрації великих кредитних ризиків. Дані показники є досить важливими для банку, тому їх аналіз та визначення взаємозв'язку незалежної змінної (x_1) щодо залежної (y) відіграють велику роль. В табл. 1 наведено вихідні дані для побудови кореляційно-регресійної моделі.

Як видно з табл. 1, тісноту зв'язку буде встановлено між коефіцієнтом прострочених кредитів (Y) та коефіцієнтом кредитної активності (X_1), рівнем концентрації великих кредитних ризиків (X_2), коефіцієнтом прибутковості кредитних операцій (X_3). Тобто проводитиметься кореляційний аналіз факторних змінних X_i та результативної змінної Y . Адже коефіцієнт прострочених кредитів є важливим для банку і вимагає здійснення оптимізації його.

Таблиця 1

Вихідні дані для аналізу

	Коефіцієнт прострочених кредитів (Y)	Коефіцієнт кредитної активності (X1)	Рівень концентрації великих кредитних ризиків (X2)	Коефіцієнт прибутковості кредитних операцій (X3)
I квартал 2020 р.	452,46	19,03	0	9,20
II квартал 2020 р.	427,24	20,03	0	17,59
III квартал 2020 р.	402,91	20,54	0	25,15
IV квартал 2020 р.	383,69	19,22	32,04	33,03
I квартал 2021 р.	405,32	19,08	29,29	8,50
II квартал 2021 р.	439,62	17,30	0	18,81
III квартал 2021 р.	261,58	16,14	0	28,09
IV квартал 2021 р.	325,65	14,38	0	39,26
I квартал 2022 р.	425,39	15,64	20,11	10,84
II квартал 2022 р.	377,52	17,78	0	20,36
III квартал 2022 р.	267,61	17,61	0	32,07
IV квартал 2022 р.	256,04	17,00	0	42,98

Першим етапом є побудова кореляційної матриці зі всіма змінними, між якими потрібно розрахувати парні коефіцієнти кореляції Пірсона. Матрицю коефіцієнтів парної кореляції наведено на рис. 1.

Correlations (Spreadsheet2)				
Marked correlations are significant at p < ,05000				
N=12 (Casewise deletion of missing data)				
Variable	Y	X1	X2	X3
Y	1,000000	0,455364	0,268535	-0,781529
X1	0,455364	1,000000	0,150631	-0,343729
X2	0,268535	0,150631	1,000000	-0,259625
X3	-0,781529	-0,343729	-0,259625	1,000000

Рис. 1. Матриця коефіцієнтів парної кореляції

Як видно з рис. 1, на коефіцієнт прострочених кредитів найбільш впливає коефіцієнт прибутковості кредитних операцій ($r = -0,78$). При цьому спостерігається зворотний зв'язок. Також між факторами Y та X3 спостерігається досить тісний зв'язок, що дає змогу проводити подальший аналіз цілей.

Наступним етапом є побудова моделі залежності коефіцієнта прострочених кредитів від трьох факторів. На рис. 2 наведено вікно результатів аналізу.

Multiple Regression Results		
Dependent: Y	Multiple R = ,80827665	F = 5,025148
	R ² = ,65331114	df = 3,8
No. of cases: 12	adjusted R ² = ,52330281	p = ,030200
	Standard error of estimate: 50,021977941	
Intercept: 325,44124139	Std. Error: 169,5153	t(8) = 1,9198 p = ,0911
X1 b* = ,208	X2 b* = ,057	X3 b* = -,70

(significant b* are highlighted in red)

Рис. 2. Вікно результатів аналізу

Як видно з рис. 2, коефіцієнт множинної кореляції становить 0,81 і характеризує тісноту лінійного зв'язку між залежною і всіма незалежними змінними. В нашому випадку побудована модель є досить покращеною,

адже коефіцієнт наближений до одиниці. Коефіцієнт детермінації становить 0,65, що показує, що зміна значень результативного показника на 65 % пояснюється зміною значень факторних ознак. Результати побудови регресії наведено на рис. 3.

Regression Summary for Dependent Variable: Y (Spreadsheet2)						
R= ,80827665 RI= ,65331114 Adjusted RI= ,52330281						
F(3,8)=5,0251 p<.03020 Std.Error of estimate: 50,022						
N=12	b*	Std.Err. of b*	b	Std.Err. of b	t(8)	p-value
Intercept			325,4412	169,5153	1,91983	0,091139
X1	0,207802	0,222190	8,1334	8,6965	0,93524	0,377030
X2	0,056695	0,216061	0,3270	1,2460	0,26240	0,799642
X3	-0,695382	0,227455	-4,3564	1,4249	-3,05724	0,015648

Рис. 3. Результати побудови регресії

Як видно з рис. 3, параметр X3 – коефіцієнт прибутковості кредитних операцій, побудованої моделі є досить значущим. Значущість параметра оцінюється за t-критерієм (критерієм Стьюдента), який становить -3,05. Це підтверджується тим, що t-критерій є більшим, ніж табл. ($t = |-3,05| > \text{табл.} = 2,3$). X1 та X2 в даному випадку не є статистично значущими, оскільки мають менше значення t-критерію, ніж табличного.

Критерій Фішера при побудові цієї моделі становить 5,03. Розрахункове табличне значення критерію Фішера становить 4,07. Тому в цій моделі $F > F_{\text{табл}}$. Це свідчить про статистичну значущість даного критерію.

Оцінити адекватність моделі можна на підставі рівня значущості коефіцієнтів множинної кореляції та детермінації, а також значень статистичних критеріїв Стьюдента та Фішера. В нашому випадку побудована модель є адекватною, адже більшість показників є статистично значущими.

Наступним кроком підтвердження адекватності побудованої моделі є аналіз залишків моделі. Аналіз залишків моделі наведено на рис. 4–5.

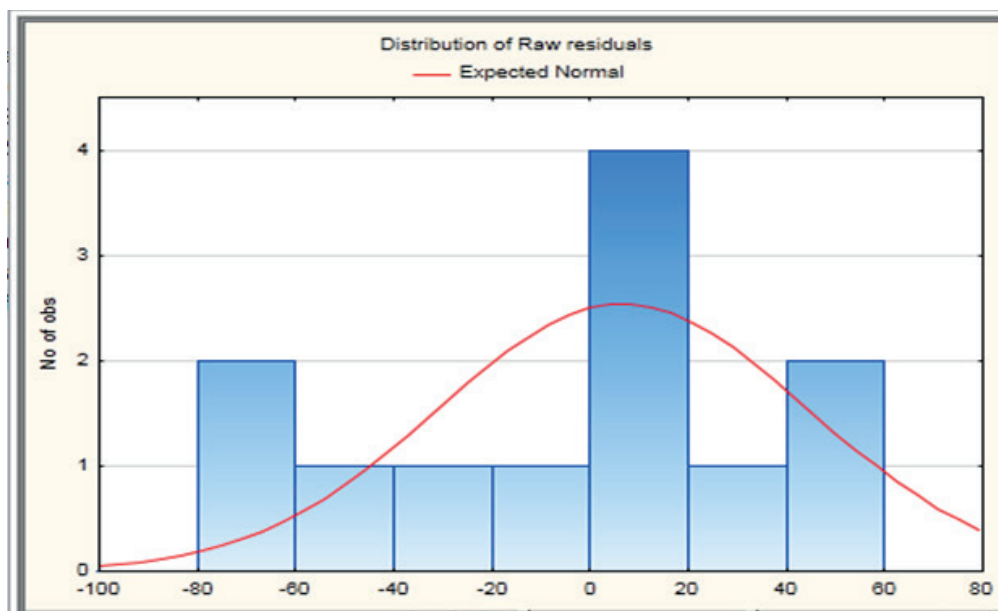

Рис. 4. Гістограма розподілу залишків

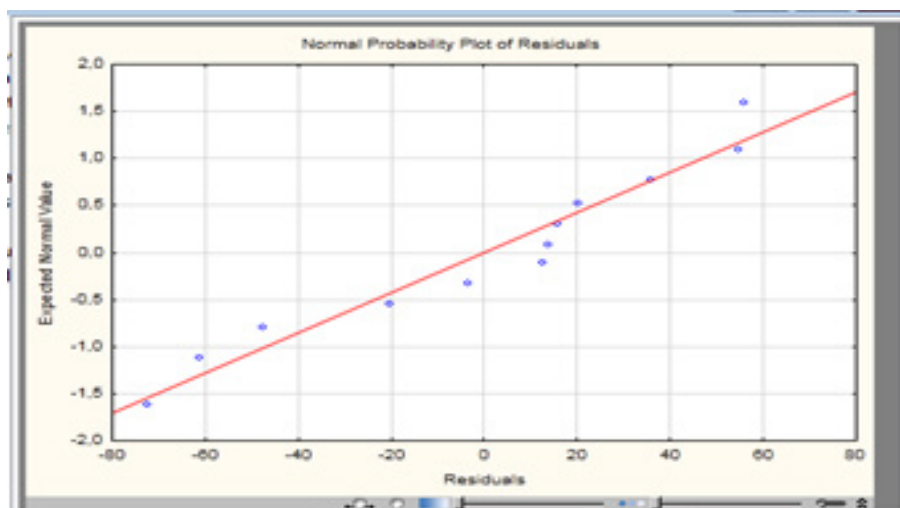

Рис. 5. Графік залишків на нормальному імовірнісному папері

Як видно з рис. 4–5, залишки розподілені за нормальним законом розподілу і майже добре лягають на пряму, що свідчить про адекватність побудованої моделі. Побудована модель має вид:

$$Y = 325,44 + 8,13 \times X_1 + 0,33 \times X_2 - 4,36 \times X_3$$

Проаналізувавши модель в цілому, виявлено, що зв'язок між простроченими кредитами та прибутковістю кредитного портфеля є найтіснішим. Тому заходи щодо оптимізації кредитного портфеля мають бути спрямовані в цьому напрямку.

Також було знайдено прогнозне значення залежної змінної (рис. 6).

Predicting Values for (Spreadsheet4) variable: Y			
Variable	b-Weight	Value	b-Weight * Value
X1	8,13335	25,00000	203,334
X2	0,32695	10,00000	3,270
X3	-4,35636	70,00000	-304,945
Intercept			325,441
Predicted			227,099
-95,0%CL			-16,615
+95,0%CL			470,814

Рис. 6. Результати прогнозування

Як видно з рис. 6, при рівні концентрації великих кредитних ризиків 10 %, коефіцієнта кредитної активності 25 %, коефіцієнта прибутковості кредитних операцій 70 %, коефіцієнт прострочених кредитів становитиме 227,1 %, а з імовірністю 95 % можна стверджувати, що за заданих умов коефіцієнт прострочених кредитів знаходитиметься в межах від -16,6 % до 470,8 %. Це прогнозування показало, що, дійсно, коефіцієнт прибутковості має досить великий вплив на коефіцієнт прострочених кредитів, адже при збільшенні відсотка прибутковості, а також зменшенні відсотка ризику коефіцієнт прострочених кредитів дещо зменшився.

Таким чином, кореляційно-регресійний аналіз показав, як у середньому змінюється кредитний портфель при зміні будь-якого з незалежних показників.

На основі отриманих результатів запропоновано шляхи удосконалення кредитного портфеля, а саме підвищення прибутковості кредитного портфеля банку. Існує кілька способів підвищення прибутковості кредитного портфеля банку:

- підвищення процентних ставок – банк може збільшити процентні ставки на кредити для клієнтів з високою кредитною історією або високим рівнем доходів;

- зменшення витрат – банк може зменшити витрати на залучення клієнтів, підвищивши ефективність маркетингових заходів, використовуючи нові технології або зменшивши витрати на розгляд кредитних заявок;
- розширення кредитного портфеля – банк може розширити кредитний портфель, пропонуючи нові види кредитів, наприклад, для малого та середнього бізнесу, або розширюючи кредитну лінію для існуючих клієнтів;
- покращення кредитного скорингу – банк може покращити кредитний скоринг для оцінки ризику кредитування, що дозволить їм надавати кредити з меншими ризиками, це зменшить витрати на погашення невиконаних кредитів і збільшить відсоткову прибутковість;
- збільшення кількості клієнтів – банк може збільшити кількість клієнтів, підвищивши рівень обслуговування клієнтів і забезпечивши належний захист даних клієнтів;
- вдосконалення ризик-менеджменту – банк може вдосконалити свою систему ризик-менеджменту, щоб знизити кількість невиконаних кредитів та зменшити ризики.

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент Малишко Є. О.

Література: 1. Бугель Ю. Напрями удосконалення сучасних методів управління банківським кредитним портфелем. *Галицький економічний вісник*. 2010. № 2 (27). С. 157–163. 2. Волкова В. В., Ставська К. А. Модель впливу соціально-економічних факторів на обсяг кредитного портфеля банку. *Modern Economics*. 2021. № 29. С. 57–62. 3. Тисячна Ю. С. Методичні підходи до оцінки якості кредитного портфеля банку. *Проблеми економіки*. 2014. № 1. С. 278–283.

Стаття надійшла до редакції 20.06.2023 р.

ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕГРАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 658.1

Марченко В. А.

Студент 3 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. У цій статті досліджено аналіз та оцінку ефективності використання фінансових ресурсів підприємства з метою досягнення оптимальних результатів. Досліджено наявні методичні підходи до оцінки ефективності використання фінансових ресурсів і розроблено таксономічні показники для її оцінки на прикладі ТОВ «ФАРМАСЕЛ». Оцінка дозволяє виявити проблеми та ризики, а також знайти шляхи для поліпшення.

Ключові слова: фінансовий стан, фінансові ресурси, фінансові результати, інтегральний аналіз, таксономія.

Annotation. This article explores the analysis and evaluation of the effectiveness of financial resource utilization in enterprises with the aim of achieving optimal results. Existing methodological approaches to evaluating the efficiency of financial resource utilization are examined, and taxonomic indicators for its assessment are developed using the example of LLC «PHARMASEL». The evaluation allows for the identification of problems and risks, as well as finding ways for improvement.

Keywords: financial condition, financial resources, financial results, integrated analysis, taxonomy.

Аналіз та оцінка ефективності використання фінансових ресурсів підприємства забезпечують систематичне та об'єктивне оцінювання рівня використання фінансових ресурсів з метою досягнення оптимальних результатів. Цей процес дозволяє виявити ефективні та неефективні аспекти використання ресурсів, ідентифікувати потенційні ризики та проблеми, а також знайти шляхи для покращення фінансової продуктивності підприємства

Метою цієї роботи є дослідження наявних методичних підходів до оцінки ефективності використання фінансових ресурсів підприємства, а також розробка та апробація таксономічних показників для її оцінки на ТОВ «ФАРМАСЕЛ». Застосувати інтегральне оцінювання для проведення комплексної оцінки та визначення сукупності показників щодо ефективності використання фінансових ресурсів підприємства. Використання інтегрального аналізу для оцінки ефективності використання фінансових ресурсів підприємства привернуло увагу таких учених, як: Білик М. Д., Бланк О. Д., Василик О. Д., Зятковський І. В. та ін.

Головною метою використання інтегрального оцінювання є отримання комплексної оцінки або синтезування результатів дослідження, щоб зрозуміти загальну ефективність, якості або стану об'єкта. Отримання інтегральної оцінки дозволяє зробити зважений висновок на основі усієї наявної інформації, що допомагає приймати кращі управлінські рішення, виявляти пріоритети для поліпшення та досягнення бажаних результатів.

У статті застосовано класифікацію для визначення рівня ефективності використання фінансових ресурсів підприємства. При побудові таксономічних показників використовується матриця даних, складена із стандартизованих ознак.

Аналіз та оцінка ефективності використання фінансових ресурсів підприємства дозволяє визначити його фінансовий стан і виявити можливі недоліки та прорахунки.

Для того щоб обчислити інтегральний показник ефективності використання фінансових ресурсів підприємства, до системи розрахунків можуть бути включені такі показники: оборотність кредиторської заборгованості; оборотність активів; коефіцієнт автономії; оборотність запасів; коефіцієнт рентабельності власного капіталу; фондоддача; коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами; рентабельність продаж.

Оцінка ефективності використання фінансових ресурсів підприємства дозволяє виявити потенційні ризики та проблеми у фінансовій діяльності, а також знайти шляхи їх вирішення.

Запропоноване дослідження дозволить отримати комплексний показник, який відображає загальну ефективність управління фінансами підприємства. Цей показник забезпечує оцінку результативності використання фінансових ресурсів у контексті досягнення стратегічних цілей підприємства. Інтегральне оцінювання враховує різні аспекти, включаючи оборотність активів, рентабельність, структуру капіталу, фінансову стійкість та інші фактори, що впливають на фінансову продуктивність підприємства.

Вихідні дані для розрахунку таксономічного показника оцінки ефективності використання фінансових ресурсів підприємства подано у табл. 1.

Таблиця 1

Вихідні дані для розрахунку інтегрального оцінювання ефективності використання фінансових ресурсів підприємства

	Оборотність кредиторської заборгованості	Оборотність активів	Коефіцієнт автономії	Оборотність запасів	Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	Фондовіддача	Коефіцієнт забезпечення власними оборотними коштами	Рентабельність продаж
2019	2,391	0,730	0,380	61,019	0,646	1,567	0,240	0,090
2020	3,412	0,770	0,320	82,603	0,340	1,568	0,099	0,073
2021	2,596	0,970	0,330	68,329	0,354	2,453	-0,370	0,094
Сер. значення	2,800	0,823	0,343	70,650	0,447	1,863	-0,010	0,086
Сер.кв. Відх.	0,540	0,129	0,032	10,978	0,173	0,511	0,319	0,011

Для стандартизації даних необхідно визначити середнє значення за кожним показником, яке розраховується за формулою:

$$\text{Середнє значення} = \frac{1}{3} \times (X_{n_{2019}} + X_{n_{2020}} + X_{n_{2021}}) \cdot \quad (1)$$

Подальші розрахунки потребують стандартизації, яка робить всі одиниці виміру безрозмірними. Зробити їх безрозмірними, тобто зробити значення кожної ознаки однаковою [2]. Для цього береться середнє значення кожного показника з індикаторів табл. 2.

Необхідно провести стандартизацію показників за формулою:

$$Z_{ст} = (x - \bar{x}) / \sigma, \quad (2)$$

де x – елементи матриці стандартизованих значень;
 \bar{x} – середнє значення;
 σ – середньоквадратичне відхилення.

Таблиця 2

Матриця стандартизованих значень

	Показник 1	Показник 2	Показник 3	Показник 4	Показник 5	Показник 6	Показник 7	Показник 8
2019	-0,757	-0,726	1,141	-0,877	1,154	-0,578	0,784	0,389
2020	1,134	-0,415	-0,726	1,089	-0,617	-0,576	0,342	-1,136
2021	-0,377	1,141	-0,415	-0,211	-0,536	1,115	-1,126	0,747

Під час диференціації ознак всі змінні, що впливають на розвиток об'єкта, розділяють на дві групи відповідно до того, чи вони є стимуляторами чи дестимуляторами. Це допомагає чітко виокремити позитивні та негативні чинники впливу на об'єкт оцінки та наступний етап – розробка рекомендацій щодо підвищення ефективності об'єкта.

Побудова вектора-еталона є необхідним етапом методу аналізу й оцінки фінансового стану підприємства в рамках наукового дослідження. Вектор-еталон являє собою набір значень стимулюючих (позитивних) ознак, що відображають оптимальний рівень розвитку підприємства. Шляхом порівняння фактичних значень показників зі значеннями вектора-еталона можна оцінити ступінь відхилення та визначити пріоритетні напрямки для покращення фінансового стану підприємства. Цей підхід сприяє систематичному аналізу і виявленню потенційних проблем і можливостей для подальшого розвитку підприємства з метою досягнення оптимальної фінансової продуктивності.

Таким чином, після розподілу ознак на стимулятори та дестимулятори на основі елементів матриці сформовано вектор-еталон (P₀):

$$P_0 = (1,134; 1,141; 1,141; 1,089; 1,154; 1,155; 0,784; 0,747).$$

Далі необхідно здійснити визначення відстані між елементами матриці і вектором-еталоном.

Відстань між точкою-одиницею та точкою P₀ розраховується за формулою [3]:

$$d_{i_0} = \sqrt{(x_1 - x_0)^2 + (x_2 - x_0)^2 + \dots + (x_n - x_0)^2}, \quad (3)$$

де X_n – стандартизоване значення;

X₀ – еталонне значення.

Заключним етапом для оцінки ефективності використання фінансових ресурсів є розрахунок коефіцієнта таксономії за роками (інтегральна оцінка ефективності використання фінансових ресурсів підприємства з урахуванням вибраних показників) за формулою:

$$k = 1 - \frac{d_i}{d} \quad (4)$$

$$d = \bar{d} + 2\sigma, \quad (5)$$

де d_i – відстань між елементами матриці та вектором-еталоном;

d – середня евклідова відстань;

σ – середньоквадратичне відхилення.

Таксономічний показник є синтетичним показником, що відображає зміни значень ознак у досліджуваних групах. Високі значення таксономічного показника свідчать про те, що група об'єктів має значення стимуляторів, які сприяють їхньому розвитку та результативності. У разі, коли значення таксономічного показника є низькими, це вказує на наявність дестимуляторів, що гальмують розвиток і результативність групи об'єктів.

Таблиця 3

Розрахунок інтегрального показника ефективності використання фінансових ресурсів підприємств

	Відстань (d _i)	Коефіцієнт таксономії
2019 р.	3,749029631	0,097
2020 р.	3,972233325	0,044
2021 р.	3,591303225	0,135
середня евклідова відстань (\bar{d})	3,771	
середньо-квадратичне відхилення (σ)	0,191	
d евклідова відстань	4,154	

На рис. 1 наведено графічне зображення динаміки інтегрального показника ефективності використання фінансових ресурсів підприємства.

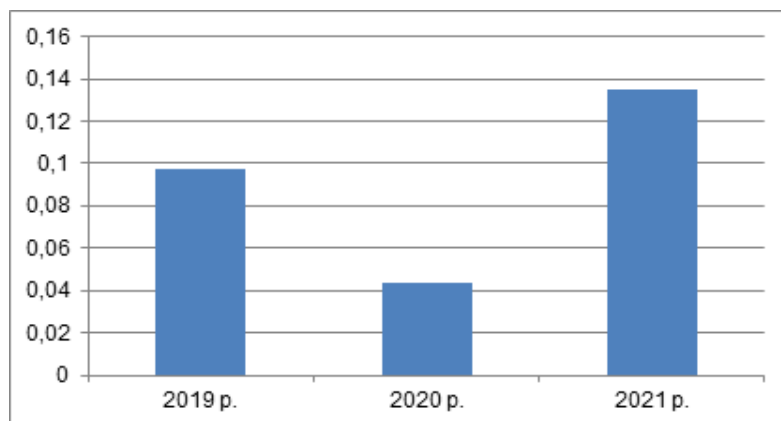

Рис. 1. Інтегральний показник ефективності використання фінансових ресурсів підприємства протягом 2019–2021 рр.

Слід зазначити, що інтегральний показник ефективності використання фінансових ресурсів має нестабільне значення протягом аналізованого періоду. Чим більше показник наближається до одиниці, тим кращий фінансовий стан підприємства. У табл. 4 наведено градацію показника таксономії [1].

Таблиця 4

Градація рівня ефективності використання фінансових ресурсів підприємства

Рівень розвитку	Значення таксономічного показника рівня розвитку
Найвищий	1,00 – 0,80
Високий	0,79 – 0,60
Середній	0,59 – 0,36
Низький	0,35 – 0,20
Найнижчий	0,19 – 0,0001

Таким чином, цей аналіз є цілеспрямованим та ґрунтується на використанні методики комплексної оцінки фінансового стану підприємств з використанням інтегрального підходу.

Можна виокремити такі важливі особливості та позитивні елементи запропонованого алгоритму розрахунку класифікаційних індексів розвитку. Інформаційна база для розрахунку інтегральних показників базується на доступних публічних звітах, що забезпечує відкритість і доступність цих розрахунків. У розрахунках враховуються найважливіші характеристики фінансової стійкості підприємства.

Запропонована методика розрахунку відповідає потребам сучасних підприємств та особливо підходить для суб'єктів малого підприємництва у секторі. Вона суттєво скорочує тривалість процесу оцінки, але при цьому є настільки простою, що в більшості випадків не потребує експертної думки, що знижує загальні витрати та підвищує достовірність оцінки фінансового стану. Це сприяє підвищенню достовірності оцінки фінансового стану підприємства.

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент Кузенко Т. Б.

Література: 1. Бойко Є. М. Сучасний стан та проблеми процесу формування фінансових ресурсів підприємства в Україні. *Молодий вчений*. 2016. № 5. С. 15–16. 2. Бродська І. І. Аналітична модель інтегральної оцінки вартості підприємства. *Економіка АПК*. 2008. № 6. С. 94–101. 3. Мальяр Ю. М., Рубан Т. Є. Удосконалення оцінки фінансового стану підприємства на основі використання інтегрального показника. *Научные труды ДОНТУ*. 2004. № 82. С. 189–195.

Стаття надійшла до редакції 20.06.2023 р.

РЕЙТИНГОВА ОЦІНКА ФІНАНСОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ АТ «ЛЬВІВСЬКОЇ КОНДИТЕРСЬКОЇ ФАБРИКИ «СВІТОЧ»

УДК 338.363

Никита А. Ю.

Студент 4 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. У статті проведено рейтингову оцінку фінансового потенціалу підприємства. Різноманіття фінансових процесів і велика кількість фінансових показників, різниць у рівні їх коливань, ступінь їх відхилень від фактичних значень – все це викликає складнощі в оцінці фінансового потенціалу організації, тому запропоновано проводити інтегральну рейтингову оцінку фінансового потенціалу підприємства.

Ключові слова: фінансовий потенціал підприємства, рейтингова оцінка фінансового потенціалу, інтегральна рейтингова оцінка фінансового потенціалу підприємства.

Annotation. The article provides a rating assessment of the enterprise's financial potential. Taking into account the diversity of financial processes and the large number of financial indicators, differences in the level of their fluctuations, the degree of their deviations from the actual values, difficulties arise in assessing the financial potential of the organization, therefore it is proposed to carry out an integral rating assessment of the financial potential of the enterprise.

Keywords: financial potential of the enterprise, rating assessment of the financial potential, integrated rating assessment of the financial potential of the enterprise.

Актуальність теми. Аналіз наукової літератури в галузі фінансового аналізу не дає точного поняття фінансового потенціалу підприємства та однієї вичерпної методики розрахунку [1–3].

Враховуючи різноманіття фінансових процесів і велику кількість фінансових показників, різниць у рівні їх коливань, складається ступінь їх відхилень від фактичних значень, при цьому виникають складнощі в оцінці фінансового потенціалу організації, тому Фоміним П. А., Старовойтовим М. К. запропоновано проводити інтегральну рейтингову оцінку фінансового потенціалу підприємства. Цей вид оцінки включає в себе два етапи [2].

1. Підготовчий етап передбачає розробку системи фінансових показників, за якими буде проводитися оцінка, а також визначення граничних значень показників з метою віднесення їх до того чи іншого рівня фінансового потенціалу підприємства.

2. Розрахунковий етап включає в себе розрахунок значень фінансових показників підприємства, що характеризують рівень фінансового потенціалу підприємства. Для оцінки фінансового потенціалу підприємства використовуємо показники, розраховані вище, та визначимо додаткові коефіцієнти, необхідні для дослідження.

Ефективність використання активів для виробництва продукції визначається відношенням виручки від продажу основної продукції до валюти бухгалтерського балансу. Визначимо ефективність використання активів для виробництва продукції протягом 2020–2022 років за формулою:

$$\text{Ев.а.} = \text{Чистий дохід/Валюта балансу} \quad (1)$$

В 2020 році: $\text{Ев.а.} = 2440593 / 1888375 = 1,29$;

В 2021 році: $\text{Ев.а.} = 2560385 / 1912296 = 1,33$;

В 2022 році: $\text{Ев.а.} = 2572657 / 2037529 = 1,26$.

Коефіцієнт частки вільних від зобов'язань активів, що знаходяться в мобільній формі, відображає частку оборотних активів у валюті балансу. Визначимо коефіцієнт частки вільних активів за формулою:

$$K_{чв} = \text{ПА} / \text{ВБ} = \text{Поточні активи} / \text{Валюта балансу} \quad (2)$$

В 2020 році: $K_{чв} = 990139 / 1888375 = 0,52$;

В 2021 році: $K_{чв} = 943062 / 1912296 = 0,49$;

В 2022 році: $K_{чв} = 1088498 / 2037529 = 0,53$.

Коефіцієнт частки накопиченого капіталу визначається за формулою:

$$Ч_{н.к.} = \text{НП} / \text{ВБ} = \text{Нерозподілений прибуток} / \text{Валюта балансу} \quad (3)$$

Коефіцієнт частки накопиченого капіталу в 2020 році:

$1124054 / 1888375 = 0,59$;

Коефіцієнт частки накопиченого капіталу в 2021 році:

$1190841 / 1912296 = 0,62$;

Коефіцієнт частки накопиченого капіталу в 2022 році:

$1289105 / 2037529 = 0,63$.

Для більшої зручності перенесемо всі розраховані дані в табл. 1.

Таблиця 1

Розрахунок фінансових показників підприємства

Найменування показника	Значення показника		
	2020 р.	2021 р.	2022 р.
1. Коефіцієнт фінансової незалежності	0,66	0,69	0,69
2. Коефіцієнт поточної ліквідності	1,62	1,70	3,79
3. Коефіцієнт загальної ліквідності	1,25	1,32	2,94
4. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,14	0,01	0,02
5. Рентабельність всіх активів	0,07	0,04	0,04
6. Рентабельність власного капіталу	0,10	0,05	0,06
7. Ефективність використання активів для виробництва продукції	1,29	1,33	1,26
8. Коефіцієнт фінансової залежності	1,51	1,45	1,45
9. Частка вільних від зобов'язань активів, що знаходяться в мобільній формі	0,52	0,49	0,53
10. Частка накопиченого капіталу	0,60	0,62	0,63

Далі необхідно зіставити отримані значення фінансових коефіцієнтів зі шкалою, що характеризує рівні фінансового потенціалу підприємства за фінансовими коефіцієнтами, і занести в табл. 2.

Таблиця 2

Крива фінансового потенціалу підприємства за фінансовими показниками

Найменування показника та їх вагомість		Рівень ФПП		
		2020	2021	2022
1		2	3	4
1. Коефіцієнт фінансової незалежності	0,12	0,36	0,36	0,36
2. Коефіцієнт поточної ліквідності	0,1	0,2	0,4	0,3
3. Коефіцієнт загальної ліквідності	0,08	0,24	0,24	0,24
4. Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,14	0,28	0,28	0,28
5. Рентабельність всіх активів	0,08	0,16	0,16	0,16
6. Рентабельність власного капіталу	0,14	0,28	0,28	0,28
7. Ефективність використання активів для виробництва продукції	0,08	0,16	0,16	0,16
8. Коефіцієнт фінансової залежності	0,1	0,2	0,2	0,2
9. Частка вільних від зобов'язань активів, що знаходяться в мобільній формі	0,08	0,24	0,16	0,24
10. Частка накопиченого капіталу	0,08	0,16	0,16	0,16
ВСЬОГО	1	2,28	2,4	2,38

У табл. 3 наведено градацію рівня фінансового потенціалу залежно від значення інтегрального показника.

Таблиця 3

Інтерпретація значень інтегрального показника фінансового потенціалу підприємства

Рейтинг ФПП	Значення інтегрального показника	Характеристика фінансового потенціалу підприємства
Високий	2,34-3,0	Діяльність підприємства характеризується зростанням, фінансовий стан стабільний
Середній	1,67-2,33	Діяльність підприємства характеризується нарощуванням обсягів, але фінансовий стан залежить від змін як у внутрішньому, так і у зовнішньому середовищі
Низький	1,0-1,66	Підприємство фінансово нестабільне

Результати розрахунку інтегрального показника рейтингової оцінки фінансового потенціалу графічно подано на рис. 1.

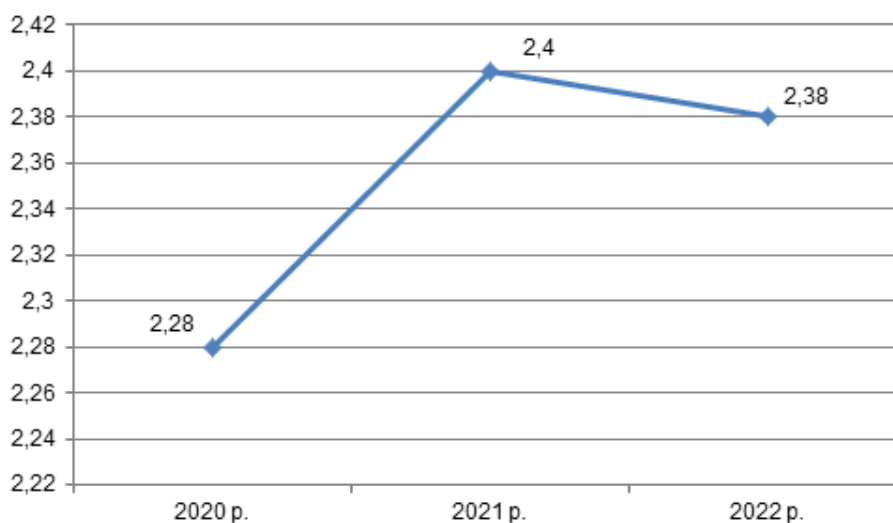

Рис. 1. Інтегральний показник рейтингової оцінки фінансового потенціалу АТ «Львівська кондитерська фабрика «Світоч» за 2020–2022 рр.

Підсумкову оцінку рівня фінансового потенціалу підприємства за фінансовими показниками рекомендується проводити експертним шляхом.

У цьому випадку аналізованому підприємству можна привласнити середній рівень фінансового потенціалу підприємства за розрахованими показниками – рентабельність власного капіталу і частка вільних від зобов'язань активів знаходяться на досить високому рівні. Але все ж потрібно звернути увагу на показники, які мають низький рівень фінансового потенціалу підприємства. Аналіз складових і загального рівня фінансового потенціалу підприємства показав, що на підприємстві відсутній комплексний механізм оцінки потенціалу підприємства, що позначилося на розбалансованості фінансових процесів, постійному коливанні показників, що негативно впливає на процес формування сталого фінансового потенціалу. Тому підприємству потрібно удосконалювати не тільки фінансовий потенціал як одну із складових потенціалу підприємства, а й переглянути повністю всю методику оцінки потенціалу, яка є на підприємстві.

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент Кіна М. О.

Література: 1. Руда Р. В. Збалансована система оцінки фінансового потенціалу підприємства. *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2013. № 4. С. 170–172. 2. Толпежніков Р. О. Сутність та методика оцінювання фінансового потенціалу підприємства. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. 2015. № 2. Т. 1. С. 277–282. 3. Маслак О. І. Особливості оцінювання фінансового потенціалу промислового підприємства. *Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського*. 2014. Вип. 6 (77). С. 124–129.

Стаття надійшла до редакції 20.06.2023 р.

ЗАСТОСУВАННЯ ТАКСОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ ІНТЕГРАЛЬНОГО ПОКАЗНИКА ОЦІНКИ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 658.1

Одинець О. С.

Студент 4 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Охарактеризовано застосування таксономічного аналізу в аспекті впливу на фінансову стійкість підприємства. Доведено, що застосування таксономічного інтегрального показника дає змогу прогнозування рівня ефективності діяльності підприємства з метою розроблення своєчасних заходів щодо її стабілізації і підвищення.

Ключові слова: фінансовий стан, фінансова стійкість, фінансові результати, таксономічний показник.

Annotation. The application of taxonomic analysis in the aspect of influence on the financial condition of the enterprise is characterized. It has been proven that the use of a taxonomic integral indicator makes it possible to forecast the level of efficiency of the company's activity in order to develop timely measures for its stabilization and improvement.

Keywords: financial condition, financial results, taxonomic index.

Аналіз та оцінка фінансових результатів забезпечує діагностику фінансового стану підприємства, що дає змогу виявити недоліки і прорахунки, виявити і мобілізувати внутрішні резерви, збільшити доходи і прибуток, знизити собівартість продукції, підвищити ефективність і поліпшити фінансово-господарську діяльність. Знизити собівартість продукції, підвищити рентабельність і поліпшити загальну фінансово-господарську діяльність підприємства та підприємство в цілому

Метою цієї роботи є дослідження існуючих методичних підходів до оцінки фінансової стійкості, а також розробка та апробація таксономічних показників для її оцінки на прикладі підприємств цукрової галузі України. Завдання цієї роботи: проаналізувати основні науково-методичні підходи до оцінки фінансової стійкості підприємств та виявити їх особливості; застосувати таксономічний підхід для проведення комплексної оцінки фінансової стійкості; визначити сукупність показників для проведення комплексної оцінки фінансової стійкості підприємств. Використання таксономічного аналізу для документування економічних явищ привернуло увагу таких дослідників у країні, як: Айвазян С. А., Бажаєв З. І., Кожушко О., Плюта В., Сабліна Н. В. та ін.

Головною метою використання методу таксономії є здобуття інформації про наявність або відсутність однорідності в досліджуваній сукупності об'єктів [1].

При написанні статті використовується класифікація для визначення рівня фінансового стану компанії. При створенні показників таксономії використовується таблиця даних, що складається зі стандартизованих характеристик.

Стандартизація допомагає усунути одиниці виміру, як грошові, так і фізичні.

Для того щоб розрахувати комплексний показник фінансового стану підприємства, система показників повинна включати коефіцієнт автономії, коефіцієнт фінансового ризику, коефіцієнт ділової активності, коефіцієнт абсолютної ліквідності, коефіцієнт рентабельності діяльності та коефіцієнт концентрації позикового капіталу. Оцінка фінансового стану компанії за допомогою класифікації його аналізу дозволяє здійснювати моніторинг фінансової діяльності та виявляти важливі показники рівня фінансового стану підприємства.

Запропоноване дослідження дозволить отримати досить повну та неупереджену інформацію про такий стан та можливу динаміку цього показника [2].

Вихідні дані для розрахунку таксономічного показника фінансового стану підприємства наведено в табл. 1.

Для стандартизації даних необхідно знайти середнє значення й середньоквадратичне відхилення за кожною ознакою. Подальші розрахунки потребують стандартизації, яка робить всі одиниці виміру безрозмірними.

Зробити їх безрозмірними, тобто зробити значення кожної ознаки однаковим [3]. Для цього береться середнє значення кожного показника з індикаторів (табл. 2).

Таблиця 1

Вихідні дані для розрахунку таксономічного показника оцінки фінансового стану підприємства

Роки	Коефіцієнт автономії	Коефіцієнт фінансового ризику	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Коефіцієнт ділової активності	Коефіцієнт рентабельності діяльності	Коефіцієнт концентрації позикового капіталу
2019	0,32	2,10	0,74	0,95	0,06	0,68
2020	0,26	2,83	0,81	0,87	0,15	0,74
2021	0,24	3,02	0,78	0,88	0,15	0,75

Необхідно провести стандартизацію показників за формулою:

$$Z_{ij} = \frac{x_{ij}}{\bar{x}_j}, \quad (1)$$

- де Z_{ij} – стандартизоване значення признака j для одиниці;
 x_{ij} – елементи матриці стандартизованих значень;
 \bar{x}_j – середнє значення.

Таблиця 2

Стандартизація показників

№ з/п	середнє арифметичне	середньоквадратичне	Середньоквадратичне відхилення і-го показника		
1	0,27	0,03	1,37	-0,39	-0,98
2	2,65	0,40	-1,39	0,45	0,93
3	0,78	0,03	-1,28	1,16	0,12
4	0,90	0,04	1,40	-0,84	-0,56
5	0,12	0,04	-1,41	0,71	0,71
6	0,72	0,03	-1,40	0,54	0,86

Після стандартизації чисел індикатори поділяються на стимулюючі та деструктивні. Підставою для такого поділу є вплив характеристик кожного індикатора на рівень розвитку досліджуваного об'єкта. Характеристики, які мають позитивний (стимулюючий) вплив на рівень розвитку всього об'єкта, називаються стимулюючими факторами, тоді як характеристики, які перешкоджають розвитку підприємства, називаються деструктивними факторами. Поділ ознаки на стимулятори і дестимулятори – основа для побудови вектора-еталона, який має координати Z_{oi} і формується зі значень показників [3]:

$Z_{oi} = \max Z_{ij}$, якщо показник j є стимулятором; $Z_{oi} = \min Z_{ij}$, якщо показник j є дестимулятором.

Після розподілу ознак на стимулятори та дестимулятори на основі елементів матриці сформовано вектор-еталон (P_o):

$P_o = (1,37, 0,93, 1,16, 1,40, 0,71, 0,86)$.

Відстань між точкою-одиницею та точкою P_o розраховується за формулою:

$$C_{io} = \sqrt{\sum_{j=1}^m (Z_{ij} - Z_{oj})^2}, \quad (2)$$

де Z_{ij} – стандартизоване значення j -показника в період часу i ;

Z_{oj} – стандартизоване значення i -показника в еталоні.

Розрахунок відстаней до точки-еталона (табл. 3).

Таблиця 3

Розрахунок відстаней до точки еталону

№ показника	2019	2020	2021
1	0,00	3,12	5,54
2	5,38	0,23	0,00
3	5,96	0,00	1,09
4	0,00	5,05	3,87
5	4,50	0,00	0,00
6	5,13	0,10	0,00

Наступним кроком є розрахунок відстаней до точки-еталона. Також потрібно не забувати про розрахунок еквівалентної відстані та інтегрального показника (табл. 4).

Таксономічний індекс є загальною характеристикою змін значень ознак досліджуваної групи. Інтерпретація цього індексу полягає в тому, що він приймає високі значення при високих значеннях стимулів і низькі значення – при низьких значеннях стимулів. Динаміку зміни інтегральних показників доцільно представити у вигляді діаграми.

Таблиця 4

Обчислення інтегрального показника – таксономічного показника розвитку

Показник	2019 р	2020 р	2021 р
Еквівалентна відстань	4,58	2,92	3,24
Інтегральний показник	0,14	0,45	0,39
d0 сер.	сер.кв.в.	d	
3,58	0,88	5,34	

Слід відобразити на рис. 1 динаміку змін інтегрального показника.

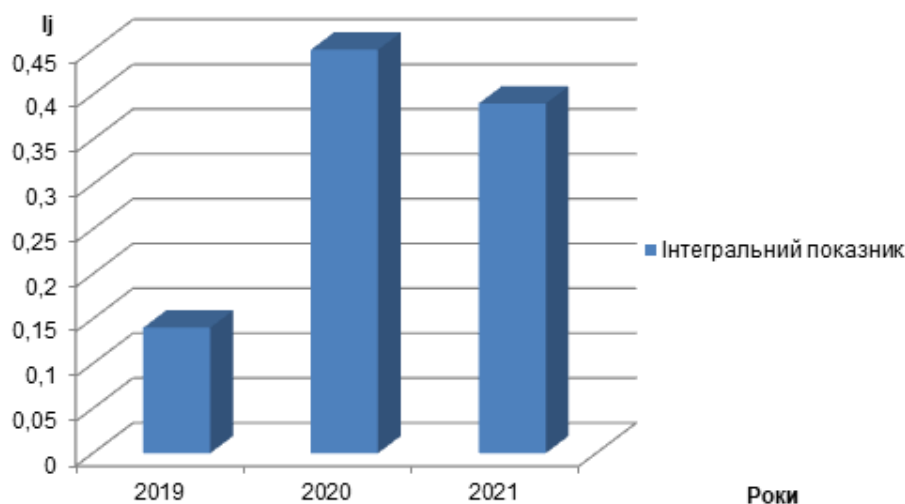

Рис. 1. Динаміка змін коефіцієнта таксономії протягом 2019–2021 рр.

Отже, цей аналіз є доцільним і базується на застосуванні методики комплексної оцінки фінансового стану підприємств на основі використання методу таксономічного аналізу.

Таким чином, можна виділити такі важливі особливості та позитивні елементи запропонованого алгоритму розрахунку класифікаційних індексів розвитку. Інформаційна база для розрахунку інтегральних показників базується на даних публічної звітності, тому ці розрахунки є відкритими та доступними. Враховуватимуться найважливіші характеристики фінансової стійкості підприємства.

Запропонована методика розрахунку відповідає потребам сучасних компаній. Вона відповідає потребам суб'єктів малого підприємництва в секторі та значно скорочує тривалість процесу оцінки. Крім того, алгоритм розрахунку настільки простий, що здебільшого думку експертів можна відкинути, що знижує загальну вартість і підвищує достовірність оцінки фінансового стану. Це дозволяє підвищити достовірність оцінки фінансового стану підприємства.

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент Кузенко Т. Б.

Література: 1. Сабліна Н. В., Теличко В. О. Використання методу таксономії для аналізу внутрішніх ресурсів підприємства. *Бізнес Інформ*. 2009. № 3. С. 78–82. 2. Лощина Л. В. Інтегральний показник фінансового стану підприємства в аспекті антикризових заходів. *Економіка підприємства*. 2007. № 3. С. 25–36. 3. Бень Т. Г., Довбня С. Б. Інтегральна оцінка фінансового стану підприємства. *Фінанси України*. 2002. № 6. С. 53–61.

Стаття надійшла до редакції 20.06.2023 р.

АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДІЯЛЬНОСТІ ІТ-КОМПАНІЇ

УДК 658.155:004

Палазюк Д. С.

Студент 4 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Проведено аналіз фінансових результатів діяльності ІТ-компанії шляхом дослідження в динаміці складу і структури доходів компанії, її витрат, абсолютних і відносних показників рентабельності, що дозволило продемонструвати відмінності у формуванні фінансових результатів, характерні для ІТ-бізнесу.

Ключові слова: ІТ-компанія, фінансові результати, рентабельність, ефективність.

Annotation. An analysis of the financial results of the IT company's activity was carried out by studying the dynamics of the composition and structure of the company's income, its expenses, absolute and relative indicators of profitability, which made it possible to demonstrate the differences in the formation of financial results, characteristic of the IT business.

Keywords: IT company, financial results, profitability, efficiency.

ІТ-компанії постійно та швидко розвиваються та проникають в усі інші сфери життя та бізнесу. Сектор, до складу якого входять ці компанії, пропонує послуги, перелік яких постійно розширюється (забезпечення інформаційної безпеки; ІТ-консалтинг, розробка інформаційних продуктів тощо). Ефективна робота ІТ компанії характеризується зростанням доходів, підвищенням окупності витрат, збільшенням абсолютних значень прибутку до оподаткування та чистого прибутку.

Проблеми організації і наукові підходи до проведення аналізу фінансових результатів суб'єктів господарювання вивчали, зокрема, такі вчені, як: Бондаренко Н., Таран В. [1], Пасенко Н. [2], Фесенко В., Воронцова Л. [3], Юшко С., Кіріна І. [4], Яріш П. [5].

Метою статті є проведення аналізу фінансових результатів діяльності ІТ-компанії, визначення відмінностей у формуванні доходів і витрат, характерних для зазначених суб'єктів господарювання.

Аналіз фінансових результатів діяльності однієї з найбільших ІТ-компаній України проведемо за такими основними етапами: дослідження складу і структури доходів компанії; дослідження складу і структури витрат компанії, у т.ч. операційних витрат компанії; аналіз формування фінансових результатів діяльності компанії; аналіз відносних показників рентабельності компанії.

На першому етапі аналізу досліджено склад і структуру доходів та витрат ІТ-компанії. Інформацію про доходи компанії в динаміці подано у табл. 1.

Таблиця 1

Склад і структура доходів ІТ-компанії

Показники	2019 р.		2020 р.		2021 р.	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%
Чистий дохід	4 537 797	98,38	5 502 494	99,72	7 708 009	99,75
Інші операційні доходи	65 366	1,42	435	0,01	12 555	0,16
Інші фінансові доходи	9 265	0,20	4 573	0,08	6 873	0,09
Інші доходи	0	0,00	10 281	0,19	11	0,00%
Усього доходів	4 612 428	100,00	5 517 783	100,00	7 727 448	100,00

Дані табл. 1 свідчать, що за досліджуваний період загальний дохід компанії виріс з 4 612 428 тис. грн до 7 727 448 тис. грн, в якому основну частку (від 98,38 % до 99,75 %) займає чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг). Інші доходи займають незначну питому вагу, але в абсолютному виміру це доволі суттєві кошти.

Інформацію про витрати компанії в динаміці подано у табл. 2.

Таблиця 2

Склад і структура витрат ІТ-компанії

Показники	2019 р.		2020 р.		2021 р.	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%
Собівартість	3 945 982	92,10	4 824 714	92,07	6 725 448	92,68
Адміністративні витрати	195 633	4,57	205 419	3,92	329 863	4,55
Інші операційні витрати	19 329	0,45	94 030	1,79	33 858	0,47
Фінансові витрати	38 868	0,91	32 408	0,62	23 484	0,32
Інші витрати	627	0,01	3 920	0,07	24 406	0,34
Витрати з податку на прибуток	83 837	1,96	79 554	1,52	119 410	1,65
Усього витрат	4 284 276	100,00	5 240 045	100,00	7 256 469	100,00

Аналізуючи табл. 2, можна зазначити, що за досліджуваний період загальні витрати компанії виросли з 4 284 276 тис. грн до 7 256 469 тис. грн, у складі яких основна частка належить собівартості реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг). В динаміці до того ж має місце зростання частки собівартості у загальному обсязі витрат з 92,10 % до 92,68 %. На другому місці – адміністративні витрати, які зросли зі 195 633 тис. грн у 2019 р. до 329 863 тис. грн у 2021 р. Частка адміністративних витрат коливається за роками від 3,92 % до 4,57 %. Також ІТ-компанія несе витрати, пов'язані зі сплатою податку на прибуток. Суми нарахованого податку на прибуток є значними – від 79 554 до 119 419 тис. грн. Інші витрати компанії – фінансові, інші операційні та інші витрати – посідають суттєво меншу частку у загальній сумі витрат компанії, хоча у гривневому еквіваленті є вагомими.

Наступним етапом аналізу є дослідження складу і структури операційних витрат компанії (табл. 3).

За результатами аналізу можна зробити висновок, що найбільшу питому вагу у витратах посідають інші операційні витрати (понад 90 %). До інших операційних витрат відповідно до специфіки роботи ІТ-компаній можуть входити оплата послуг з розробки та тестування програмного забезпечення, обробки даних та надання консультацій з питань інформатизації, оплата за послуги, надані згідно з цивільно-правовими договорами чи на інших умовах проєкт-менеджерами, тестувальниками, системними адміністраторами тощо. На другому місці за величиною питомої ваги у витратах є амортизація, що має тренд на зниження (від 6,39 % у 2019 р. до 4,96 % у 2021 р.). Проте абсолютна величина амортизаційних відрахувань є значною та зростає (від 265 731 тис. грн до 351 862 тис. грн). Частка витрат на оплату праці за період дослідження має тенденцію до зростання, як в абсолютному вимірі, так і у питомій вазі. Непропорційно малі порівняно з оплатою праці відрахування на соціальні заходи свідчать про імовірне перевищення зарплатами працівників граничної величини, понад яку внески до соціальних фондів не стягуються.

Таблиця 3

Склад і структура операційних витрат ІТ-компанії

Показники	2019 р.		2020 р.		2021 р.	
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%
Матеріальні затрати	7 109	0,17	4 709	0,09	5 920	0,08
Витрати на оплату праці	78 834	1,89	105 099	2,05	282 349	3,98
Відрахування на соціальні заходи	5 527	0,13	6 495	0,13	8 014	0,11
Амортизація	265 731	6,39	322 133	6,29	351 862	4,96
Інші операційні витрати	3 803 743	91,42	4 685 727	91,44	6 441 024	90,86
Разом	4 160 944	100,00	5 124 163	100,00	7 089 169	100,00

Порівняння доходів і витрат компанії дозволяє визначити та продемонструвати фінансові результати її діяльності (табл. 4).

Таблиця 4

Фінансові результати діяльності ІТ-компанії, тис. грн

Показники	2019 р.	2020 р.	Темп приросту (зниження), %	2021 р.	Темп приросту (зниження), %
Чистий дохід	4 537 797	5 502 494	21,26	7 708 009	40,08
Валовий прибуток	591 815	677 780	14,53	982 561	44,97
Фінансовий результат від операційної діяльності	442 219	378 766	-14,35	631 395	66,70
Фінансовий результат до оподаткування	411 989	357 292	-13,28	590 389	65,24
Чистий прибуток	326 152	277 738	-14,84	470 979	69,58

За результатами розрахунків можна побачити, що у 2020 р. відбувається скорочення показників прибутку: фінансового результату від операційної діяльності на 14,35 %, фінансового результату від звичайної діяльності до оподаткування на 13,28 %, чистого прибутку на 14,48 %. На фоні зростання чистого доходу (на 21,26 %) та валового прибутку (на 14,53 %) скорочення названих показників прибутку пояснюється зростанням операційних витрат, що було показано у табл. 2.

Ситуація поліпшується у 2021 р.: порівняно з 2020 р., а тим паче з 2019 р. усі показники суттєво зростають. Так, за підсумками 2021 р., зароблено 590 389 тис. грн прибутку до оподаткування та 470 979 тис. грн чистого прибутку, які є основою для подальшого розвитку компанії, розширення обсягів її діяльності, задоволення інтересів власників і держави.

Відносні показники рентабельності діяльності ІТ-компанії продемонструємо у табл. 5.

Таблиця 5

Відносні показники рентабельності ІТ-компанії

Показники	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Коефіцієнт рентабельності майна (капіталу)	0,20	0,15	0,22
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	0,30	0,20	0,27
Коефіцієнт рентабельності продаж	0,13	0,12	0,13
Коефіцієнт валової рентабельності основної діяльності	0,15	0,14	0,15
Коефіцієнт рентабельності операційної діяльності	0,11	0,08	0,09
Коефіцієнт чистої рентабельності реалізованої продукції	0,07	0,05	0,06
Коефіцієнт рентабельності необоротних активів	0,39	0,35	0,67
Коефіцієнт рентабельності оборотних активів	0,41	0,25	0,32

Дані, наведені у табл. 5, свідчать про високий рівень рентабельності діяльності компанії: реалізація товарів (робіт, послуг) відбувається з валовим прибутком на рівні 12–13 % від собівартості, операційна діяльність є прибутковою на рівні 9–11 %, чиста рентабельність реалізації складає 5–7 %. За наявного рівня рентабельності майно компанії може бути відновлено всього за 5–7 років, а власники компанії щороку отримують прибутки на рівні 20–30 % на кожну гривню вкладених ними коштів.

За результатами проведеного дослідження було з'ясовано, що основні доходи ІТ-компанія отримала внаслідок надання послуг у рамках основної діяльності, інші доходи є порівняно незначними. Основні витрати, відповідно, витрати, пов'язані з наданням послуг у рамках основної діяльності, серед яких вагоме місце належить витратам на оплату послуг залучених ІТ-спеціалістів. На відміну від звичної для більшості суб'єктів господарювання реального сектора економіки структури операційних витрат з переважаючою часткою матеріальних витрат, витрат на оплату праці з нарахуваннями на соціальні заходи, амортизаційних відрахувань в ІТ-компанії, зазначені витрати не перевищують 10 % у загальній сумі витрат. Фінансові результати діяльності ІТ-компанії за

кожний з років дослідження, незважаючи на виявлені коливання, виявилися більш, аніж задовільними, такими ж високими значеннями характеризується і окупність понесених ІТ-компанією витрат, що, імовірно, дозволило задовольнити інтереси як власників компанії, так і держави.

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент Юшко С. В.

Література: 1. Бондаренко Н. М., Таран В. В. Методичні аспекти формування у звітності інформації про фінансові результати за НП(С)БО та МСФЗ. *Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету*. 2017. № 28. С. 209–212. 2. Пасенко Н. С. Організація обліково-аналітичного забезпечення управління фінансовими результатами підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. № 17. URL: <http://global-national.in.ua/archive/17-2017/172.pdf>. 3. Фесенко В. В., Воронцова Л. А. Аналіз фінансових результатів підприємств України. *Ефективна економіка*. 2020. № 1. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7563>. 4. Юшко С. В., Кіріна І. В. Прибутковість підприємств в контексті забезпечення їх фінансової безпеки // Сучасні інструменти управління корпоративними фінансами : зб. матеріалів VI Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. студентів, аспірантів та молодих вчених. Київ : КНЕУ, 2022. С. 396–398. 5. Яріш П. М., Касьянова Ю. В. Методи проведення аналізу фінансових результатів діяльності організацій. *Управління розвитком*. 2013. № 4 (144). С. 159–162.

Стаття надійшла до редакції 20.06.2023 р.

ПІДХОДИ ДО ПРОГНОЗУВАННЯ РІВНЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 658.1

Пархоменко А. О.

Студент 5 курсу ОС бакалавр
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. У статті досліджено питання поліпшення фінансового забезпечення, зокрема, створення умов для фінансово стійкої діяльності господарюючих суб'єктів. Обґрунтовано доцільність застосування підходів до прогнозування рівня фінансової стійкості підприємства на основі застосування інструментів трендового та регресійного аналізу.

Ключові слова: фінансова стійкість, підприємство, трендовий аналіз, регресійний аналіз, прогнозування.

Annotation. The article examines the issue of improving financial security, in particular, creating conditions for financially sustainable business entities. The expediency of applying approaches to predicting the level of financial stability of the enterprise based on the application of trend and regression analysis tools is substantiated.

Keywords: financial stability, enterprise, trend analysis, regression analysis, forecasting.

Фінансова стійкість суб'єкта господарювання визначається як платоспроможність або здатність нести відповідальність за зобов'язаннями, прийнятими на тривалий період. Фінансова стійкість є складовою загальної стабільності підприємства, яка забезпечується балансом грошових потоків, наявністю ресурсів, достатніх для здійснення операційної, інвестиційної та фінансової діяльності тривалий час, включаючи ефективний контроль власного та позикового капіталу та забезпечення виробництва продукції.

Будь-яке підприємство є досить складною системою з великою кількістю оцінених показників, які змінюються з часом. Забезпечення фінансової стійкості – це, насамперед, регулярний аналіз показників ефективності діяльності і планування заходів із їх покращення, включаючи визначення необхідних коштів і ресурсів. Зазвичай одні показники системи покращуються, інші погіршуються, що позначається на стабільності підприємства.

Ефективна система формування стійкості українського підприємства має забезпечувати швидке та правильне реагування на зміни умов його діяльності. Загальний алгоритм контролю полягає на регулярному аналізі відхилень еталонних від реальних значень показників для виявлення причин цих відхилень і прийняття рішень щодо усунення негативних впливів. Кожна коригувальна дія перевіряється на можливість підвищення фінансової стійкості підприємства, але це можливо лише при використанні прогнозних показників діяльності підприємства.

Дослідженню питань поліпшення фінансового забезпечення, зокрема, створення умов для фінансово стійкої діяльності господарюючих суб'єктів, присвячено науковій праці як вітчизняних, так і зарубіжних учених, зокрема: Альтмана Е., Бланка І., Барановського О., Бутинця Ф., Білик М., Волкової О., Головка Т., Гропелі А., Дробот Н., Лахтіонові Л., Мниха Є., Савицької Г., Савчука В., Терещенка О., Чупіса А. та інших учених. При цьому безупинний загрозливий вплив зовнішнього середовища на стан фінансової стійкості будь-якого суб'єкта господарювання вимагає постійного аналізу та оцінювання з використанням різноманітних інструментів та методів. Результатами такого вистежування недодержань балансу стійкості функціонування є швидке реагування на впровадження заходів його відновлення.

Тому **метою** статті є обґрунтування доцільності застосування підходів до прогнозування рівня фінансової стійкості підприємства на основі застосування інструментів трендового та регресійного аналізу.

Проведення прогнозування стійкості функціонування підприємства можна здійснювати на основі використання від найпростіших інструментів трендового аналізу до більш складних методів: факторного, регресійного, дискримінантного, інтегрального аналізу та ін.

З найбільш високою ймовірністю прогнозування стану стійкості фінансових систем забезпечують методи регресійного та дискримінантного аналізу. Регресійний аналіз дає змогу враховувати умови навколишнього середовища; можлива інтерполяція отриманих результатів на майбутні періоди; дає змогу кількісно визначити ймовірність події; дає змогу враховувати якісні характеристики діяльності; відсутні жорсткі вимоги до вибірки вихідних даних. Дискримінантний – дає змогу враховувати умови навколишнього середовища; можлива інтерполяція отриманих результатів на майбутні періоди; враховує різні аспекти діяльності компанії [1, с. 118].

Прогнозування засноване на зберіганні загальної тенденції розвитку явищ у часі, тому на практиці процес прогнозування зводиться до добору на підставі даних минулих періодів аналітичної залежності досліджуваного параметра від чинників, що впливають, і екстраполяції цієї залежності на майбутнє. Ті чи інші якісні властивості розвитку виражають різні рівняння трендів. Під прогнозуванням мається на увазі науково обґрунтоване передбачення ймовірнісних шляхів розвитку показників фінансового стану підприємства на майбутній період. Побудовані лінії тренду дозволяють зробити прогноз для обраних показників, що може вплинути на прийняття управлінських рішень, які, своєю чергою, можуть позитивно вплинути на фінансовий стан підприємства.

Для відстеження тенденцій у формуванні капіталу ТОВ «АФ» Відродження» за рахунок внутрішніх і зовнішніх джерел проведемо прогнозування окремо за розмірами власного капіталу, довгострокових та поточних зобов'язань. Додатково проаналізуємо значення показника власного оборотного капіталу, як індикатора достатності власних ресурсів для забезпечення операційної діяльності підприємства. Раніше при аналізі фінансової стійкості підприємства було визначено зміни його стану від нестійкого до критичного. Отже, за допомогою прогнозування зможемо дослідити або поглиблення кризових явищ, або виявити перспективи до стабілізації стану.

За результати проведеного трендового аналізу розміру власного капіталу (рис. 1) ТОВ «АФ» Відродження» з прогнозом вперед на один період можемо з вірогідністю у 81,5 % вказати на тенденцію збільшення розміру власного капіталу у наступному періоді до рівня 120 000 тис. грн.

Аналогічно за прикладом рис. 1 проведено прогнозування сум довгострокових зобов'язань і поточних зобов'язань. З вірогідністю у 89,5 % можемо вказати на зменшення суми довгострокових зобов'язань у прогнозному періоді до значення 1000 тис. грн. Прогнозування суми довгострокових зобов'язань описується по-

лінійною моделлю. За представленою показником детермінації якість моделі описується з достовірністю у 84,3 %. Описова модель за поліноміальною функцією вказує на потенційне зниження сум поточних зобов'язань до 140 000 тис. грн.

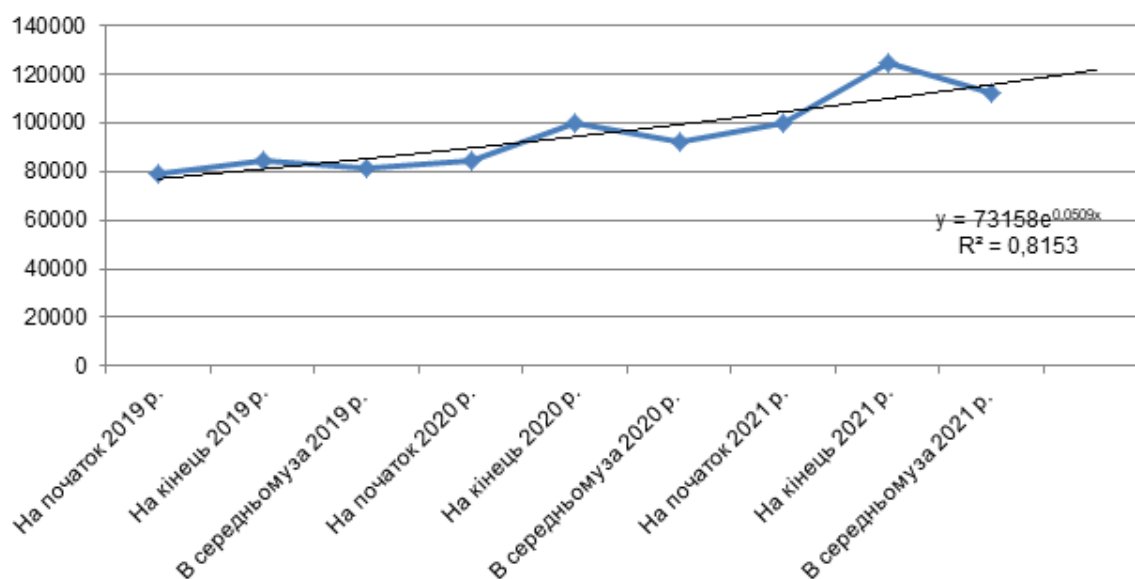

Рис. 1. Результати трендового аналізу розміру власного капіталу ТОВ «АФ» Відродження»

Прогнозування показників формування капіталу за допомогою трендового аналізу, а саме тенденції: збільшення розміру власного капіталу та скорочення довгострокових і поточних зобов'язань мають позитивно вплинути на покращення фінансової стійкості діяльності ТОВ «АФ» Відродження» у короткостроковій перспективі. Отже, можливе зменшення залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування його діяльності, що сприятиме стабілізації стану.

Більш ґрунтовно вплив зазначених джерел формування капіталу ТОВ «АФ» Відродження» на стан фінансової стійкості підприємства пропонуємо дослідити з використанням регресійного аналізу. В його основу за залежну зміну було обрано коефіцієнт фінансової стійкості, який показує частку активів, яка фінансується суб'єктом господарювання за рахунок довгострокових пасивів (власного капіталу та довгострокових зобов'язань). Незалежними змінними в модель включені суми власного капіталу, довгострокові та поточні зобов'язання, а також розмір власного оборотного капіталу.

На рис. 2 наведено вхідні показники обрані для регресійного аналізу результатів діяльності ТОВ «АФ» Відродження» у 2019–2021 рр.

	1 ВСК	2 Власний капітал	3 Довгострокові з зобов'язання	4 Поточні зобов'язання	5 Коефіцієнт фінансової стійкості
На початок 2019 р.	9650	78842	30029	91870	0,54234561
На кінець 2019 р.	-14366	84713	21373	88077	0,546375983
В середньому за 2019 р.	-2358	81777,5	25701	89973,5	0,544327229
На початок 2020 р.	-14366	84713	14534	94916	0,511153
На кінець 2020 р.	17305	99677	7267	133772	0,444274581
В середньому за 2020 р.	-2258,5	92195	10900,5	114344	0,474134184
На початок 2021 р.	9849	99677	7267	133772	0,444274581
На кінець 2021 р.	42422	124794	378	187327	0,400551682
В середньому за 2021 р.	26135,5	112235,5	3822,5	160549,5	0,419576476

Рис. 2. Вхідні дані для регресійного аналізу результатів діяльності ТОВ «АФ» Відродження» у 2019–2021 рр.

З використанням програмного продукту STATISTICA 14.0 проведено регресійний аналіз результати якого наведено на рис. 3.

Regression Summary for Dependent Variable: Коефіцієнт фінансової стійкості						
R= ,99883752 R²= ,99767639 Adjusted R²= ,99535278						
F(4,4)=429,37 p<,00002 Std.Error of estimate: ,00388						
N=9	b*	Std.Err. of b*	b	Std.Err. of b	t(4)	p-value
Intercept			0,289879	0,045214	6,41127	0,003041
ВОК	-0,09644	0,201684	-0,000000	0,000001	-0,47818	0,657484
Власний капітал	1,17303	0,333839	0,000004	0,000001	3,51375	0,024588
Довгострокові зобов'язання	0,71446	0,140232	0,000004	0,000001	5,09483	0,007008
Поточні зобов'язання	-1,40159	0,591062	-0,000002	0,000001	-2,37131	0,076712

Рис. 3. Розрахунок параметрів регресійної моделі

Покладаючись на отримані статистичні характеристики побудованої регресійної моделі, можна зробити висновок, що існує значний кореляційний зв'язок між незалежними і залежною змінними (коефіцієнт множинної кореляції > 0,9; для побудованої моделі R = 0,99), модель відповідає критеріям адекватності (коефіцієнт детермінації > 0,7; для побудованої моделі R² = 0,99). За критерієм Фішера модель визначається як статистично значуща, оскільки табличне значення F(4,4) = 6,39, що менше значення критерію, розрахованого за моделлю – 429,36. Також спостерігається невелике значення відхилень помилок моделі – 0,00388.

Отримали, що регресійна модель має два статистично значущі параметри – значення розміру власного капіталу та довгострокових зобов'язань, відібраних за критерієм Стьюдента. Однак високі характеристика достовірності побудованої моделі доводять необхідність залишити в моделі всі вхідні параметри. Таке рішення ґрунтується на необхідності врахування обсягів поточних зобов'язань та оборотного капіталу при ухваленні рішень щодо забезпечення стійкості функціонування підприємства, як чинників наповненості ресурсної бази. Тоді модель має вигляд:

$$Y = 0,2899 - 0,096X_1 + 1,173X_2 + 0,715X_3 - 1,402X_4 \quad (1)$$

Найбільшій стійкості діяльності підприємства сприяє зростання розмірів власного капіталу та довгострокових зобов'язань ТОВ «АФ» Відродження». Зростання величини власного капіталу забезпечує певний рівень незалежності діяльності підприємства від зовнішніх джерел фінансування, рівень довгострокових зобов'язань відтворює можливості реалізації процесів розширення його діяльності, що в майбутній перспективі сприятиме нарощенню прибутковості.

Для відтворення змін у стані фінансової стійкості підприємства та прогнозування його значення у короткостроковому періоді скористаємось попередніми даними трендового аналізу. Прогнозовані значення незалежних змінних використаємо для визначення коефіцієнта фінансової стійкості у майбутньому періоді (рис. 4).

Predicting Values for (Spreadsheet 1)			
variable: Коефіцієнт фінансової стійкості			
Variable	b-Weight	Value	b-Weight * Value
ВОК	-0,000000	-28000,0	0,008192
Власний капітал	0,000004	120000,0	0,522589
Довгострокові зобов'язання	0,000004	1000,0	0,003982
Поточні зобов'язання	-0,000002	140000,0	-0,317566
Intercept			0,289879
Predicted			0,507075
-95,0%CL			0,470872
+95,0%CL			0,543277

Рис. 4. Прогнозування показника фінансової стійкості ТОВ «АФ» Відродження» за побудованою регресійною моделлю

Таким чином, за прогнозними даними зміни у величинах власного капіталу, поточних і довгострокових зобов'язань і власного оборотного капіталу підприємства мають призвести до підвищення рівня коефіцієнта фінансової стійкості. Заходами, які б сприяли формуванню стабільного фінансового стану ТОВ «АФ» Відро-

дження» сприятиме збільшення розмірів власного капіталу, при одночасному зменшенні величини позикових ресурсів, що в середньому має забезпечити зростання коефіцієнта до значення 0,51 проти попереднього 0,42.

Підсумовуючи, зазначимо, що прогнозована фінансова стійкість є основою подальшого розвитку підприємства, що дозволяє уникнути великих збитків і підвищити конкурентоспроможність у сучасних умовах нестабільної економічної ситуації в Україні. Ретельний прогноз фінансових результатів діяльності підприємства та всебічна оцінка отриманих даних є важливою інформаційною основою та цілями для керівництва для формування та реалізації стратегії подальшого його розвитку та коригування короткострокових планів у зв'язку зі змінами в тактичні завдання.

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент Алексеєнко І. І.

Література: 1. Васильєв О. В., Гой В. В. Методи прогнозування фінансової стійкості підприємства в умовах кризи. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2016. Вип. 17. С. 116–121. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2016_17_25. 2. Борецька Н. П., Міщенко К. В. Аналіз і прогнозування фінансової стійкості підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 20. С. 64–66. 3. Денисенко М. П. Заходи покращення фінансового стану підприємства у сучасних умовах господарювання. *Економіка і держава*. 2019. № 12. С. 61–65. 4. Cernavskis K. Financial stability of enterprise as the main precondition for sustainable development of economy. *Regional Formation and Development Studies*. 2012. No. 3 (8). P. 36–46. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/233177068.pdf>. 5. Lyubenko A., Shurpenkova R., Sarahman O. Increasing the financial strength of enterprises with the help of financial analysis tools. *The Herald of Ternopil National Economic University*. 2020. No. 4. P. 185–196.

Стаття надійшла до редакції 20.06.2023 р.

ОПТИМІЗАЦІЯ ПІДХОДІВ ДО АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 336.748

Саакян Л. В.

Студент 4 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. У статті проаналізовано особливості фінансового аналізу підприємства. Розглянуто застосування метода математичного моделювання для оцінки ефективності фінансової діяльності підприємства. Розраховано інтегральний показник рівня фінансового стану підприємства на основі застосування таксономічного аналізу.

Ключові слова: фінансова діяльність, фінансовий стан, аналіз, підприємства, показники.

Annotation. The article analyzes the peculiarities of the financial analysis of the enterprise. The application of the mathematical modeling method for evaluating the efficiency of the financial activity of the enterprise is considered.

An integral indicator of the level of the enterprise's financial condition was calculated based on the application of taxonomic analysis.

Keywords: financial activity, financial condition, analysis, enterprise, indicators.

Підприємства, які працюють в умовах ринку, несуть повну відповідальність за своїми зобов'язаннями перед ланками фінансово-кредитної системи, постачальниками, власними працівниками, а також за результатами виробничо-фінансової діяльності. Здатність підприємства своєчасно погашати свої боргові зобов'язання характеризує його фінансовий стан. Під фінансовим станом підприємства розуміють також рівень його забезпеченості відповідним обсягом фінансових ресурсів, необхідних для здійснення ефективної господарської діяльності та своєчасних грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями.

Проблемам ефективної фінансової діяльності підприємства присвячені роботи багатьох вітчизняних науковців, серед яких можна виділити роботи таких науковців, як: Поддєрьогін А. М. [1], Кодацький В. П. [2], Чумак О. [3], Марцин В.С. [4], Книшек О. О., Тарасенко Ю. О. [5], Фірман Н. Я., Вашків О. П. [6].

Метою цієї статті є розробка інтегральної оцінки фінансової діяльності підприємства на основі застосування таксономічного аналізу.

Оцінка фінансового стану підприємства з використанням таксономічного аналізу дає можливість провести моніторинг фінансової діяльності та визначити інтегральний показник рівня фінансового стану підприємства. Запропоноване дослідження дає можливість отримати досить повну та неупереджену інформацію про такий стан та можливу динаміку цього показника. При побудові таксономічного показника застосовується матриця даних, складена із стандартизованих ознак.

Для розрахунку рівня фінансового стану суб'єкта господарювання необхідним є використання об'єктивної інформації для повноти отриманих результатів. Вибір показників повинен ґрунтуватися на тому, що їх зміст і кількість надають можливість охопити максимальний обсяг аналітичних напрямків та комплексно оцінити фінансовий стан суб'єкта господарювання.

Аналіз літературних джерел та методики фінансового аналізу діяльності та стану суб'єктів господарювання надав можливість встановити такі основні напрямки аналітичних досліджень: аналіз майнового стану; аналіз платоспроможності (ліквідності); аналіз фінансової стійкості; аналіз ділової активності; аналіз прибутковості (рентабельності). Так, у табл. 1 представлений огляд побудови матриці спостережень для таксономічного аналізу.

Таблиця 1

Матриця спостережень таксономічного аналізу

Назва показника	2020р	2021р	2022р	Середнє арифметичне	Сер.кв.відх.
Коефіцієнт фінансової незалежності	0,58	0,72	0,64	0,64	0,21
Коефіцієнт фінансової залежності	1,72	1,4	2,54	1,89	0,63
Коефіцієнт фінансової стабільності	9,05	6,65	10,48	8,73	2,91
Коефіцієнт фінансового ризику	0,72	0,39	1,55	0,89	0,30
Індекс постійного активу	0,85	0,66	0,43	0,65	0,21
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	0,42	0,63	0,38	0,48	0,13
Рентабельність власного капіталу (за валовим прибутком)	0,053	0,078	0,046	0,059	0,02
Рентабельність власного капіталу	0,35	0,71	0,55	0,54	0,18
Період окупності власного капіталу	36,33	39,69	48,00	41,34	13,78

Наступним етапом таксономічного аналізу є стандартизація ознак матриці спостережень. Ця процедура дає змогу звести всі одиниці вимірювання до безрозмірної величини, тобто вирівняти значення ознак та проводиться за такою формулою:

$$y_{ij} = \frac{x_{ij} - \bar{x}_j}{d_j}, \quad (1)$$

де x_{ij} – і-та реалізація j-ї ознаки;

\bar{x}_j, d_j – середнє арифметичне та стандартне відхилення j -ї ознаки.

У табл. 2 наведено стандартизовану матрицю, вектор-еталон обраного підприємства. Всі показники обрано стимуляторами, які повною мірою мають вплив на фінансовий стан підприємства.

Таблиця 2

Стандартизована матриця

Назва показника	2020	2021	2022	Вектор-еталон	Стимулятор
Коефіцієнт фінансової незалежності	1,1	0,9	1,0	1,1	+
Коефіцієнт фінансової залежності	1,1	1,4	0,7	1,4	+
Коефіцієнт фінансової стабільності	1,0	1,3	0,8	1,3	+
Коефіцієнт фінансового ризику	1,2	2,3	0,6	2,3	+
Індекс постійного активу	0,8	1,0	1,5	1,5	+
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	1,1	0,8	1,3	1,3	+
Рентабельність власного капіталу (за валовим прибутком)	1,1	0,8	1,3	1,3	+
Рентабельність власного капіталу	1,5	0,8	1,0	1,5	+
Період окупності власного капіталу	1,1	1,0	0,9	1,1	+

Наступним етапом є розрахунок відстаней до точки-еталона, яке здійснюється за формулою:

$$C_{io} = \sqrt{\sum_{i=1}^m (z_{ij} - z_{oj})^2}, \quad (2)$$

де z_{ij} – стандартизоване значення j -го показника в період часу i ;
 z_{oj} – стандартизоване значення i -го показника в еталоні.

Для того щоб розрахувати рівень фінансового стану підприємства (інтегрального показника), використовувались такі формули:

$$K_I = 1 - d_i, \quad (3)$$

де d_i – відхилення відстані між точкою-одиницею й точкою P_0 від значення відстані ознак.

$$d_i = \frac{C_{io}}{C_o}, \quad (4)$$

де C_{io} – відстані до точки-еталона.

$$C_o = \bar{C}_o + 2 \times \sigma_o, \quad (5)$$

де C_o – величини відстані C_{io} кожної багатовимірної одиниці до точки-еталона;
 σ_o – оцінка середньоквадратичного відхилення цієї відстані.

$$\sigma_o = \sqrt{\frac{1}{m} \sum_{i=1}^m (C_{io} - \bar{C}_o)^2}. \quad (6)$$

У табл. 3 наведено результати розрахунків інтегрального показника з використанням наведених формул (2)–(6).

Таблиця 3

Показники розрахунку інтегрального показника

Назва показника	2019 р.	2020 р.	2021 р.
Коефіцієнт фінансової незалежності	0,43	3,86	0,00
Коефіцієнт фінансової залежності	1,71	0,00	3,86
Коефіцієнт фінансової стабільності	1,01	4,00	0,00
Коефіцієнт фінансового ризику	1,53	0,00	3,92
Індекс постійного активу	0,00	0,82	3,99
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	2,45	0,00	3,47
Рентабельність власного капіталу (за валовим прибутком)	0,00	1,37	3,96
Рентабельність власного капіталу	0,18	0,00	3,63
Період окупності власного капіталу	0,78	3,98	0,00
Евклідова відстань	2,84	3,75	4,78
Значення інтегрального показника	0,50	0,35	0,17

У результаті реалізації даного алгоритму можна отримати узагальнюючий показник, який надає можливість комплексно оцінити фінансовий стан підприємства з урахуванням основних аналітичних напрямків: оцінки майнового стану, платоспроможності, фінансової стійкості, ділової активності та рентабельності підприємства. Таксономічний показник характеризує зміни значень ознак досліджуваних груп. Інтерпретація цього показника така: він приймає високі значення при великих значеннях стимуляторів і низькі значення – при малих значеннях стимуляторів.

На рис. 1 зображено динаміку рівня фінансового стану підприємства.

Проведений аналіз ґрунтувався на застосуванні методики інтегральної оцінки фінансового стану на підприємстві, який був заснований по методиці таксономічного аналізу.

Отже, проаналізовано показники протягом 2020–2022 рр. та можна виділити таке: виявлено позитивну тенденцію щодо 2021 року, показник набув аж 0,37, тоді як порівняно з 2020 роком таксономічний показник набув нижчого значення, що свідчить про поліпшення ситуації фінансового стану на підприємстві. Та щодо 2022 року, там таксономічний показник набув критичного значення порівняно з двома попередніми роками, що свідчить про неефективність фінансового стану підприємства та свідчить про кризове становище фінансових ресурсів.

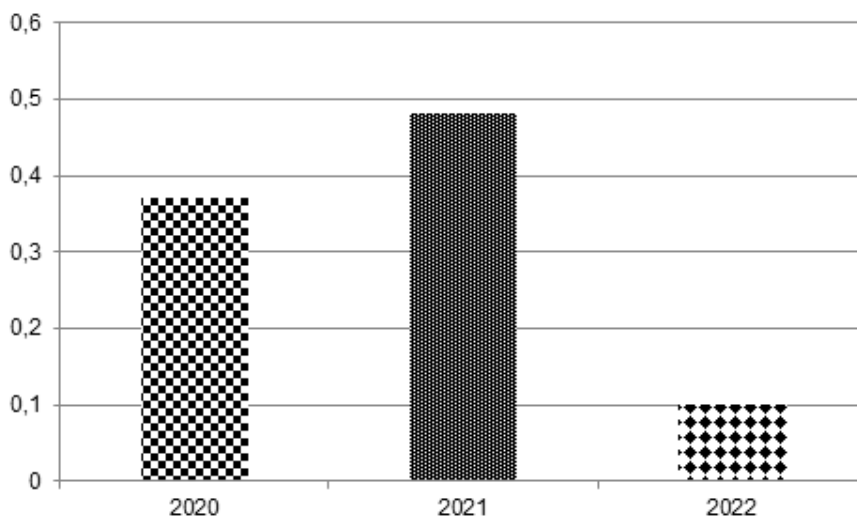

Рис. 1. Динаміка рівня фінансового стану підприємства

Таким чином, в результаті розрахунку цього алгоритму отримано узагальнюючий показник, який показує нам комплексну характеристику фінансового стану підприємства. До якого входять показники: оцінки майнового стану, платоспроможності, фінансової стійкості, ділової активності та рентабельності підприємства.

Таксономічний показник усебічно характеризує зміни значень ознак досліджуваних груп. Інтерпретувати отримані результати можна так: його значення тоді високі коли значення стимуляторів великі, і навпаки – при малих значеннях стимуляторів значення його низьке.

Розглядаючи показник таксономічного аналізу, саме динаміки цього показника зможемо прослідкувати за позитивними або негативними змінами всієї фінансової діяльності підприємства. Треба зазначити, що відповідно до існуючих методів оцінки фінансового стану, застосування саме методу таксономічного показника дає можливість проаналізувати та визначити вплив показників аналізованого підприємства з метою подальшої оптимізації фінансової діяльності.

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент Холодна Ю. Є.

Література: 1. Поддєрьогін А. М. Фінанси підприємств : підручник. Київ : ХНЕУ, 2016. 552 с. 2. Кодацький В. П. Оцінка фінансового стану суб'єктів господарювання. *Економіка АПК*. 2017. № 12. С. 74–76. 3. Чумак О. Використання методу коефіцієнтів для оцінки фінансового стану підприємства. *Економіка АПК*. 2018. № 7. С. 54–55. 4. Марцин В. С. Надійність, платоспроможність та фінансова стійкість – основні складові оцінки фінансового стану підприємства. *Економіка, фінанси, право*. 2018. № 7. С. 26–29. 5. Книшек О. О., Тарасенко Ю. О. Фінансовий аналіз діяльності підприємства в умовах економічної нестабільності. *Економічний простір*. 2018. № 139. С. 171–181. 6. Фірман Н. Я., Вашків О. П. Економічна сутність фінансового результату підприємства. *Економіка та управління підприємствами*. 2019. № 5. С. 162–168.

Стаття надійшла до редакції 20.06.2023 р.

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 685.15

Самойлова К. О.

Магістрант 1 року навчання
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. У статті досліджено сутність та особливості управління фінансовими результатами діяльності підприємства. Фінансові результати характеризують різні сторони постачальницької, виробничої, збутової, інвестиційної, фінансової та інших видів діяльності підприємства. Розглянуто питання формування фінансових результатів. Узагальнено наукові підходи щодо механізму управління. Визначено, що управління фінансовим результатом підприємства є одним із функціональних напрямів системи фінансового менеджменту.

Ключові слова: управління, фінансові ресурси, прибуток, збитки.

Annotation. The article examines the essence and features of managing the financial results of the enterprise. Financial results characterize various aspects of the enterprise's supply, production, sales, investment, financial and other activities. The question of formation of financial results was considered. Scientific approaches to the management mechanism are summarized. It was determined that the management of the financial result of the enterprise is one of the functional areas of the financial management system.

Keywords: management, financial resources, profit, losses.

За сучасних умов господарювання особлива увага приділяється аналізу фінансових результатів, які є одним із найважливіших складових діяльності підприємств. На сьогодні проблеми управління фінансових результатів набувають актуальності, і це обумовлює необхідність поглибленого вивчення зарубіжного та вітчизняного досвіду, пошуку напрямів посилення контролю за повнотою отримання доходів, економією витрат та формуванням прибутку (збитку). Адже саме фінансові результати забезпечують зміцнення бюджету держави, сприяють інвестиційній привабливості, діловій активності підприємств у виробничій і фінансовій сферах [1].

Значна кількість науковців як вітчизняних, так і закордонних зробили значний внесок у дослідження питань управління фінансовими результатами діяльності підприємства а саме: Бутинець Ф. Ф., Білик М. Д., Білик Т. О., Фецович Т. Р., Вороніна О. О., Добруднік Т. П., Єпіфанов І. Ю., Ревенко В. С., Бланк І. А., Пігуль Н. Г., Мицак О., Ковтун Н., Лихач О. та інші. Враховуючи значний внесок науковців у дослідження цього питання, велика кількість важливих аспектів залишається малодослідженою і потребує подальших обґрунтувань.

Метою роботи є формування методичних аспектів управління фінансовими результатами підприємств.

Ефективність діяльності будь-якого підприємства визначається на основі значень фінансових показників. Ключовими в системі показників, що використовуються з метою всебічного аналізу результативності роботи підприємства, є фінансові результати. Фінансовий результат є показником ефективності виробничого або операційного процесу, який впливає на управлінські рішення, а також на рішення стейкхолдерів. Фінансові результати характеризують різні сторони постачальницької, виробничої, збутової, інвестиційної, фінансової та інших видів діяльності підприємства та одержують закінчену грошову оцінку в системі показників прибутку (збитку) [2].

Фінансовий результат – це результат діяльності суб'єктів господарювання, який визначається як різниця між сумами доходів та відповідних їм витрат, а саме валовий прибуток, інші операційні доходи та адміністративні витрати, витрати на збут, інші операційні витрати відповідно, виражена у абсолютних показниках прибутку або збитку [3].

Прибуток як економічна категорія має своє якісне і кількісне визначення. Саме в їх діалектичній єдності розкривається сутність прибутку, його економічний зміст. Якісне вираження прибутку як економічної категорії проявляється в тому, що це система економічних відносин між підприємцями і найманими працівниками щодо виробництва, розподілу та привласнення створеної додаткової вартості, яка відособлюється у вигляді надлишку над витратами вкладеного капіталу. Отже, об'єктивна матеріальна основа існування прибутку пов'язана з необхідністю первинного розподілу вартості додаткового продукту. Водночас прибуток – це результат господарської діяльності окремого підприємства або галузі економіки і визначається як грошове вираження різниці між виторгом, отриманим від продажу продукції (послуг) і сумою витрат на її виробництво. Це кількісне визначення прибутку.

Прибуток як позитивний фінансовий результат діяльності підприємства являє собою результативний фінансовий показник, який включає певні елементи, тому необхідно формування важелів впливу на величину прибутку через управління факторами його формування та використання. Це дає змогу виділити ряд структурних елементів, які в результаті формують цілісну систему управління прибутком підприємства [3]:

- управління прибутком на етапі його формування: управління доходами суб'єкта господарювання; управління витратами суб'єкта господарювання;
- управління прибутком на етапі його використання.

Ефективність управління фінансовими результатами має забезпечити впровадження системи управління фінансовими результатами, як єдності взаємопов'язаних елементів, спрямованих на вирішення не тільки локальних завдань щодо отримання певного рівня прибутку, а й загальних на рівні всього підприємства.

Система управління прибутком підприємств наведена на рис. 1 [4].

Метою системи управління прибутком підприємств є визначення ефективних організаційно-економічних заходів щодо управління фінансовими результатами. Результатом ефективних заходів щодо управління прибутком підприємства є підвищення його рівня та оптимальний розподіл, що має позитивно впливати на вектор розвитку підприємства в цілому та підвищення конкурентоспроможності.

Варто зазначити, що управління результатами фінансовими ґрунтується на загальних принципах, а саме: спланованість, цілеспрямованість, дисципліна, компетентність, ієрархічність, стимулювання, взаємозалежності (управління відбувається під впливом зовнішніх та внутрішніх факторів), оптимальності (необхідно обрати найкраще управлінське рішення в конкретній ситуації), гнучкості, тобто можливості системи управління адаптуватися до змін середовища.

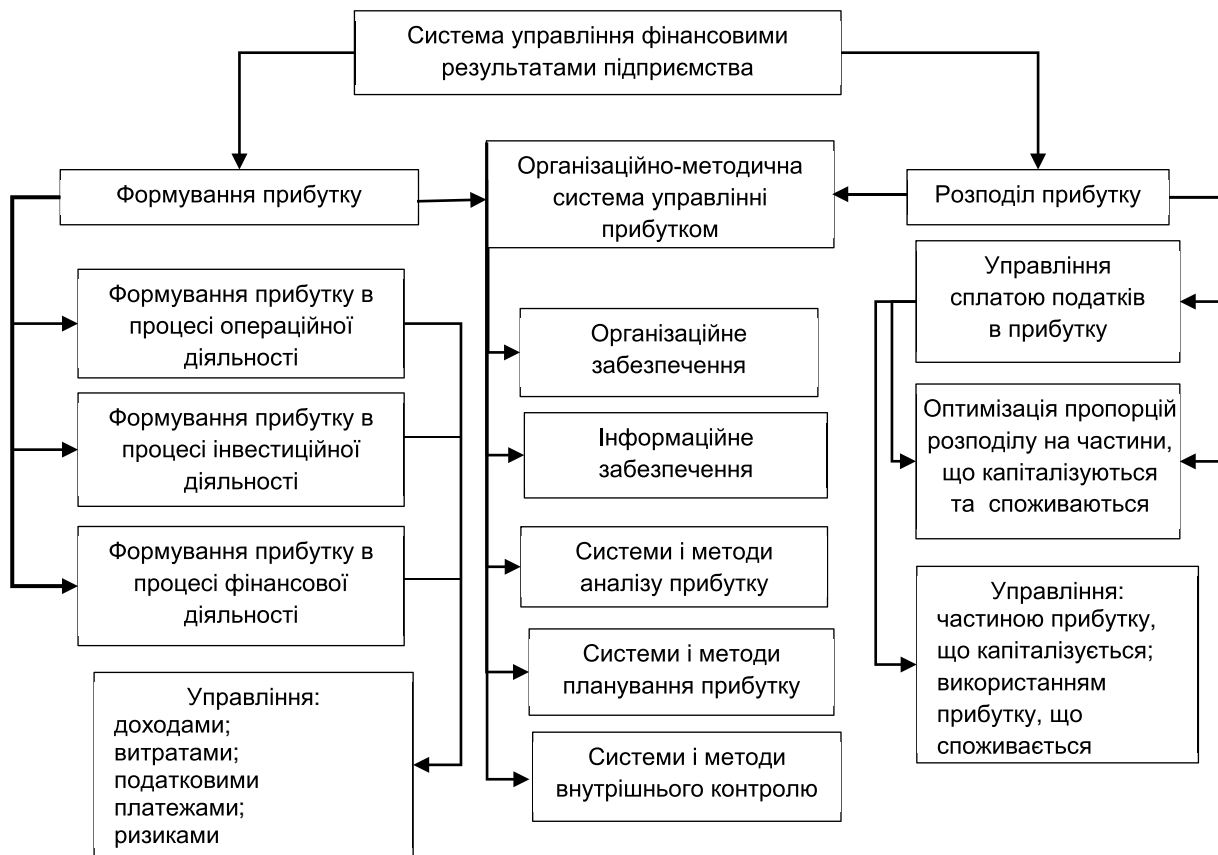

Рис. 1. Система управління фінансовими результатами підприємства

Головною метою системи є визначення ефективних організаційно-економічних заходів щодо управління фінансовими результатами. Результатом ефективних заходів щодо управління прибутком підприємства є підвищення його рівня та оптимальний розподіл, що має позитивно впливати на вектор розвитку підприємства в цілому та підвищення конкурентоспроможності. На формування прибутку як фінансового показника роботи підприємств, що відображається в бухгалтерському обліку, в офіційній звітності суб'єктів господарювання, впливає встановлений порядок визначення фінансових результатів діяльності; обчислення собівартості продукції (робіт, послуг); загальногосподарських витрат; визначення прибутків (збитків) від фінансових операцій, іншої діяльності.

Основними завданнями управління фінансовими результатами підприємства є:

- аналіз прибутковості всіх видів діяльності, зокрема операційної, фінансової, інвестиційної тощо;
- виявлення можливих резервів зростання прибутку;
- вдосконалення структури витрат, оптимізація облікової, цінової та податкової політики підприємства;
- оцінка ризикованості пропозицій щодо зростання прибутковості;

- підвищення ефективності діяльності за рахунок досконалої системи формування та використання прибутку [4].

Успішне функціонування системи управління фінансовими результатами підприємства багато в чому визначається ефективністю її організаційного забезпечення. Система організаційного забезпечення управління фінансовими результатами являє собою взаємопов'язану сукупність внутрішніх структурних служб і підрозділів підприємства, що забезпечують розробку і прийняття управлінських рішень по окремих аспектах формування, розподілу і використання прибутку, і які несуть відповідальність за результати цих рішень. Основу організаційного забезпечення управління фінансовими результатами становить сформована а підприємстві структура цього управління, елементами якої є окремі менеджери, служби, відділи та інші організаційні підрозділи апарату управління [3].

Грамотне управління фінансовими результатами підприємств надає можливість бути конкурентоспроможним учасником ринку, мати фінансово-стійкий стан, а отже, ефективно вести свою господарську діяльність.

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент Сабліна Н. В.

Література: 1. Гайбура Ю. А. Аналітичний інструментарій управління фінансовими результатами підприємства в умовах кризи. *Ефективна економіка*. 2021. № 5. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/5_2021/105.pdf. 2. Масюк Ю. В., Боюн В. Ю. Управління фінансовими результатами діяльності сільськогосподарського підприємства. *Економіка та держава*. 2021. № 10. С. 93–96. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/10_2021/18.pdf. 3. Скалюк Р. В. Економічний механізм управління фінансовими результатами промислових підприємств: теоретичні основи забезпечення функціонування. *Економічний вісник Донбасу*. 2011. № 2. С. 86–93. 4. Щербіна В. В., Зубенко А. С. Управління фінансовими результатами підприємств портової галузі. *Розвиток методів управління та господарювання на транспорті*. 2018. № 3 (64). С. 23–35. URL: <https://www.daemmt.odesa.ua/index.php/daemmt/article/view/210/178>.

Стаття надійшла до редакції 20.06.2023 р.

ПРОГНОЗУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ПІДПРИЄМСТВА

УДК 658.1

Сасунова М. О.

Студент 4 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Метою дослідження є застосування кореляційно-регресійного аналізу для прогнозування фінансових результатів підприємства. Отримані результати кореляційно-регресійного аналізу використано для обґрунтування управлінських рішень щодо прогнозування і планування обсягів реалізації окремих видів продукції в короткотерміновому майбутньому періоді.

Ключові слова: фінансова діяльність, фінансовий результат, аналіз, підприємство, показники.

Annotation. The purpose of the study is to use correlation-regression analysis to forecast the financial results of the enterprise. The obtained results of the correlation-regression analysis were used to substantiate management decisions regarding forecasting and planning of sales volumes of certain types of products in the short-term future period.

Keywords: financial activity, financial result, analysis, enterprise, indicators.

Сучасний етап розвитку ринкової економіки в Україні потребує використання науково обґрунтованих рішень, які підвищують ефективність і конкурентоспроможність промислових підприємств. Оцінити вплив різноманітних чинників на кінцевий результат можна за допомогою економіко-статистичних методів. Їх застосування дає можливість провести аналіз досліджуваних статистичних показників та на основі отриманих даних побудувати математичну модель [1].

Кореляційний аналіз є свого роду логічним продовженням (розвитком) методу статистичних угруповань, його поглибленням. Він допомагає вирішити цілий ряд нових завдань у економічному аналізі. Розрахунки на основі кореляційних моделей підвищують ступінь точності аналізу, часто виявляють недоліки попереднього аналізу. Перевага цього методу складається також і в тому, що він дає можливість розв'язувати задачі, які не можна вирішити за допомогою інших методів економічного аналізу – як, наприклад, розділ впливу багатьох факторів, які діють взаємопов'язано і взаємозумовленою.

Використання методу кореляції і регресії дозволяє вирішити такі основні завдання:

- встановити характер і тісноту зв'язку між досліджуваними явищами;
- визначити і кількісно виміряти ступінь впливу окремих факторів і їх комплексу на рівень досліджуваного явища;
- на підставі фактичних даних моделі залежності економічних показників від різних факторів розрахувати кількісні зміни аналізованого явища при прогнозуванні показників і давати об'єктивну оцінку діяльності підприємств.

Необхідно підкреслити дві особливості, властиві кореляційному аналізу:

- при використанні кореляційного методу вирішальне значення має всебічний, економічно усвідомлений попередній аналіз даних господарської діяльності;
- кореляцію можна виявити, лише досліджуючи достатньо велику сукупність спостережень, оскільки кореляційні зв'язки виявляються в формі спряженого варіювання двох або кількох зіставлених ознак.

Під час аналізу необхідно встановити теоретичну форму зв'язку між факторними і результативними ознаками (регресійний аналіз) та визначити тісноту цього зв'язку (кореляційний аналіз), тобто кількісно виміряти й оцінити механізм взаємодії факторних ознак. Параметри кореляційного аналізу використовуються для цілеспрямованого регулювання рівнів результативних ознак [2].

Кореляційно-регресійний аналіз вирішує три основні завдання:

- визначення за допомогою рівнянь регресії аналітичної форми зв'язку між варіацією ознак X і Y ;
- знаходження і статистичне оцінювання рівняння зв'язку між результативною і факторною ознаками на підставі регресійного аналізу;
- інтерпретація отриманого рівняння та його використання.

Вхідні дані для побудови кореляційно-регресійної моделі впливу факторів на величину фінансового ризику ТОВ «МЕТТОРГ» наведені в табл. 1, Y – чистий прибуток. X_1, X_2, X_3, X_4 – фактори, що опосередковано впливають на зміну чистого прибутку: коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості, коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості, коефіцієнт оборотності активів та рентабельність власного капіталу.

Таблиця 1

**Матриця вихідних даних для кореляційно-регресійної моделі чистого прибутку
ТОВ «МЕТТОРГ» 2020–2022 рр.**

Дата	Чистий прибуток	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	Коефіцієнт оборотності активів	Рентабельність власного капіталу
1 кв. 2020 р.	490	2,6	1,1	0,65	0,1
2 кв. 2020 р.	1044	2,62	1,3	0,67	0,15
3 кв. 2020 р.	1503	2,63	1,4	0,69	0,16
4 кв. 2020 р.	1949	2,65	1,5	0,7	0,17
1 кв. 2021 р.	839	1,2	2,01	0,46	0,2
2 кв. 2021 р.	1833	1,29	2,09	0,49	0,21
3 кв. 2021 р.	2648	1,31	2,17	0,51	0,23
4 кв. 2021 р.	3356	1,33	2,22	0,52	0,24
1 кв. 2022 р.	1963	0,9	2,8	0,39	0,45
2 кв. 2022 р.	4350	0,96	2,89	0,43	0,49
3 кв. 2022 р.	6088	0,98	2,95	0,45	0,51
4 кв. 2022 р.	8023	1	2,98	0,46	0,53

На основі даних, представлених, у табл. 1, була сформована матриця даних для проведення кореляційно-регресійного аналізу у програмному пакеті Statistica 10.0.

Для оцінки ступеня тісноти зв'язку між результативною і факторними ознаками обчислюють коефіцієнт множинної кореляції. Величина його – завжди додатне число, яке знаходиться в межах від 0 до 1.

У побудованій моделі зв'язок між чистим прибутком та обраними незалежними змінними сягає рівня 0,98, що свідчить про дуже тісний зв'язок (рис. 1).

Квадрат коефіцієнта кореляції називається коефіцієнтом детермінації. Він показує, яка частка загальної варіації результативної ознаки визначається досліджуваним фактором. З рис. 1 випливає, що коефіцієнт детермінації становить 0,97, тобто в 97 % випадків зміни x призводять до зміни y . Інакше кажучи, точність підбору рівняння регресії висока.

Regression Summary for Dependent Variable: Y (Spreadsheet1)						
R= ,98749567 R ² = ,97514770 Adjusted R ² = ,96094639						
F(4,7)=68,666 p<,00001 Std.Error of estimate: 450,30						
N=12	b*	Std.Err. of b*	b	Std.Err. of b	t(7)	p-value
Intercept			-1354,0	4642,31	-0,29166	0,779000
x1	-5,72930	0,937583	-17312,6	2833,15	-6,11071	0,000486
x2	-3,79336	0,958830	-12663,4	3200,88	-3,95624	0,005488
x3	4,19144	0,539471	85862,0	11051,12	7,76953	0,000110
x4	3,20964	0,566411	45916,6	8102,98	5,66663	0,000761

Рис. 1. Результати кореляційно-регресійного аналізу

Рівняння регресії наочно відображає вплив факторів. У звичайному випадку рівняння множинної регресії має такий вигляд:

$$y = a_0 + a_1x_1 + a_2x_2 + \dots + a_kx_k, \quad (1)$$

де y – розрахункове значення регресії, яке є оцінкою очікуваного значення у при фіксованих значеннях ознак x_1, \dots, x_k ;

x_1, \dots, x_k – найбільш значущі незалежні змінні;

a_0 – параметр, що показує вплив факторів, що не включені до моделі;

a_1, \dots, a_k – коефіцієнти регресії, кожний з яких показує, наскільки одиниць зміниться y зі зміною відповідної ознаки x на одиницю за умови, що останні ознаки не зміняться.

Згідно з даними рис. 1 отримали таке рівняння чистого прибутку ТОВ «МЕТТОРГ»:

$$y = -1354 - 17312,6x_1 - 12663,4x_2 + 85863x_3 + 45916,6x_4 . \quad (2)$$

Згідно з побудованою моделлю найбільш впливовим фактором є коефіцієнт оборотності активів. Його бета дорівнює 85862, що говорить про значний прямий зв'язок між чистим прибутком і коефіцієнтом оборотності активів. Тобто збільшення коефіцієнта оборотних активів на 1 одиницю призводить до зростання чистого прибутку на 85862 одиниці.

Наступним фактором за силою зв'язку та впливу на чистий прибуток є рентабельність власного капіталу. Цей коефіцієнт має сильний вплив на рівні 45916,6, але все ж таки він менше впливає на чистий прибуток, ніж коефіцієнт оборотності активів.

Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості має доволі сильний негативний вплив на чистий прибуток, на відміну від двох попередніх коефіцієнтів. Так, зі збільшенням коефіцієнта оборотності кредиторської заборгованості на 1 одиницю чистий прибуток буде знижуватись на 12663,4 одиниці.

Ще більш негативний вплив на чистий прибуток у коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості. Так, зі збільшенням коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості на 1 одиницю чистий прибуток буде зменшуватись на 17312,6 одиниці.

Варто зазначити, що коефіцієнт оборотності активів має прямий зв'язок з прибутком, а ось коефіцієнт оборотності кредиторської та дебіторської заборгованості корелює з чистим прибутком у зворотному напрямку.

Цей факт у сукупності з висновком щодо негативного зв'язку прибутку та коефіцієнта оборотності кредиторської та дебіторської заборгованості дає підстави для наступного твердження: для підвищення чистого прибутку підприємства (оскільки коефіцієнт кредиторської заборгованості зростає з 2020–2022 рр.) варто вчасно розраховуватися зі своїми кредиторськими зобов'язаннями.

Для остаточної впевненості у правильності побудованої моделі виконується аналіз помилок моделі, що мають бути близькими до нуля. Графік розподілу помилок моделі (рис. 2) відображає те, що модель придатна для прогнозування, адже фактичні та теоретичні значення близькі.

Якщо залишки розподілені за нормальним законом розподілу і добре лягають на пряму, то це свідчить про адекватність побудованої моделі.

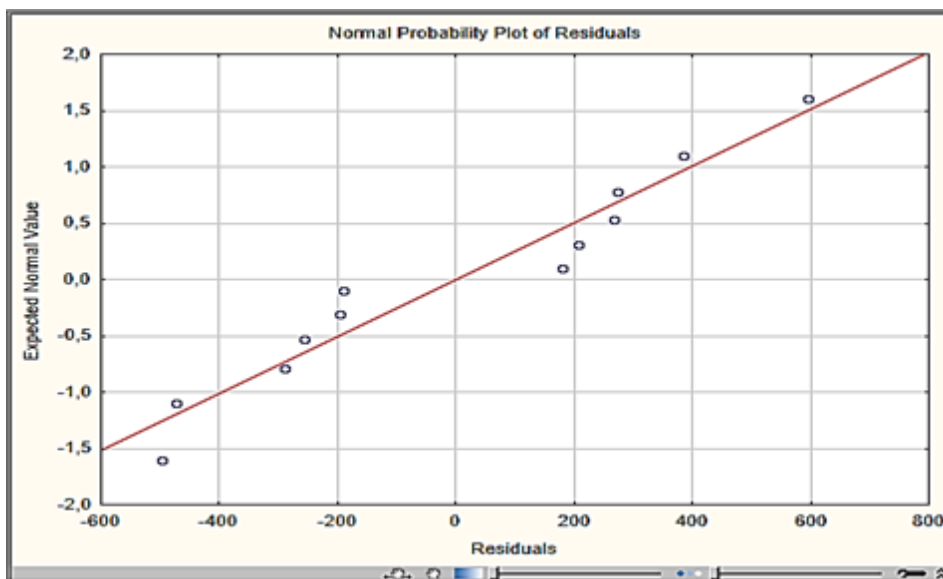

Рис. 2. Графік розподілу помилок на нормальному імовірнісному папері

Отже, побудована економетрична модель дозволяє чітко визначити чинники, зміни яких пояснюють зміни у чистому прибутку. Крім того, на основі побудованої моделі можна виконати прогноз майбутньої величини

чистого прибутку, який може значно впливати на оцінку фінансового. Було встановлено, що з метою збільшення чистого прибутку ТОВ «МЕТТОРГ» варто вчасно розраховуватися зі своїми кредиторськими зобов'язаннями.

Таким чином, кореляційно-регресійний аналіз надає потужний та гнучкий інструмент для вивчення взаємозв'язків між показником і множиною незалежних змінних. Основна мета використання цього методу – краще зрозуміти теперішній стан, а отже, навчитися керувати подіями, що відбуваються, а також точніше – передбачити майбутнє.

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент Малишко Є. О.

Література: 1. Грабовецький Б. Є. Використання кореляційно-регресійного аналізу для прогнозування фінансових результатів. *Статистика України*. 2014. № 9. С. 35–41. 2. Вітлінський В. В. Моделювання економіки : навч. посіб. Київ : КНЕУ, 2019. 408 с.

Стаття надійшла до редакції 20.06.2023 р.

ТЕОРЕТИКО-ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ ВИЗНАЧЕННЯ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ ПОЗИЧАЛЬНИКА

УДК 336.71

Співак В. Б.

Студент 4 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. В статті узагальнено теоретико-практичні засади визначення кредитоспроможності позичальника. Визначено, що саме кредитоспроможність є критерієм забезпечення фінансової безпеки банківської установи. Проведено порівняльну оцінку застосування окремих моделей визначення кредитоспроможності позичальника. Визначені їх переваги та недоліки.

Ключові слова: кредитоспроможність, кредитоспроможність позичальника, банк, фінансова безпека.

Annotation. The article summarizes the theoretical and practical foundations for determining the borrower's creditworthiness. It is determined that creditworthiness is a criterion for ensuring the financial security of a banking institution. A comparative assessment of the use of individual models for determining the borrower's creditworthiness was carried out.

Keywords: creditworthiness, borrower's creditworthiness, bank, financial security.

У сучасних умовах економіка України характеризується позитивними тенденціями економічного зростання, темпи та стійкість яких значною мірою залежать від здатності національної банківської системи забезпечувати потреби суб'єктів господарювання необхідними кредитними ресурсами. Банківське кредитування є чи не найважливішим джерелом їх прибутку, та поряд із тим чи не найголовнішим джерелом фінансування госпо-

дарської діяльності підприємств. Тому все частіше в нашій країні приділяється увага правильній та ефективній організації взаємовідносин між банками та підприємствами.

В умовах обмеженості власних фінансових ресурсів більшості вітчизняних підприємств проблема отримання кредитних коштів стає однією з найважливіших не тільки з позицій поточної діяльності, але й перспектив подальшого розвитку суб'єктів господарювання. Будь-яка кредитна операція повинна враховувати збалансованість інтересів банку та позичальника. Так, банку необхідно максимально точно оцінити кредитоспроможність контрагента, а останньому – чітко уявити вимоги, що ставляться кредитором.

Дослідженню теорії і практики організації кредитних відносин між банківськими установами та підприємствами присвячені праці таких вітчизняних вчених-економістів: В. В. Бордюг, М. Балицька, Н. Виговська, Д. В. Зеліско, О. О. Казак, М. І. Лазоряк, А. Ю. Погребняк, Р. А. Слав'юк та ін. Однак різноманітність підходів до оцінювання кредитоспроможності позичальника, як фізичних так і юридичних осіб, потребують критичного аналізу та обґрунтування доцільності застосування з урахуванням потреб і вимог суб'єктів кредитних відносин.

Метою статті є узагальнення теоретико-практичних засад визначення кредитоспроможності позичальника як критерію забезпечення фінансової безпеки банку.

Кредитоспроможність – це здатність позичальника за окреслених умов кредитування, в повному обсязі і у визначений кредитною угодою термін розрахуватися за своїми борговими зобов'язаннями грошовими коштами, що генеруються ним у процесі операційної діяльності [1, с. 499].

Визначення кредитоспроможності як основного критерію в побудові ефективних кредитних відносин між кредиторами і позичальниками полягає в такому [2]:

- оцінка рівня кредитоспроможності позичальника повинна здійснюватися виходячи зі спільних інтересів суб'єктів кредитних відносин. Надто високі вимоги до позичальника кредитних ресурсів з боку кредитодавця призводять до втрати клієнтів;
- спільність мети кредитора і позичальника при формуванні кредитних відносин виявляється в намаганні досягнення ними максимальної прибутковості. У першому випадку це досягається за рахунок раціонального розміщення кредитних ресурсів, а в другому – за рахунок їх ефективного використання на виробництві, включаючи розширення обсягів виробництва і ринків збуту, підвищення якості та конкурентоспроможності продукції, здійснення активної інноваційної діяльності тощо.

За результатами аналізу літературних джерел, знаходимо підхід оцінки кредитоспроможності позичальника з використанням інтегрального показника на основі застосування дискримінантної моделі [5].

$$Z = \beta_0 + \sum_{i=1}^n \beta_i x_i, \quad (1)$$

де Z – інтегральний показник;

x_i – фінансові коефіцієнти, що визначаються на підставі даних фінансової звітності боржника – юридичної особи;

β_i – параметри, що визначаються з урахуванням вагомості та розрядності фінансових коефіцієнтів і щорічно актуалізуються Національним банком України на підставі даних фінансової звітності боржників – юридичних осіб. Банк для актуалізації параметрів дискримінантної моделі подає до Національного банку України відповідну інформацію щодо даних фінансової звітності боржників – юридичних осіб за формою та у строки, установлені Національним банком України;

β_0 – вільний член дискримінантної моделі, значення якого щорічно актуалізуються Національним банком України.

За представленої в Положенні [5] методики визначення кредитоспроможності позичальника – юридичної особи інтегральний показник визначається для окремих груп підприємств залежно від масштабів та виду економічної діяльності.

АТКБ «ПриватБанк» при оцінюванні використовує систему оцінки кредитного ризику, розроблену на основі нормативних документів НБУ. Така оцінка ґрунтується на двох головних модулях:

- кількісний аналіз: відображає кредитоспроможність клієнта згідно з фінансовою інформацією за попередні періоди;

• якісний аналіз: включає нефінансову інформацію щодо поточного та майбутнього розвитку клієнта. Комбінація цих двох модулів визначає оцінку фінансового стану клієнта.

Скориставшись методикою, визначимо кредитоспроможність потенційного позичальника на прикладі сільськогосподарського підприємства (табл. 1).

Модель розрахунку інтегрального показника боржника – юридичної особи приймає вид:

$$Z = 2,599 + 0,451X_2 + 0,637X_5 + 0,529X_8 + 0,362X_9 + 0,756X_{11} , \quad (2)$$

де X_2 – показник загальної ліквідності;

X_5 – показник оборотності запасів;

X_8 – показник оборотності кредиторської заборгованості;

X_9 – показник рентабельності операційної діяльності;

X_{11} – показник покриття боргу чистим доходом.

Таблиця 1

Визначення інтегрального показника боржника – юридичної особи за моделлю НБУ

Показники	Роки		
	2019	2020	2021
X_2	1,54	1,21	0,92
X_5	0,09	0,05	0,05
X_8	0,31	0,26	0,12
X_9	0,00	0,00	0,06
X_{11}	3,98	0,68	0,28
Z	6,54	3,83	3,35
Клас боржника	високий	задовільний	задовільний

У сучасній практиці комплексного аналізу поширеною методикою його проведення є використання системи рейтингового ранжування на основі рангової оцінки в балах приналежності фактичних величин показників діяльності суб'єктів господарювання певному діапазону з можливих значень. Широка вживаність і популярність серед кредитних фахівців вітчизняних банків такого підходу пояснюється його простотою, зручністю застосування на практиці, легкістю формалізації інтегральної характеристики фінансово-економічного стану підприємств, розвитку тенденцій його зміни та перспектив подальшого функціонування [4].

Важливим методологічним аспектом формування методики визначення кредитоспроможності позичальника є оптимізація складу наявної на сьогодні великої кількості різнорідних показників, на основі значень яких визначається якість фінансового стану суб'єктів господарювання. Дані показники у сукупності повинні відповідати вимогам комплексної характеристики як поточного стану підприємства, так і тенденцій його подальшого розвитку в перспективі.

Проведений аналіз систем фінансових показників, які використовуються в різних методиках банків для аналізу фінансового стану позичальників, свідчить про неоднорідність їх складу і кількості. Для уникнення громіздкості методики оцінки виділимо 9 показників, що найчастіше використовуються у методиках аналізу фінансового стану позичальників (табл. 2).

Таблиця 2

Основні фінансові показники, що найчастіше використовуються у методиках аналізу фінансового стану позичальників [6–9]

Назва показника	Спосіб розрахунку	Частота використання показника, %	Вага показника
Коефіцієнт покриття	Оборотні активи / Поточні зобов'язання	100,00	0,20
Коефіцієнт автономії	Власний капітал / Підсумок балансу	100,00	0,18
Коефіцієнт рентабельності діяльності	Чистий прибуток / Виручка від реалізації	100,00	0,16
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	ГЗ + ПФ/Поточні зобов'язання	77,78	0,13
Коефіцієнт рентабельності активів	Чистий прибуток / Середньорічна вартість активів	77,78	0,11
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	(Оборотні активи-Поточні зобов'язання) / Власний капітал	44,44	0,09
Коефіцієнт оборотності активів	Чиста виручка від реалізації / Середня величина підсумку балансу	33,33	0,07
Коефіцієнт оборотності ДЗ	Чиста виручка від реалізації / Середньорічна ДЗ	22,22	0,04
Коефіцієнт оборотності КЗ	Чиста виручка від реалізації(С/в) / Середньорічна КЗ	22,22	0,02

Таким чином, на відміну від моделі визначення інтегрального показника боржника – юридичної особи, за моделлю НБУ пропонується розширити критерії оцінювання фінансового стану боржника, що дозволить більш обґрунтовано підійти до прийняття рішення щодо його кредитування. До методики додаються показники визначення стану фінансової стійкості, розширюється перелік показників ліквідності та ділової активності, що забезпечує можливості оцінювання перспектив розвитку підприємства. Це важливо в умовах плінності економічних процесів і нестабільності функціонування підприємств. Такий підхід дозволить усунути невизначеність при ухваленні рішення. Наразі за моделлю НБУ зміна класу позичальника з високого до задовільного за представленим прикладом не дозволяє однозначно прийняти рішення щодо можливостей його кредитування.

Орієнтовні інтервали зміни значень кожного з 9 фінансових показників і кількість балів, що відповідає даним інтервалам, встановлені на основі порівняльного аналізу методичних підходів до визначення кредитоспроможності позичальників банків та аналізу фінансового стану підприємств, подані в табл. 3.

Таблиця 3

Кількість балів, яка відповідає прийнятним значенням фінансових показників у методиці оцінки кредитоспроможності позичальників

Назва показника	Значення показника	Значення показника в балах
1	2	3
Коефіцієнт покриття (X1)	Менше 0,8	0
	Від 0,8 до 1,2	20
	Від 1,2 до 1,5	40
	Від 1,5 до 2	60
	Від 2, до 2,5	80
	Більше 2,5	100
Коефіцієнт автономії (X2)	Менше 0,3	30
	Від 0,3 до 0,5	60
	Від 0,5 до 0,7	100
	Більше 0,7	30
Коефіцієнт рентабельності діяльності (X3)	Менше 0	0
	Від 0 до 0,05	25
	Від 0,05 до 0,1	50
	Від 0,1 до 0,15	75
	Більше 0,15	100

Закінчення табл. 3

1	2	3
Коефіцієнт абсолютної ліквідності (X4)	Менше 0,1	30
	Від 0,1 до 0,2	60
	Від 0,2 до 0,35	100
	Більше 0,35	30
Коефіцієнт рентабельності активів (X5)	Менше 0	0
	Від 0 до 0,1	30
	Від 0,1 до 0,2	60
Коефіцієнт маневреності власного капіталу (X6)	Менше 0,3	30
	Від 0,3 до 0,5	60
	Від 0,5 до 0,6	100
	Більше 0,6	30
Коефіцієнт оборотності активів (X7)	Менше 3	20
	Від 3 до 4	40
	Від 4 до 6	60
	Від 6 до 8	80
	Більше 8	100
Коефіцієнт оборотності ДЗ (X8)	Менше 4	20
	Від 4 до 6	40
	Від 6 до 9	60
	Від 9 до 12	80
	Більше 12	100
Коефіцієнт оборотності КЗ (X9)	Менше 4	20
	Від 4 до 6	40
	Від 6 до 8	60
	Від 8 до 10	80
	Більше 10	100

Якщо система показників проранкована в послідовності спадання їх значущості, то значущість i -го показника можна визначити за правилом Фішберна:

$$w_i = \frac{2 \times (n - i + 1)}{n \times (n + 1)}, \quad (3)$$

де i – порядковий номер показника в проранкованій послідовності.

На базі порівняльного аналізу вагових коефіцієнтів фінансових показників у методиках оцінки кредитоспроможності позичальників вітчизняних і зарубіжних банків визначено середній рейтинг значущості для кожного з них і значення вагового коефіцієнта, яке відповідає певному місцю в проранкованій послідовності.

Найпростіший алгоритм формування кредитного рейтингу базується на такій формулі його розрахунку:

$$R = \sum_{i=1}^n w_i \times b_i, \quad (4)$$

де R – сумарна оцінка фінансових показників, бали;

b_i – оцінка i -го показника сукупності, бали.

Шкала рейтингової оцінки позичальника банку представлена у табл. 4.

Таблиця 4

Шкала рейтингової оцінки позичальника банку

Кількість балів	Клас кредитоспроможності	Характеристика
Більше 80	Клас «А»	фінансова діяльність добра
60-80	Клас «Б»	фінансова діяльність позичальника цієї категорії близька за характеристиками до класу «А», але наявні потенційні загрози його порушення
40-60	Клас «В»	фінансова діяльність задовільна і потребує більш детального контролю
20-40	Клас «Г»	фінансова діяльність незадовільна (економічні показники не відповідають установленим значенням) і спостерігається її нестабільність протягом року
Менше 20	Клас «Д»	фінансова діяльність незадовільна і є збитковою

Результати визначення класу позичальника на прикладі сільськогосподарського підприємства за методикою формування кредитного рейтингу на основі бальної оцінки представлено у табл. 5.

Таблиця 5

Результати визначення класу позичальника за методикою формування кредитного рейтингу на основі бальної оцінки

Показники	Роки					
	2019		2020		2021	
	Значення	Бали	Значення	Бали	Значення	Бали
X1	1,54	60	1,21	40	0,92	20
X2	-0,05	30	-0,10	30	-0,11	30
X3	-0,01	0	-0,10	0	0,04	25
X4	0,03	30	0,01	30	0,03	30
X5	-0,0018	0	-0,12	0	0,08	30
X6	-7,16	30	-1,47	30	0,64	30
X7	0,12	20	1,20	20	2,18	20
X8	0,42	20	4,13	40	9,40	80
X9	0,35	20	4,32	40	9,19	80
R	27		24		30	
Клас позичальника	Клас «Г»		Клас «Г»		Клас «Г»	

Таким чином, бачимо відмінності в оцінках визначення класу кредитоспроможності позичальника. Доводимо, що бальна оцінка надала більш обґрунтовані дані щодо стану позичальника. Включення в модель показників, розрахунок яких включає параметри чистого прибутку підприємства та розміру його власного капіталу, дозволили виявити проблемні позиції в його фінансовому стані. Тому для підвищення безпеки прийняття банківського рішення щодо кредитування діяльності підприємства доцільно поглиблювати оцінку його фінансового стану на основі всебічного аналізу діяльності.

Банки користуються різноманітними системами, що відрізняються одна від одної передусім складовими фінансового аналізу та алгоритмом розрахунку. Представлена методика відрізняється достатньо нескладним алгоритмом розрахунку, дозволяє ранкувати позичальників та встановлювати їх клас, що спрощує ухвалення кредитного рішення банку. Обрання надійних позичальників зменшує ризики банківської установи та сприяє забезпеченню її фінансової безпеки.

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент Алексеєнко І. І.

Література: 1. Слав'юк Р. А. Оцінювання кредитоспроможності позичальника: досвід Польщі. *Інфраструктура ринку*. 2018. № 19. С. 497–505. 2. Домбровська Л. Оцінка кредитоспроможності позичальника як основний напрям

мок управління ризиками комерційного банку. *Схід*. 2004. № 2 (60). С. 47–50. **3.** Дехтяр Н. А., Бондаренко А. Ф., Моїсеєнко М. А. Сучасні методологічні аспекти визначення кредитоспроможності підприємств. *Економіка і суспільство*. 2018. № 19. С. 367–373. **4.** Юдіна С. В., Нагорнюк Г. О. Порівняння моделей оцінки кредитоспроможності домогосподарств. *Інтелект XXI*. 2020. № 1. С. 98–103. **5.** Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями : Постанова Правління Національного банку України від 30.06.2016 № 351. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16#Text>. **6.** Про затвердження Методичних рекомендацій щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства : Наказ Міністерства економіки України від 19.01.2006 № 14. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0014665-06#Text>. **7.** Про внесення змін до Порядку проведення оцінки фінансового стану бенефіціара та визначення виду забезпечення для обслуговування та погашення позики, наданої за рахунок коштів міжнародних фінансових організацій : Наказ Міністерства фінансів України від 22.10.2009 № 1234. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1093-09>. **8.** Про затвердження Методики аналізу фінансово-господарської діяльності підприємств державного сектору економіки : Наказ Міністерства фінансів України від 14.02.2006 № 170. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0332-06#Text>. **9.** Про затвердження Положення про порядок здійснення аналізу фінансового стану підприємств, що підлягають приватизації : Наказ Міністерства фінансів України, Фонду державного майна України від 26.01.2001 № 49. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0121-01#Text>.

Стаття надійшла до редакції 20.06.2023 р.

ЗАСТОСУВАННЯ ТАКСОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ ДЛЯ ОЦІНКИ ЯКОСТІ КРЕДИТНОГО ПОРТФЕЛЯ БАНКУ

УДК 336.719

Тарасік А. М.

Студент 4 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. В дослідженні розглянуто та реалізовано методичний підхід до застосування таксономічного аналізу для оцінки якості кредитного портфеля банку. Сформовано інтегральний показник якості кредитного портфеля банку, проведено аналіз його динаміки та визначено фактори, які впливають на його зміну.

Ключові слова: кредитний портфель, оцінка, якість кредитного портфеля, таксономічний аналіз, кредитний ризик.

Annotation. The study considered and implemented a methodical approach to the application of taxonomic analysis to assess the quality of the bank's loan portfolio. An integral indicator of the quality of the bank's loan portfolio was formed, an analysis of its dynamics was carried out, and the factors affecting its change were determined.

Keywords: credit portfolio, assessment, credit portfolio quality, taxonomic analysis, credit risk.

У структурі активів банку від третини до половини займає саме кредитний портфель. Він є основним джерелом доходів банку, а також є головним джерелом ризику розміщення цих активів. Через наявність великої кількості проблемних кредитів, формування резерву в недостатній кількості, надання великих кредитів одному

позичальнику погіршується якість кредитного портфеля. Це свідчить про те, що банк не зможе отримувати необхідний для нього дохід, а отже, не зможе розрахуватися за своїми зобов'язаннями перед клієнтами. Таким чином, найважливішими є обґрунтовані методи оцінки якості кредитного портфеля банку, а саме такої властивості його структури, яка забезпечує високий рівень прибутковості при прийнятному рівні кредитного ризику [1]. У цьому зв'язку актуальним є дослідження проблематики оцінювання якості кредитного портфеля банку.

Вагомий внесок до вивчення питань організації та аналізу кредитної діяльності банків внесли такі вітчизняні та зарубіжні вчені, як Васюренко О. В., Вовк В. Я., Гальчинський А. С., Гуцал І. С., Дзюблюк В. О., Івасів Б. С., Мороз А. М., Савлук М. І., Роуз С. П., Дж. Ф. Сінкі та інші.

Одним із методів інтегральної оцінки є таксономічний аналіз, запропонований В. Плютою. Суттєві надбання у використанні таксономічного аналізу для оцінки та обґрунтування економічних явищ належать таким ученим, як: Малярєць Л. М., Енюкова І. С., Литовченко О. Ю., З. Хельвіг та інші.

Метою статті є формування та аналіз інтегрального таксономічного показника оцінки якості кредитного портфеля АТ «УкрСиббанк».

Отже, використовуючи метод таксономічного аналізу, можна сформулювати узагальнену оцінку рівня якості організації кредитної діяльності АТ «УкрСиббанк». Це пов'язано з тим, що вказаний метод надає можливість опрацювати багатofакторний статистичний матеріал та побудувати його єдину кількісну характеристику. Тобто таксономія вирішує проблему впорядкування багатовимірних процесів відносно заданої точки-еталона [2].

Щоб оцінити якість кредитного портфеля банку, пропонується використовувати таку сукупність показників:

- коефіцієнт забезпечення позик (Кз.п);
- коефіцієнт покриття кредитного портфеля власним капіталом (Кз.к);
- коефіцієнт проблемних кредитів (Кп.к);
- коефіцієнт дохідності кредитного портфеля (Кд);
- норматив максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (Н7);
- норматив великих кредитних ризиків (Н8);
- норматив максимального розміру кредитного ризику за операціями (Н9).

При побудові таксономічного показника вихідною матрицею є матриця, яка складається зі значень цих показників за досліджуваний період часу з 31.12.2019 р. по 30.09.2022 р. (табл. 1).

Таблиця 1

Вихідні дані для побудови таксономічного показника оцінки якості кредитного портфеля АТ «УкрСиббанк»

Квартал	Кз.п	Кз.к	Кп.к	Кд	Н7, %	Н8, %	Н9, %
31.12.2019	0,92	0,32	0,07	0,06	24,99	108,57	8,31
31.03.2020	0,92	0,30	0,07	0,05	19,99	235,81	9,28
30.06.2020	0,90	0,40	0,08	0,05	19,99	169,84	9,44
30.09.2020	0,92	0,35	0,07	0,04	19,99	220,59	13,62
31.12.2020	0,91	0,38	0,08	0,04	19,99	233,45	12,33
31.03.2021	0,92	0,38	0,06	0,04	19,99	219,58	11,55
30.06.2021	0,92	0,41	0,06	0,04	19,4	227,71	10,77
30.09.2021	0,94	0,36	0,04	0,04	19,99	168,7	9,8
31.12.2021	0,97	0,34	0,01	0,04	18,6	214,64	11,72
31.03.2022	0,95	0,32	0,01	0,05	17,63	90,59	15,06
30.06.2022	0,92	0,43	0,02	0,08	11,55	57,36	10,67
30.09.2022	0,87	0,56	0,03	0,13	11,82	44,59	11,84

Джерело: складено за даними [4]

На наступному етапі вихідну матрицю необхідно стандартизувати (табл. 2).

Таблиця 2

Стандартизована матриця показників оцінки якості кредитного портфеля АТ «УкрСиббанк»

Квартал	Кз.п	Кз.к	Кп.к	Кд	Н7, %	Н8, %	Н9, %
31.12.2019	-0,19	-0,88	0,82	0,12	1,72	-0,80	-1,51
31.03.2020	-0,06	-1,19	0,68	-0,31	0,36	0,97	-1,00
30.06.2020	-0,89	0,26	1,16	-0,03	0,36	0,05	-0,92
30.09.2020	-0,15	-0,35	0,79	-0,53	0,36	0,76	1,26
31.12.2020	-0,24	0,08	0,88	-0,50	0,36	0,94	0,59
31.03.2021	-0,02	0,02	0,48	-0,59	0,36	0,74	0,18
30.06.2021	0,03	0,47	0,39	-0,40	0,20	0,86	-0,22
30.09.2021	0,62	-0,28	-0,25	-0,55	0,36	0,04	-0,73
31.12.2021	1,92	-0,62	-1,60	-0,60	-0,02	0,68	0,27
31.03.2022	1,21	-0,78	-1,60	-0,33	-0,28	-1,05	2,01
30.06.2022	-0,11	0,68	-1,03	0,82	-1,93	-1,51	-0,28
30.09.2022	-2,13	2,62	-0,72	2,90	-1,85	-1,69	0,33
Точка-еталон	1,92	2,62	-1,60	2,90	-1,93	-1,69	-1,51

Одночасно необхідно побудувати точку-еталон, до якої входять найбільші значення показників стимуляторів і найменші – дестимуляторів [4]. Стимуляторами є коефіцієнт забезпеченості позик, коефіцієнт покриття кредитного портфеля власним капіталом, коефіцієнт доходності кредитного портфеля. Дестимуляторами є коефіцієнт проблемних кредитів та нормативи Н7, Н8, Н9. За допомогою отриманих даних потрібно з використанням евклідової відстані розрахувати значення відстаней C_{io} між окремими спостереженнями та точкою-еталоном. Після проведення розрахунків допоміжних величин ($(\bar{C}_0) = 5,99$, $S = 0,96$, $C_0 = 7,92$) розраховується безпосередньо сам таксономічний показник D_i (табл. 3).

Таблиця 3

Розрахунок таксономічного показника

Квартал	Розрахунок відстані до точки-еталона							C_{io}	D_i
	Кз.п	Кз.к	Кп.к	Кд	Н7, %	Н8, %	Н9, %		
31.12.2019	4,46	12,25	5,86	7,72	13,28	0,79	0,00	6,66	0,16
31.03.2020	3,93	14,51	5,21	10,27	5,24	7,06	0,26	6,82	0,14
30.06.2020	7,93	5,57	7,60	8,55	5,24	3,03	0,35	6,19	0,22
30.09.2020	4,29	8,83	5,69	11,78	5,24	5,98	7,68	7,03	0,11
31.12.2020	4,66	6,45	6,15	11,55	5,24	6,88	4,40	6,73	0,15
31.03.2021	3,77	6,75	4,31	12,20	5,24	5,91	2,86	6,41	0,19
30.06.2021	3,58	4,63	3,94	10,90	4,53	6,47	1,65	5,98	0,25
30.09.2021	1,70	8,42	1,82	11,86	5,24	2,97	0,60	5,71	0,28
31.12.2021	0,00	10,49	0,00	12,23	3,65	5,58	3,17	5,93	0,25
31.03.2022	0,52	11,57	0,00	10,42	2,72	0,41	12,41	6,17	0,22
30.06.2022	4,15	3,77	0,32	4,31	0,00	0,03	1,52	3,76	0,53
30.09.2022	16,43	0,00	0,78	0,00	0,01	0,00	3,39	4,54	0,43

Для більшої наочності слід побудувати діаграму динаміки інтегрального показника впродовж досліджуваного періоду (рис. 1).

Аналізуючи динаміку таксономічного показника, яка наведена на рис. 1, можна побачити його різке зростання у 11 кварталі (30.06.2022 р.). До того ж у цьому періоді спостерігається значне зниження нормативів максимального розміру кредитного ризику на одного контрагента (11,55 %), великих кредитних ризиків (57,36 %)

та максимального розміру кредитного ризику за операціями (10,67 %). Зі свого боку норматив Н9 обмежує сукупну суму всіх ризиків щодо інсайдерів і вирівнює можливі загрози збереженню регулятивного капіталу банку. Так, ще станом на 31.09.2022 р. Н7 дорівнює 17,63 %, Н8 – 90,59 %, а Н9 – 15,06 %.

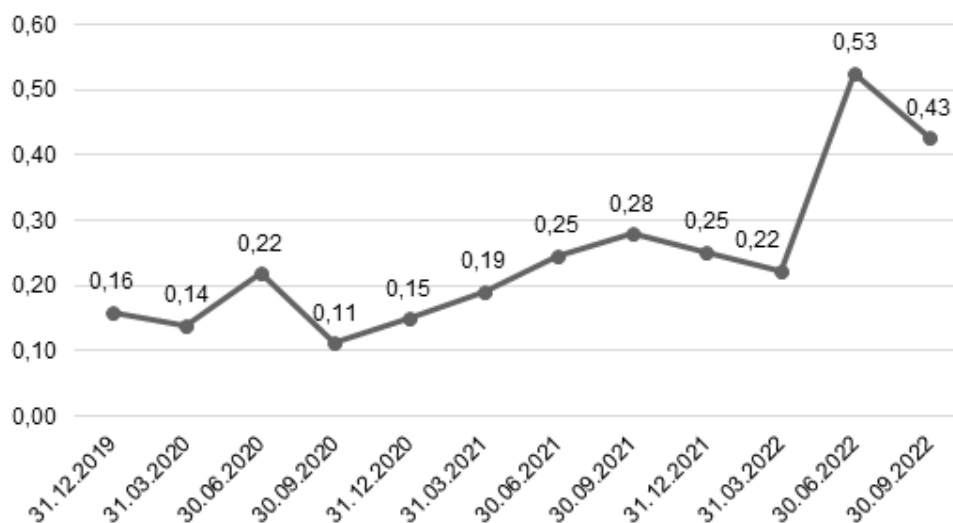

Рис. 1. Динаміка інтегрального показника якості кредитного портфеля АТ «УкрСиббанк» з 31.12.2019–30.09.2022 рр.

Отже, якість кредитного портфеля АТ «УкрСиббанк» більше має позитивну тенденцію за аналізований період. Адже 30.06.2020 р. відбулося зростання інтегрального показника. Також з 31.12.2020 р. відбувається стабільне збільшення показника до 30.09.2021 р. включно. Стрімке зростання відбулося і 30.06.2022 р., майже вдвічі порівняно з попереднім кварталом. Така тенденція свідчить про ефективну кредитну політику банку та правильне управління кредитним ризиком.

Таким чином, можна зробити висновок, що саме 30.06.2022 р. характеризується найкращим станом кредитного портфеля банку, адже таксономічний показник у цьому періоді має найбільше значення – 0,53. Найнижче значення спостерігалось у 30.09.2020 р. Отримані результати аналізу свідчать про те, що показник таксономії якості кредитного портфеля за аналізований період має нерівномірний характер, що може негативно відобразитися на роботі банку. У майбутньому така тенденція може стати причиною порушення рівномірної роботи АТ «УкрСиббанк» і невідповідності розвитку окремих компонентів діяльності загальним потребам банку.

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент Лелюк С. В.

Література: 1. Антонюк Н. А., Крукевич Н. М. Методичні підходи до оцінки фінансової стійкості бюджетів. Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична. 2018. Вип. 19. С. 10–17. DOI: 10.5281/zenodo.2631422. 2. Бак Н. А. Фінансова безпека територіальних громад в Україні: сутність, структурні складові, загрози. Світ фінансів. 2019. Вип. 1. С. 98–110. URL: <http://sf.tneu.edu.ua/index.php/sf/article/view/1098/1101>. 3. Бондарук Т., Бондарук І., Дубина М. Методичний інструментарій оцінки фінансової стійкості місцевих бюджетів України. Світ фінансів. 2019. № 2. С. 60–72. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/svitfin_2019_2_7. 4. Коритько Т. Ю. Методи оцінки фінансової стійкості місцевих бюджетів. Економічний простір. – 2008. № 12. С. 140–145. URL: http://nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ekpr/2008_12/1/koritko.pdf/. 5. Костирко Л. А., Велентейчик Н. Ю. Методичні засади комплексного аналізу фінансової стійкості місцевих бюджетів. Фінансовий простір. 2016. № 1. С. 83–92. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fin_pr_2016_1_13. 6. Лютий І. О., Спасів Н. Я. Оцінка фінансової спроможності об'єднаних територіальних громад. Фінанси України. 2019. № 7. С. 92–112. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Fu_2019_7_7. 7. Децентралізація в Україні. URL: <https://decentralization.gov.ua>. 8. Open budget. URL: <https://openbudget.gov.ua>.

Стаття надійшла до редакції 20.06.2023 р.

ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ Й ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ БАНКІВ В УКРАЇНІ

УДК 658:330.341

Шляхтіна А. Д.

Студент 4 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. У статті було досліджено сутність оцінювання фінансової стійкості банку. Наведено фактори, що впливають на забезпечення фінансової стійкості. Розглянуто методичні підходи до оцінювання фінансової стійкості банків, що застосовуються в Україні. Оцінено фінансову стійкість АТК «Приват-Банк». Для забезпечення ефективності функціонування та розвитку економіки будь-якої країни потрібна стабільна банківська система. Здійснення аналізу фінансового стану банківських установ є пріоритетною задачею органів банківського нагляду, самих банків і професійних учасників ринку.

Ключові слова: стійкість банку, фінанси, банк, розвиток економіки, аналіз.

Annotation. The essence of assessing the financial stability of the bank was investigated in the article. The factors influencing the provision of financial stability are given. Methodical approaches to assessing the financial stability of banks, which are used abroad and in Ukraine, are considered. The financial stability of ATC «PrivatBank» was assessed. A stable banking system is necessary to ensure the efficiency of operation and development of the economy of any country. Analyzing the financial condition of banking institutions is a priority task of banking supervision bodies, banks themselves and professional market participants.

Keywords: stability of the bank, finance, bank, economic development, analysis.

Актуальність теми статті зумовлена тим, що для правильного і подальшого розширення банківських установ треба вміти правильно аналізувати й оцінювати фінансову стійкість банку протягом кожного року. Тим самим у вас буде можливість дослідити ті фактори, що впливають на забезпечення фінансової стійкості, або знайти ті фактори, які, навпаки, погіршують фінансову стійкість банку, і мати можливість їх поліпшити до тих показників, які вам потрібні.

Мета роботи полягає в тому щоб здійснити оцінку та аналіз поточного стану фінансової стійкості банку та визначити шляхи підвищення показників фінансової стійкості з урахуванням сучасного стану розвитку банківської системи в Україні в цілому.

Фінансова стійкість банку визначається основними показниками, обсягом та структурою власних коштів, нормою прибутку, дохідністю, ліквідністю тощо. Метою оцінки фінансового стану банку є його аналіз в ретроспективній динаміці для виявлення реальної стійкості банку [4]. Фінансовий стан банку характеризується за допомогою таких груп показників: показники фінансової стійкості банку; показники, що характеризують ділову активність банку; показники ліквідності; показники ефективності управління.

Фінансова стійкість банку – це головна умова його існування та активної діяльності. Вона формується під впливом об'єктивних і суб'єктивних факторів і оцінюється за допомогою як окремих показників, так і зведених комплексних показників, які лежать в основі рейтингових оцінок діяльності банків [1].

Фінансова стійкість банку залежить від багатьох зовнішніх і внутрішніх факторів. До зовнішніх факторів, які впливають на фінансову стабільність як окремого банку, так і банківської системи загалом, відносять:

- стійкість національної валюти;
- упорядкованість державних фінансів, поєднана з відсутнім або невеликим бюджетним дефіцитом;
- низький рівень інфляції;
- довіра громадян до кредитно-фінансової системи країни;

- незначні обсяги відпливу капіталу за кордон;
- сприятливий інвестиційний клімат за наявності джерел для довгострокового кредитування.

До внутрішніх факторів, які впливають на стабільність банку, належать якість менеджменту, пов'язана з грамотним розподілом праці, правильною кредитною та дисконтною політикою банку, стратегією банку, ефективним банківським маркетингом, дотриманням існуючих економічних нормативів, установлених НБУ, та чинного законодавства, професійними якостями керівництва банку тощо [2].

Більшість показників фінансової стійкості банку базується на визначенні достатності капіталу для покриття банківських ризиків та на оцінці структури капіталу, яка визначає якісний склад балансового капіталу [3].

Показники фінансової стійкості можна розділити на:

- 1) показники, що базуються на структурі банку та достатності капіталу;
- 2) показники, що базуються на структурі залучених коштів і запозичених;
- 3) показники, що базуються на якості активів банку;
- 4) показники, що характеризують динаміку (поведінку) окремих складових активу та пасиву.

Розглянемо першу групу показників фінансової стійкості банку, засновану на достатності банківського капіталу.

Оцінка незалежності, а отже, і стійкості щодо кон'юнктурних змін на ринку здійснюється за допомогою аналізу відношення власного капіталу до зобов'язань. Цей коефіцієнт називається коефіцієнтом надійності і розраховується за формулою:

$$\text{Кнад} = \text{Капітал} / \text{Зобов'язання.}$$

Якщо в чисельник береться балансовий капітал (капітал-брутто), то передбачається, що капітал банку повинен на 25–30 % покривати зобов'язання. Якщо до складу чисельника входить чистий капітал (регулятивний), то значення цього коефіцієнта має бути більше 5 % (деякі банки потребують доведення цього показника до 10 %). Його динаміка свідчить про фінансовий стан банку: у разі зростання показника стійкість підвищується і знижується, якщо падає його значення. Аритмія показника свідчить про ризик втрат по формуванню стійкої ресурсної бази. Аритмія може бути також свідченням можливих проблем з поточною ліквідністю.

Банківський сектор відіграє найважливішу роль у пом'якшенні безпрецедентного макроекономічного та фінансового шоку, викликаного коронавірусом, шляхом сприяння позичальникам, які постраждали від наслідків пандемії, зокрема, через зміни механізмів кредитування реального сектора економіки країни. З огляду на це, в Україні центральним банком проведено ряд заходів і змін у регуляторній політиці у відповідь на загрозу фінансової стійкості банківської системи через пандемію COVID-19. Так, дії Національного банку України враховують світову практику та передбачають такі заходи, як:

- відстрочено впровадження буферів консервації капіталу та системної важливості. Значимо, що перший норматив повинен був введеним у дію з початку 2020 року, а другий – із 1 січня 2021 року [4];
- рекомендовано не виплачувати дивіденди до жовтня 2020 року;
- відстрочено запровадження вимог до покриття капіталом ОВДП в іноземній валюті;
- скасовано стрес-тестування банків у 2020 році та відстрочено виїзні перевірки банків і небанківських кредитних установ;
- запроваджено довгострокове рефінансування банків (строком до 5 років), а також розширено перелік об'єктів застави;
- укладено угоду з Європейським банком реконструкції та розвитку про валютний своп обсягом до 500 млн дол.;
- збільшено строк формування та затвердження банками стратегії управління проблемними активами;
- збільшено строк подання та оприлюднення фінансової звітності;
- рекомендовано банкам реструктуризувати кредити позичальникам, які постраждали через обмеження, пов'язані з пандемією коронавірусу та війною;

- пом'якшено вимоги до оцінки кредитного ризику, тобто кредити, які було реструктуризовано у зв'язку карантинними обмеженнями, не впливатимуть на капітал банків [5].

Насамперед, зауважимо, що НБУ й надалі слідуватиме нормам міжнародних стандартів регулювання діяльності банків, визначених Базельським комітетом із банківського нагляду, а також використовуватиме досвід розвинених країн світу. Таким чином, протягом 2021–2024 років передбачено впровадження таких вимог:

- на першому етапі (з 1 січня 2021 року) заплановано запровадження нормативу NSFR – коефіцієнта чистого стабільного фінансування. Цей показник стосується підтримки ліквідності банків та покликаний сприяти зниженню впливу загроз на фінансову стабільність, які пов'язані з короткими строками фінансування банків [6];

- на другому етапі (протягом I кварталу 2021 року) планується визначити строки активації буферів консервації капіталу та системної важливості, імплементацію яких було призупинено у березні 2020 року через пандемію коронавірусу. Зазначимо, що, відповідно до чинного законодавства, банки формують буфери капіталу понад значення нормативу достатності основного капіталу. Буфер системної важливості стосується виключно системно важливих банків, а його дотримання дозволяє зробити ці банки більш стресостійкими та мінімізує настання кризових ситуацій. Крім того, у II півріччі 2021 року Національний банк України підвищить вагу ризику для незабезпечених споживчих кредитів до 150 %. Поточну вагу ризику встановлено на рівні 100 %. Тобто за новими вимогами кожні 100 грн кредиту банк повинен забезпечити 15 грн власного капіталу. Таке нововведення стимулюватиме банки проводити зважену кредитну політику, що сприятиме збереженню фінансової стабільності [7; 8]. Крім того, на цьому етапі планується запровадити оцінку адекватності капіталу та ліквідності банку у наступні три роки;

- на третьому етапі (з 1 січня 2022 року) буде введено мінімальні вимоги щодо покриття капіталом операційного та ринкового ризиків. Зазначимо, що наразі банки зобов'язані виконувати вимоги щодо мінімізації кредитного та валютного ризиків. Проте з 2022 року банки розраховуватимуть достатність капіталу також і з урахуванням операційного та ринкового ризиків. Так, операційний ризик проявляється у навмисних або ненавмисних діях третіх осіб, збоїв у роботі інформаційних систем тощо. Ринковий ризик проявляється у зміні курсів іноземних валют, відсоткових ставок, вартості фінансових інструментів тощо;

- на четвертому етапі (із 1 січня 2024 року) здійснюватиметься приведення структури капіталу банків відповідно до міжнародних стандартів. Зокрема, буде запроваджено трирівневу структуру капіталу, яка ділить його на основний капітал 1-го рівня, додатковий капітал 1-го та 2-го рівнів. Нова класифікація має очистити капітал від складових, які не можуть поглинати збитки та не забезпечують фінансову стійкість банку [9].

Отже, вищезазначені заходи дозволили зберегти довіру до банківської системи та знизити панічні настрої на фінансовому ринку України. З огляду на проведені дослідження можемо констатувати той факт, що вихід із кризової ситуації та посилення фінансової стабільності банківського сектора вітчизняної економіки насамперед залежать від дій центрального банку. Тому існує потреба у детальному плані розвитку та введенні додаткових регуляторних вимог для забезпечення фінансової стійкості банків у майбутньому.

Таким чином, оскільки фінансова стійкість є динамічною інтегральною характеристикою банку, то, очевидно, найбільш прийнятним для проведення аналізу та управління фінансовою стійкістю слід вважати динамічний підхід. Суть застосування такого підходу полягає в тому, що для оцінки фінансової стійкості доцільно використовувати не тільки показники, що характеризують її складові, а й досліджувати критерії динамічної стабільності діяльності банку.

Можна констатувати, що банківський сектор України знаходиться в умовах реального випробовування режиму стрес-тестування. Криза, спричинена пандемією, торкнулася всіх держав загалом і їхніх фінансових систем зокрема. Наслідки кризи для банківської системи відчуватимуться впродовж тривалого періоду часу. Особливо стосовно якості кредитного портфеля банків та платоспроможності їхніх позичальників. Проте діяльність вітчизняних банків і Національного банку України за останні 5 років дала свої позитивні результати. Це, зокрема, очищення банківського сектора, впровадження нових вимог до капіталу та ліквідності, регулярне стрес-тестування, імплементація ризик-орієнтованого підходу до нагляду, що зрештою посприяло формуванню достатнього запасу міцності банківської системи країни. Насамкінець зауважимо, що в результаті ефективної імплементації нових регуляторних вимог рівень фінансової стійкості окремих банків та банківської системи загалом здатен підвищитися задля забезпечення подальшого протистояння кризовим явищам управління конкурентоспроможністю на стадіях розробки та створення нових видів продукції, її виробництва та збуту. При цьому особливу увагу потрібно приділяти стадії виробництва та маркетингу, де матеріалізуються важливі елементи конкурентоспроможності. Зміни полягають у тому, що якість та витрати на виробництво, а також інші

показники діяльності підприємства повинні розглядатися комплексно та оцінюватися за кінцевим результатом – конкурентоспроможністю продукції, а отже, і конкурентоспроможністю підприємства.

Реалізація наведеного підходу можлива за такими напрямками: удосконалення організаційної структури маркетингової служби підприємства, виробничої системи якості, розробка чітких стандартів та функціональних завдань; комплексне охоплення у межах єдиної управлінської стратегії всіх компонентів і напрямків маркетингових досліджень: продукції, цін, ринків, реклами, інформаційної бази, їх чіткої орієнтації на розв'язання завдань підвищення конкурентоспроможності підприємства, просування товару на ринки збуту [6].

Таким чином, базуючись на досвіді роботи вітчизняних підприємств, українським виробникам при розробці програми підвищення конкурентоспроможності в умовах глобалізації необхідно: створити в рамках апарату управління ефективну службу маркетингу, яка зможе ефективно досліджувати ринок; впроваджувати централізовану систему управління якістю продукції; регулярно проводити діагностику та прогнозування зовнішнього середовища задля виявлення потенційно можливих негативних аспектів; здійснювати збалансовану програму інвестування та удосконалення виробництва; залучати на умовах партнерських відносин іноземні підприємства з новими технологіями на умовах давальницької сировини [7].

Отже, можна зробити висновок, що сучасні підприємства мають самі визначити для себе стратегію розвитку, і вона індивідуальна для кожного підприємства. Але є загальні заходи з підвищення конкурентоспроможності – це удосконалення маркетингової політики підприємства, розробка ефективної стратегії, впровадження інновацій у виробництво.

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент Полтініна О. П.

Література: 1. Васюренко О., Ляшенко В., Подчесова В. Ефективність кредитування фізичних та юридичних осіб банками України. Методологія аналізу стохастичних границь. *Вісник Національного банку України: щомісячний науково-практичний журнал НБУ*. 2014. № 1. С. 5–19. 2. Кривич Я. М. Вплив інновацій на стратегічний розвиток банку. URL: <http://dspace.uabs.edu.ua/bitstream/123456789/797/3/4.pdf>. 3. Гончаренко Т. П. Стратегічний аналіз внутрішнього середовища банку. *Науковий вісник Полісся*. 2019. № 2 (18). С. 190–198. 4. Зверяков М. І., Коваленко В. В., Сергеева О. С. Управління фінансовою стійкістю банків: підручник. Одеса: Вид-во «Атлант», 2014. 485 с. 5. Звіт про фінансову стабільність. Червень 2020 // Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/stability/report>. 6. Кочетков В. М. Організація управління фінансовою стійкістю банку в ринкових умовах: монографія. Київ: Вид-во Європ. У-ту, 2013. 300 с. 7. Національний банк запроваджує новий норматив довгострокової ліквідності для банків – NSFR // Офіційний сайт Національного банку України. 2019. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/natsionalniy-bank-zaprovdjuye-noviy-normativ-dovgostrokovoyi-likvidnosti-dlyabankiv--nsfr>. 8. Оновлено план упровадження регуляцій для банків у 2021–2024 роках // Офіційний сайт Національного банку України. 2020. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/onovleno-planuprovadjennya-regulyatsiy-dlya-bankiv-u-2021-2024-rokah>. 9. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua>.

Стаття надійшла до редакції 20.06.2023 р.

АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ДЕПОЗИТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ АТ КБ «ПРИВАТБАНК»

УДК 336.717

Ювченко М. Ю.

Студент 4 курсу
факультету фінансів і обліку ХНЕУ ім. С. Кузнеця

Анотація. Проаналізовано темпи розвитку депозитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» з використанням методу порівнянь, вертикального аналізу, горизонтального аналізу. Порівняно депозитну діяльність банку з такими конкурентами, як АТ «Пумб», АТ «Укресімбанк», АТ «Укрсіббанк», АТ «Кредобанк» для визначення рівня ефективності надання депозитних послуг.

Ключові слова: банк, депозит, депозитні операції, депозитний портфель, строкові депозити, депозити юридичних осіб, депозити фізичних осіб.

Annotation. The rate of development of the deposit portfolio of JSC CB «PrivatBank» was analyzed using the method of comparisons, vertical analysis, and horizontal analysis. The deposit activity of the bank was compared with such competitors as JSC «Pumb», JSC «Ukreximbank», JSC «Ukrsibbank», JSC «Kredobank» in order to determine the level of efficiency of providing deposit services.

Keywords: bank, deposit, deposit operations, deposit portfolio, term deposits, deposits of legal entities, deposits of individuals.

На сьогодні із загостренням ринкової конкуренції банки приділяють велику увагу методам залучення коштів клієнтів на вкладні рахунки, як основу формування банківських ресурсів. На ринку фінансових послуг банки є посередниками, тому працюють в основному із залученими ресурсами, що розміщуються у дохідних активах з метою отримання прибутку.

Нині в Україні діє велика кількість банків, які обслуговують поточні виробничі потреби та інвестиційні потреби підприємств. З цієї причини головним завданням банків є створення необхідних умов для реалізації свого продукту з метою задоволення потреб клієнтів. Саме банки організують грошовий оборот, надаючи суб'єктам господарювання додаткові платіжні засоби. Отже, банкам важливі оптимізація депозитної політики та підвищення рівня її ефективності.

Залишається велика проблема формування ресурсної бази банків, що проводиться за рахунок вкладень фізичних і юридичних осіб, що є одним із основних аспектів забезпечення функціонування установи. Тому необхідним є розвиток депозитних відносин з метою забезпечення стабільності та конкурентоспроможності банківської системи в цілому. Депозитний портфель банку володіє більшою частиною ресурсів і визначає розмір кредитних операцій. Депозити є так званою мірою довіри і визнання вкладниками діяльності банку.

Актуальність теми пояснюється необхідністю подальшого вивчення та аналізу теоретичних і практичних досліджень з проблем покращення депозитної діяльності банків з метою забезпечення стабільності та надійності банківської системи.

Дослідженням теоретичних аспектів та аналізу депозитних операцій займалися вітчизняні та зарубіжні вчені: Герасимович А. М., Алексеєнко М. Д., Парасій-Вергуненко І. М., Колодізев О. М., Азізова К. М., Мулик Т. О., Продан М. В., Рац О. М., Холодна Ю. Є. та ін. [1–6].

Метою статті є узагальнення теоретичних положень та практичних рекомендацій щодо аналізу й оцінки депозитної діяльності банку з використанням методу порівнянь, вертикального аналізу, горизонтального аналізу.

У сучасних умовах важливу роль у формуванні ресурсів банків (як світових, так і українських) відіграють саме депозити. Депозити класифікуються за різними ознаками, але також вони поділяються на основні групи: депозити фізичних і юридичних осіб; строкові депозити та депозити на вимогу; депозити в національній та іноземній валютах.

Проте особливо привабливим для банківських установ є депозити фізичних осіб (депозити населення), оскільки саме вони в основному мають строкову природу. Тому обсяги депозитів фізичних осіб зазвичай перевищують обсяги депозитів юридичних осіб. Нижче наведено таблицю з депозитами АТ КБ «ПриватБанк», а саме їх зміни у абсолютних та відносних значеннях впродовж 2017–2021 рр. (табл. 1).

Таблиця 1

Депозитні операції АТ КБ «ПриватБанк» за 2017–2021 рр., у млн грн

Види депозиту	Роки				
	2017	2018	2019	2020	2021
Фізична особа:					
Строкові депозити фізичних осіб	119 476	109 778	99 168	102 374	88 128
Абсолютне відхилення		-9 698	-10 610	3 206	-14 246
Відносне відхилення		0,92	0,90	1,03	0,86
Поточні рахунки / рахунки до запитання фізичних осіб	52 118	72 892	90 827	125 330	141 222
Абсолютне відхилення		20 774	17 935	34 503	15 892
Відносне відхилення		1,40	1,25	1,38	1,13
Юридична особа:					
Строкові депозити юридичних осіб	12 798	11 422	10 626	14 813	12 487
Абсолютне відхилення		-1376	-796	4187	-2326
Відносне відхилення		0,89	0,93	1,39	0,84
Поточні рахунки / рахунки до запитання юридичних осіб	23 358	36 786	39 822	69 935	83 224
Абсолютне відхилення		13 428	3 036	30 113	13 289
Відносне відхилення		1,57	1,08	1,76	1,19

Згідно з табл. 1 строкові депозити фізичних осіб у 2017–2019 рр. зменшувалися за розміром з 119 476 млн грн до 99 168 млн грн, після підвищення в 2020 р. на 3 206 млн грн (на 3 %) – до 88 128 млн грн за останній період. Тим часом поточні рахунки (рахунки до запитання) фізичних осіб за п'ять аналізованих років зростали у динаміці з 52 118 млн грн до 141 222 млн грн. Особливо значна зміна була в межах 2019–2020 рр. – зростання на 34 503 млн грн (на 38 %).

Щодо юридичних осіб, то рівень їх строкових депозитів у 2017–2019 рр. скоротились з 12 798 млн грн до 10 626 млн грн. У 2020 р. було значне підвищення до 14 813 млн грн, проте в останньому періоді ця сума стала меншою на 2326 млн грн. (на 16 %). Сума поточних рахунків (рахунки до запитання) юридичних осіб протягом 2017–2021 рр. значно підвищилась з 23 358 млн грн до 83 224 млн грн.

Також розвиток строкових депозитів фізичних і юридичних осіб за 2017–2021 рр. зображено у вигляді динаміки на рис. 1.

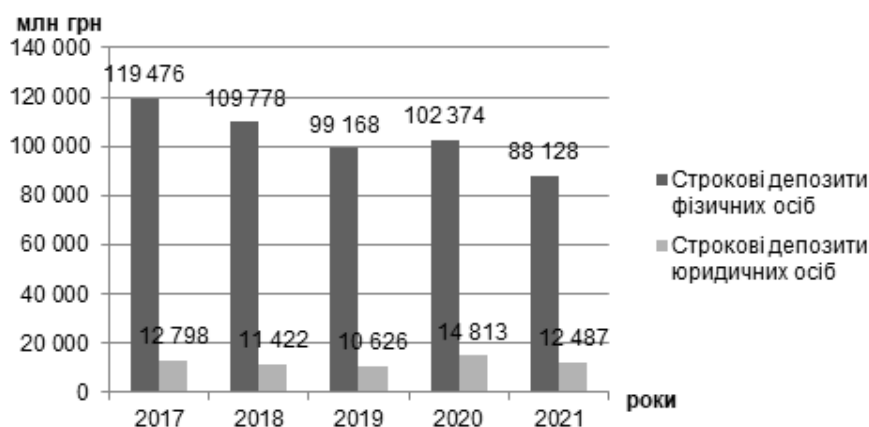

Рис. 1. Динаміка строкових депозитів юридичних і фізичних осіб АТ КБ «ПриватБанк» за 2017–2022 рр.

В рисунку виявлено, що обсяг депозитів фізичних осіб, дійсно, є набагато вищим, ніж депозити юридичних осіб: у 2017 р. – на 106 678 млн грн, у 2018 р. – на 98 356 млн грн, у 2019 р. – на 88 542 млн грн, у 2020 р. – на 87 561 млн грн, у 2021 – на 75 641 млн грн.

Щоб краще оцінити депозитну діяльність «ПриватБанку», її було порівняно з діяльністю банків-конкурентів, а саме: АТ «Пумб», АТ «Укресімбанк», АТ «Укрсіббанк», АТ «Кредобанк» (табл. 2). Інакше кажучи, проведено конкурентний аналіз банків, що передбачає дослідження динаміки зазначених вище банків.

Таблиця 2

Порівняння строкових депозитів фізичних і юридичних осіб АТ КБ «ПриватБанк» з іншими банками за 2017–2021 рр., у млн грн

Назва банку	Роки				
	2017	2018	2019	2020	2021
Фізична особа:					
АТ КБ «ПриватБанк»	119 476	109 778	99 168	102 374	88 128
АТ «Пумб»	11 128	11 816	15 295	17 996	22 402
АТ «Укресімбанк»	21 063	22 118	21 646	21 891	19 089
АТ «Укрсіббанк»	1 617	1 438	1 381	1 492	1 153
АТ «Кредобанк»	3 292	3 691	4 242	4 063	4 619
Юридична особа:					
АТ КБ «ПриватБанк»	12 798	11 422	10 626	14 813	12 487
АТ «Пумб»	8 409	8 021	6 308	7 880	11 357
АТ «Укресімбанк»	41 079	31 237	27 124	33 298	26 351
АТ «Укрсіббанк»	2 264	4 033	4 442	2 334	3 324
АТ «Кредобанк»	1 841	1 874	2 186	2 449	2 815

З табл. 2 видно, що депозити фізичних осіб АТ «Пумб» за всі п'ять аналізованих років зростали у динаміці з 11 128 млн грн до 22 402 млн грн. Значна зміна спостерігалась у 2019–2021 рр., коли сума строкових депозитів фізичних осіб стала більшою на 4 406 млн грн. Щодо строкових депозитів юридичних осіб, у 2017–2019 рр. спостерігалось зниження з 8 409 млн грн до 6 308 млн грн, проте в 2019–2021 рр. їх сума досягла 11 357 млн грн, що є кращим результатом порівняно з початком досліджуваного періоду.

За строковими вкладками фізичних осіб АТ «Укресімбанк» у 2017–2018 рр. сума зросла з 21 063 млн грн до 22 118 млн грн, у 2019 р. вона становила 21 646 млн грн. У 2020–2021 рр. було зменшення з 21 891 млн грн до 19 089 млн грн (2 802 млн грн). Тим часом зі строковими депозитами юридичних осіб у 2017–2019 рр. відбувався значний спад з 41 079 млн грн до 27 124 млн грн. У 2020 р. їх сума дорівнювала 33 298 млн грн, але в наступному році скоротилась до 26 351 млн грн.

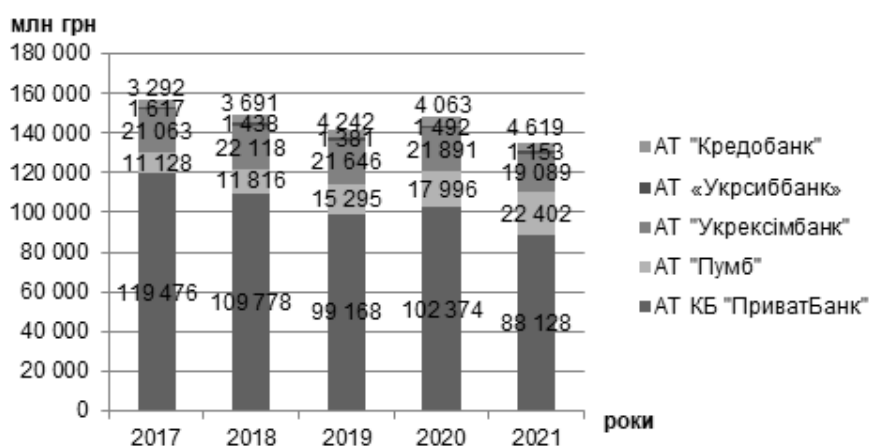
Що стосується строкових депозитів фізичних осіб АТ «Укрсіббанк», то в 2017–2018 рр. було виявлено стрімке зниження з 1 617 млн грн до 1 381 млн грн. У 2019 р. сума була в розмірі 1 492 млн грн (на 111 млн грн більше), однак у 2021 вона стала меншою на 339 млн грн. За строковими депозитами юридичних осіб у 2017–2019 рр. відбувалось зростання з 2 264 млн грн до 4 442 млн грн. У 2020 р. обсяг цих депозитів став меншим на 2 108 млн грн, у 2021 р. – більшим на 990 млн грн.

В АТ «Кредобанк» за 2017–2019 рр. відбувалось підвищення строкових депозитів фізичних осіб з 3 292 млн грн до 4 242 млн грн. У 2020 р. їх сума стала меншою на 179 млн грн, але в 2021 р. вона зросла до 4 619 млн грн. Що стосується строкових депозитів фізичних осіб, то протягом усіх п'ятьох досліджуваних періодів їх розмір зростав з 1 841 млн грн до 2 815 млн грн.

Також порівняння депозитів між «ПриватБанком» з іншими банками-конкурентами наведено у вигляді гістограми, що показує динаміку розвитку (рис. 2).

а)

б)

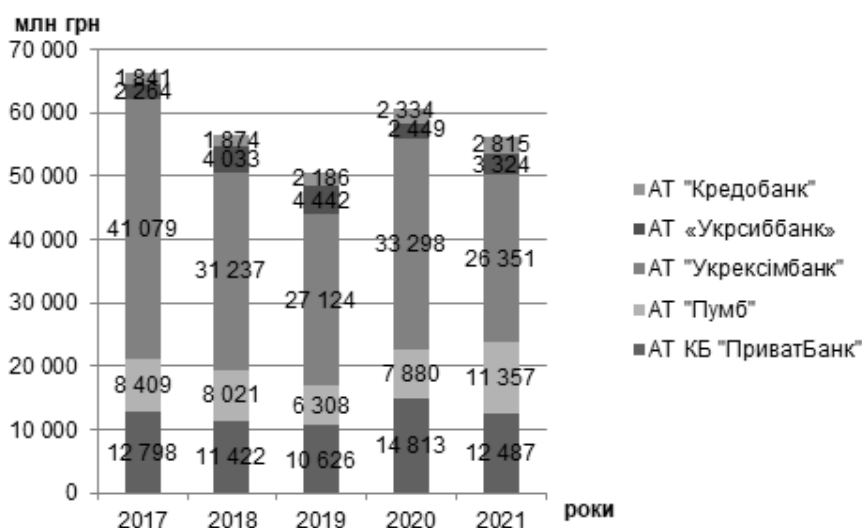

Рис. 2. Динаміка розвитку строкових депозитів фізичних (а) та юридичних осіб (б) АТ КБ «ПриватБанк» та банків-конкурентів

Як видно з рис. 2, строкові депозити фізичних осіб АТ КБ «ПриватБанк» переважають. Таким чином, фізичні особи (населення) найбільше довіряють саме «ПриватБанку», оскільки він пропонує клієнтам привабливі умови вкладів (депозитів).

Що стосується строкових депозитів юридичних осіб, то «Укрексімбанк» випередив «ПриватБанк» більше ніж на 30 %. У 2017 р. різниця становила 28 281 млн грн, у 2018 р. – 19 815 млн грн, у 2019 р. – 15 608 млн грн, у 2020 р. – 18 485 млн грн, у 2021 р. – 13 864 млн грн. Інакше кажучи, умови більшості депозитів АТ «Укрексімбанк» більше доречні саме юридичним особам. Наприклад, мінімальна сума поповнення в депозитах «Оптимальний», «Прибутковий», «Класичний» становить не менше 25 тис. грн та 5 тис. дол. США.

Найменші суми вкладів юридичних і фізичних осіб мали АТ «Пумб», АТ «Укрсиббанк» та АТ «Кредобанк». Крім того, було сформовано динаміку розвитку депозитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» та чотирьох банків-конкурентів у табл. 3, щоб надати оцінку депозитної діяльності досліджуваному банку порівняно з іншими.

Таблиця 3

**Динаміка депозитного портфеля АТ КБ «ПриватБанк» та інших банків-конкурентів
за 2017–2021 рр., у млн грн**

Назва банку	Роки				
	2017	2018	2019	2020	2021
АТ КБ «ПриватБанк»	207 750	230 878	240 443	312 452	325 061
АТ «Пумб»	37 194	39 780	42 753	57 515	80 917
АТ «Укресімбанк»	83 678	75 572	69 769	103 317	110 697
АТ «Укрсіббанк»	35 422	41 116	45 424	63 092	66 985
АТ «Кредобанк»	10 894	13 099	18 236	18 320	24 509

Після розгляду депозитного портфеля кожного з банків виявлено, що їх депозитна діяльність за 2017–2021 рр. розвивалась у кращу сторону. Порівняно з іншими банками АТ КБ «ПриватБанк» найкраще впорався із цією задачею: у 2021 р. сума його депозитного портфеля мала суму в розмірі 325 061 млн грн, у той час як в АТ «Пумб» – 80 917 млн грн, АТ «Укресімбанк» – 110 697 млн грн, АТ «Укрсіббанк» – 66 985 млн грн, АТ «Кредобанк» – 24 509 млн грн.

Таким чином, депозитна діяльність «ПриватБанку» станом на 2021 р. знаходиться на найвищому рівні, оскільки його депозити є вигіднішими, його умови привабливішими для клієнтів, а особливо населення. Наприклад, у депозиті «Стандарт» наявні високі відсотки з можливістю обрати дострокове повернення; у «Приват-вкладі» вільне поповнення і зняття коштів; у «Джуніор» є найвищі відсотки для дітей, оформлюється на користь дитини з моменту народження до 16 років; вклад «Слава героям» створили спеціально для військовослужбовців, які отримують цільові виплати від держави в «ПриватБанку».

Науковий керівник – кандидат економічних наук, доцент Малишко Є. О.

Література: **1.** Герасимович А. М., Алексеєнко М. Д., Парасій-Вергуненко І. М. Аналіз банківської діяльності : навч. посіб. Київ : ХНЕУ, 2010. 599 с. **2.** Колодізов О. М., Рац О. М., Азізова К. М. Банківська справа : навч. посіб. Харків : ХНЕУ, 2020. 347 с. **3.** Холодна Ю. Є., Рац О. М. Банківська система : навч. посіб. Харків : ХНЕУ, 2013. 316 с. **4.** Мулик Т. О. Аналіз депозитних операцій банків: стан, проблеми та вдосконалення. *Modern Economics*. 2021. № 28. С. 66–75. **5.** Мулик Т. О. Аналіз депозитних операцій банків: стан, проблеми та вдосконалення. *Modern Economics*. 2021. № 28. С. 66–75. URL: <https://modecon.mnau.edu.ua/analysis-of-bank-deposit-operations/>. **6.** Продан М. В. Депозитні ресурси як основа успішної діяльності банків: теоретичний аспект, реалії і трансформації в Україні. *Науковий вісник ужгородського національного університету*. 2019. № 23 (2). С. 75–82.

Стаття надійшла до редакції 20.06.2023 р.

